

54854

AZ
ÁLTALÁNOS
ISKOLAI
TANÍTÓK
ÉS
TANÁROK
SZÁMÁRA

**MÓDSZERTANI
KÖZLEMÉNYEK**

1975. 15. ÉVFOLYAM

2

A szerkesztő bizottság elnöke:

Dr. Waldmann József

A szerkesztő bizottság tagjai:

Dr. Baksa József (Győr), dr. Bellyei László (Kaposvár), Dobcsányi Ferenc szerkesztő (Szeged),
dr. Geréb György (Szeged), Juhász Károly (Baja), dr. Kerékgyártó Imre (Budapest),
dr. Megyeri János (Szeged), dr. Nagy Andor (Eger), Nagy József (Jászberény),
Orosz Gáborné (Nyíregyháza), dr. Szendrei János (Szeged), dr. Zukovics Imre (Pécs).

Felelős szerkesztő:

Németh István

TARTALOM

<i>Dr. Moholi Károly</i> : 30. évfordulónkra	65
<i>Dr. Kerékgyártó Imre</i> : Ünnepek a nevelés folyamatában	69
<i>Baltási Judit-Szirmay Endre</i> : Olvasástechnikai és szövegértési szint mérése az 1. osztályban	76
<i>Dr. Jáki Lászlóné</i> : A feladatlapok felhasználásának lehetőségei az oktatási folyamat különböző szakaszaiban az általános iskola harmadik osztályában	79
<i>Kerényi Józsefné</i> : Osztályfőnöki óra a szocialista hazaszeretetről	84
<i>Dr. Zukovics Imre</i> : A természettudományos, technikai szellemi versenyeken alkalmazható érdekes és változatos kérdések, feladatok	93
<i>Dr. Gejza Olas</i> : A pedagógusok posztgraduális továbbképzéséről a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban	106
PEDAGÓGUSOK A KÖZÉLETBEN	111
<i>Juhász Károly</i> : Pedagógusképzők a közművelődési határozat megvalósításáért	111
MŰHELY	113
<i>Dobcsányi Ferenc</i> : Irodalmi évfordulóinkról	113
<i>Pósa Lajos</i> : Az ábrák szerepe a földrajz tanításában	116
<i>Szabó Tibor</i> : A mechanikus jelleg oldása a helyesírás alapfokú gyakorlásában	123
SZEMLE	128

Kiadja a Szegedi Tanárképző Főiskola Szakszervezeti Bizottsága

Szerkesztőség: Április 4. útja 6. szám. Telefon: 15-187, 15-188

A kiadásért felel: DR. WALDMANN JÓZSEF. A címlapot tervezte: FISCHER ERNŐ

Megjelent 6500 példányban

75-1303 - Szegedi Nyomda

30. évfordulónkra

Aprilis, ki feltűntél a földön, új gyönyörül,
Nézd, zászlós ágaidal versenyt, Zászló repül
Ormokon, tornyokon s amerre látsz körül-
Természet és ember, ég és föld, im ünnepe ül.

Ma történelmünk ezeréves országútján a 30 évvel ezelőtti áprilusra, a magyar nép felszabadulásának nagy napjára emlékezünk. Harminc év, egy nép történetében nem nagy idő, – de 1945 történelmi sorsforduló a magyar nép életében. Új korszak hajnala, új eszmék diadala. 1945 áprilisa új távlatokat nyitott meg. A burzsoá-földes-úri államhatalmat összetörte a felszabadító szovjet hadsereg, és helyén a munkásosztály vezetésével létrejött a munkások-parasztok, dolgozók állama, és ez a tény népünk számára hatalmas lehetőségeket biztosított. Megszülethetett az új Magyarország, amely a társadalmi osztályszerkezetében, a gazdasági, politikai és kulturális életben véghezvitt gyökeres fordulatával, az emberi haladás élére került népek sorába jutott. Harminc év munkájával pedig bebizonyította, hogy érdemes volt erre a sorsra.

A szocialista forradalom eszméje döntő tényezővé vált, felgyorsította a politikai harcot és élesebben elkülönítette egymástól a haladás, a megalkuvás és a reakció erőit.

Mielőtt eredményeinket méltatnám engedjék meg, hogy néhány gondolatot felvilántsak a múlttól, hogy annál jobban értékelhessük a jelent, – az elért eredményeket. A történelmi tények felvillantása emlékeztető is. *Mi idősebbek emlékezzünk és emlékeztessünk!* Emlékeztessünk arra, hogy a magyar nép legjobbainak harcot kellett megvívnia azért, hogy elérjék a mát, a magasszínvonalú szocialista társadalmat, – amely minden ember számára munkát, kultúrát, békés életet és felemelkedést biztosít.

A múlt Magyarországon ezer éven át szemben állt itt egymással az elnyomó és elnyomott – úr és paraszt –, vagyon és nincstelenség, jog és jogfosztottság. A hazát kisajátító keveseké volt ez ország, és a nép, amely „szertenézett, s nem lelé honját e hazában”, hol kaszával, karddal, máskor viharos ellenállással küzdött sorsának jobbrafordulásáért.

Mélyről indultunk és szomorú örökséget vettünk át. Magyarország a felszabadulás előtt gazdasági és társadalmi téren egyaránt elmaradott volt. Ipari fejlődésünk a két világháború között évente alig volt több, mint 1°/_o. A fejlett országokban az ipari részesedése a nemzeti jövedelemből 60–70°/_o-os volt, ezzel szemben Magyarországon csak 35°/_o-os. A föld óriási többsége a nagybirtokosok kezében volt és mellettük 3 millió nincstelen tengődött.

A társadalmi viszonyok elmaradottságát tükrözte az a tény is, hogy míg a nyugat-európai országok népei évszázadokkal korábban kivívták a maguk polgári forradalmát, addig Magyarországon az elkésett polgári átalakulás sem valósult meg következetesen. Éppen ezért, a felszabadulás után, a szocializmus útjára lépő országnak

olyan feladatokat kellett megoldani, melyeket nemzedékkel előbb a polgári forradalom tűzött zászlajára.

A gazdasági-társadalmi elmaradottság jutott kifejezésre az ország kulturális életében. A harmincas évek Magyarországnál több mint hétszáz ezer analfabéta volt. 1938-ban összesen 10 ezren tettek érettségit, ma több mint 60 ezren. Az egyetemeken és főiskolákon évente 2–2,5 ezer hallgató szerzett oklevelet míg ma 12 ezer. A fennálló társadalmi helyzetet jól kifejezte az is, hogy a középiskolai diákok közül minden huszonötödik, a főiskolások közül minden huszonnyolcadik volt csak munkás vagy parasztcsalád gyermeke.

A második világháború a kedvezőtlen gazdasági-társadalmi viszonyokat még tovább mélyítette. A hadműveletek, a visszavonuló fasiszta csapatok, a nemzeti vagyonnak több mint 40%-át semmisítették meg.

A felszabaduláskor romokban hevert az ország ipari berendezéseinek fele, Duna és Tisza hídjaink, óriási veszteséget szenvedett vasúti és közúti járműállományunk, tönkrement vagy súlyosan megrongálódott több mint 120 ezer lakóházunk.

A kibontakozó szocialista társadalomban azonban felébredtek a nemzet szunnyadó erői, és a magyar nép néhány évtized alatt századok elmaradottságát pótolta.

A tervgazdálkodás bevezetése, a munkaversenyek soha nem látott fejlődést eredményeztek. Ezt tükrözi az a néhány termelési adat, amit a tények bemutatására használok fel.

Széntermelésünk 9 millió tonnáról 30 millióra emelkedett. A kőolajbányászat ötszörösére, a földgáztermelés százszorosra növekedett. Villamosenergia termelésünk 1,6 milliárd kWó-ról 19 milliárdra, a fogyasztás 21-re emelkedett. Ezek a számok önmagukban is kifejezik azt az átalakulást, amit a magyar nép ipari és kulturális vonatkozásban elért. Ezek a számok önmagukban is kifejezik azt az átalakulást, amit a magyar nép ipari és kulturális vonatkozásban elért. Egész sor új iparágat teremtettünk. Megváltozott a magyar ipar szerkezete is. Döntő többségbe került a termelőeszközöket előállító nehézipar, ugyanakkor magas szintre emelkedett a könnyűipar, és az élelmiszeripar.

Hasonló nagy fejlődés bontakozott ki a mezőgazdaságban. A termelőszövetkezetekbe tömörült parasztság, magasszínvonalú nagyüzemi termelést valósított meg, ahol a terméseredmények megkétszereződtek. A nehéz fizikai munkát felváltották a gépek, és ma egyre jobban az ipari jellegű termelési rend bontakozik ki.

Országunk szoros gazdasági kapcsolatot épített ki a Szovjetunióval és más szocialista országokkal. A KGST keretében biztosítottá vált az ipari nyersanyagellátás számos termelési ágban igen gyümölcsöző kooperáció valósult meg. Magyarország jelentős külkereskedelmi partnerré vált a szocialista világpiacon, és a tőkés országokban egyaránt.

Népünk eleget tesz internacionalista kötelezettségének is. Segíti a függetlenné vált és a még elnyomatásban élő népeket, szolidaritást vállal minden haladó mozgalomért, amely a világ népeinek teljes felszabadulását segíti elő.

A nemzetközi életben a Szovjetunió befolyása világméretekben növekedett és mivel az erőviszonyok egyre inkább a szocializmus javára tolódnak el, ebből következik, hogy a nemzetközi kapcsolatokat, ma már nem az imperializmus határozza meg, hanem a két rendszer fejlődésének alakulása.

E gondolatokat fogalmazza a meg a párt XI. kongresszusa amikor kimondja,

„hogy az utóbbi években tovább növekedtek a szocializmus, a társadalmi haladás, és a béke erői, s meghatározó módon befolyásolják az emberiség sorsát. A nemzetközi küzdőtéren egyre erőteljesebben tevékenykedik korunk bárom nagy forradalmi

ereje: a szocialista világrendszer, a nemzetközi munkásosztály és a nemzeti felszabadító mozgalom."

Ez határozza meg külpolitikánkat is. Hazánk a proletár internacionalizmus és a békés egymás mellett élés elvei alapján folytatja nemzetközi tevékenységét, és egyik legfontosabb feladatának tartja védeni és szilárdítani a társadalmi haladás, a nemzeti függetlenség, a béke pozícióit szerte a világon.

A XI. kongresszus azt is megállapítja,

„bogy a jövő eredményeinek legfőbb biztosítéka, a szocialista országok a marxizmus-leninizmus elvein alapuló összeforrottsága, összehangolt nemzetközi fellépése."

Csak ezek az elvek vezethetik aktív és rugalmas külpolitikánkat, harcunkat a béke megszilárdításáért, a társadalmi haladásért.

Belső viszonyainkat figyelembe véve a kongresszus szocialista fejlődésünk döntő fontosságú biztosítékának tekinti a termelőeszközök társadalmi tulajdona erősödését, fejlődését. Éppen ezért a következő években az állami és szövetkezeti tulajdon szerepének növelésére kell törekedni. A soron következő feladatok végrehajtásának viszont feltétele, hogy a munkásosztály vezető szerepe a társadalmi élet egész területén érvényesüljön. Ehhez pedig a politikai felvértezettséget, a közéleti aktivitást céltudatos eszmei neveléssel, általános és szakmai ismeretek bővítésével kell növelni.

A gazdasági építőmunkánk eredményeit vizsgálva a kongresszus megállapítja, hogy népgazdaságunk a negyedik ötéves tervben meghatározott feladatok végrehajtásával kedvezően fejlődött, és közelebb jutottunk ahhoz a célkitűzéshez, hogy gazdaságilag fejlett országgá váljunk.

Különösen jó eredményeket értünk el a vegyipar, a villamosenergia és gépipar területén. A mezőgazdaságban elterjedt korszerű technika és az iparszerű termelés, különösen a búza- és kukoricatermesztésben, valamint az állattenyésztés egyes ágazataiban nyújtott nagyszerű teljesítményt. Így a szocialista mezőgazdaság – az egész népgazdaság koncentrált erőfeszítésével – magas színvonalon elégitette ki az ország és a lakosság szükségletét.

A kongresszus gazdaságpolitikánk feladatává teszi, hogy az ötödik ötéves terv időszakában a távlati célokkal összhangban a népgazdasági igényeknek megfelelően tervszerűen és arányosan fejlesszük gazdálkodásunkat.

„Az eddigieknél nagyobb erőfeszítéseket kell tennünk, hogy hazánkban is gyorsabb ütemben bontakozzék ki a tudományos-technikai forradalom és párosuljon a szocialista társadalom előnyeivel."

Tegyük lehetővé a népgazdaság belső tartalékainak feltárását és jobb kihasználását, a munka termelékenységének további növelését.

Szocialista előrehaladásunk, gazdasági építőmunkánk eredményeként rendszeresen emelkedik dolgozó népünk életszínvonala. A jövőben viszont azokat a tényezőket helyezük előtérbe, amelyek egyidejűleg szolgálják az anyagi jólétet és a gazdasági hatékonyságot. A szabadidő értelmes, kulturált eltöltése eddig is társadalmi ügy volt, de a következő években még nagyobb szerepet fog betölteni a személyiség formálásában és az egészség megőrzésében egyaránt.

A kongresszusi határozat megállapítja, hogy

„a szocialista építésben elért sikerek, a hatékonyabb, színvonalasabb ideológiai munka nyomán szélesebb körben tudatosodtak eszméink, a szocialista erkölcs és életmód normái, mélyült a társadalmi felelősségérzet."

A szocialista építés előrehaladásával azonban újabb jelentős feladatok várnak ránk és ebben kimagasló szerepet kell vállalnia a pedagógusnak.

„Az elméleti munkában, a szocializmus propagandájában erősíteni kell az étellel, a szocialista építőmunkával való kapcsolatot."

Idejében kell feltárni és elemezni a fejlődés új tendenciáit, és alkotó választ adni társadalmunk fejlődésének sajátos kérdéseire. Körvonalazzuk szocialista távlatunkat és mutassuk be a szocialista életmód fölényét a kapitalista életformával szemben. Hassunk oda, hogy népünk gondolkodásában és magatartásában a szocialista vonások váljanak általánossá. Törekedjünk arra, hogy társadalmi méretekben valósuljon meg; a szocialista módon dolgozni, élni és művelődni követelmény.

Tegyük meg mindent annak érdekében, hogy tovább erősítsük a szocialista hazafiságot, a proletár internacionalizmust, és azt a meggyőződést, hogy eredményeink forrása, nemzeti felemelkedésünk záloga szocialista társadalmi rendünk, a magyar dolgozó nép teremtő munkája és összefogása a Szovjetunióval, a szocializmus útjára lépett népekkel, a világ haladó erőivel. Legyen a mi hazafiságunk a népért, a szocializmusért cselekvő hazafiság.

A pedagógusok tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy minél aktívabb, közösségi életet élő, a szocialista világnézet és erkölcs befogadására fogékony személyeket neveljenek. Éppen ezért minden szinten javítani kell a világnézeti oktatás és nevelés tartalmát és formáját. Elsőrendű feladat az általános iskolák fejlesztése, az oktatás- és nevelés tartalmának, módszereinek korszerűsítése, az iskolák közötti színvonalbeli különbségek csökkentése.

A népnevelésben fordítsunk különös gondot a munkásosztály tudatának gazdagítására, kultúrálódására. Hassunk oda, hogy minél többen folyamatosan művelődjenek, vegyenek részt az általános és szakmai továbbképzésben, az önképzésben. Fokozzuk az érdeklődést a korszerű társadalmi, a természettudományos és műszaki ismeretek iránt. Törekedjünk arra, hogy minél többen váljanak olvasókká, legyen szorosabb a kultúra, a művészetek és a dolgozó tömegek kapcsolata.

A XI. kongresszus programnyilatkozatából csak néhány képet, feladatot villantottam fel, de úgy érzem, hogy akkor, midőn 30 év előtti nagyszerű ünnepre emlékezünk, máris tág teret találunk, hogy a jövő számára milyen feladatok megoldására kell összpontosítani erőinket.

Felszabadulásunk emlékét sokféle módon méltathatjuk, idézhetjük. Számunkra a politikai, gazdasági eredményekkel karöltve különösen fontos, hogy néhány gondolatban a nevelésügyi forradalom szellemét és légkörét is felidézzük. Április 4-el az új pedagógiai elvek megvalósítása is megkezdődhetett. A magyar pedagógiai gondolkodás először találta magát szembe azzal a történelmi lehetőséggel és társadalmi paranccsal, hogy „*új embert új módon*” kell nevelni.

Éppen a történelmi lehetőségek megragadása és kiaknázása során, az alkotó utkeresések és heves viták, az új vívmányok gyakorlati szembesítése révén születhetett meg nálunk is a marxista pedagógia.

Midőn pedagógusok emlékeznek a felszabadulás nagy történelmi tényéről, tisztelettel kell adóznunk azok előtt, akik 1945 után elsőként fogtak hozzá az új pedagógia elméletének és gyakorlatának megvalósításához.

Tisztelettel emlékezünk meg azokról a pedagógusokról, akik 30 évvel ezelőtt világosan látták nagyszerű jövőnk kibontakozását és pártunk tagjaiként kezdtek az alkotó munkához.

E gondolatok vezetnek ismét át a mához és felvetik a kérdést mit vár a társadalom a ma pedagógusától? Újra és újra megújuló hivatástudattal, a nevelés hatékonyságába vetett hittel végezze oktató-nevelő munkáját.

A tanár tekintse az iskolát a nevelés és oktatás műhelyének, ahol a fiatal a szocializmus eszméinek megismertetésére, célkitűzéseinek megvalósítására neveli.

Higgyen abban, hogy egy magasabbrendű társadalom kialakításáért tevékenykedik és munkájával a magyar feladatok mellett, a szocializmus eszméinek nemzet-

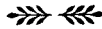
közi sikerét is elősegíti és ezzel hozzájárul a világméretekben kibontakozó szocialista forradalom végső győzelméhez.

Törekedjék a szebbre, a jobbra, a nemesebbre, lelkesedéssel hassa át az alkotás, a tenni akarás vágya. Legyen a pedagógus élesztő hatóerő, a maradisággal, a zártsággal, az élehetetlenséggel szemben. Szeresse a magyar földet, a magyar hazát és ehhez való ragaszkodás vezérelje munkáját.

Legyen tudatában annak, hogy Magyarország felszabadulása, a magyarság értékeinek kivirágzási lehetőségét is jelenti.

Éljen felszabadítónk a nagy Szovjetunió, éljen népeink megbonthatatlan barátsága.

Dr. Moholi Károly

DR. KERÉKGYÁRTÓ IMRE

Budapest

Ünnepek a nevelés folyamatában

„Hát aztán. Tudja, szaktárs, nem várhatunk mi arra, hogy csupa kitűnő, pompás emberünk legyen... azt mondta Lenin, hogy persze, jobb lenne szocialista emberekkel építeni a szocializmust. De hát mer ilyenek még nemigen vannak, csak olyannal tudunk dolgozni, akik vannak.”

Sarkadi Imre: Gál János útja

EMLÉKEZÉS és megemlékezés azonos töről fakadó szavaink, csak egy szerény igekötő tesz különbséget köztük. Lehet, hogy éppen ez az oka, hogy gyakran össze is tévesztik a kettőt, és egy szürke megemlékezéssel tudják le feladatukat az emberek, amikor pedig *emlékezniük kellene* valakire vagy valamire. A megemlékezés egy pillanatnyi megállás, néha megtorpanás csupán. Kiegészítése adósságainknak. Az *emlékezés önvizsgálat*. Számbavétele mindannak, amit megvalósítottunk abból, amit célul tűztünk magunk elé. Mérleg készítése: hívek maradtunk-e ahhoz, amire az, amire emlékezünk, kötelezne minket.

Érthető, hogy az emberek szívesebben élnek a megemlékezés könnyebb eszközével. Évente egyszer, a halottak napján kimennek a temetőbe, hogy feldíszítsék azoknak sírjait, akikkel életükben esetleg nem sokat törődtek, akikről év közben többnyire megfeledkeznek. A virágok tulajdonképpen nem is a halottaknak szólnak, hanem a szomszédos sírok élő látogatóinak. Névnapijukon meleg szeretetükről biztosítják azokat, akiket a többi napon halálra szekálnak. Madarak és fák napját rendeznek a természet köszöntésére, de a többi napon légpuskával ritkítják az énekes madarakat, kettétördelik a facsemetéket. Évfordulókon fényes ünnepeket tartanak, hogy azután elmondhassák *Sarkadi A gyáva c. regényének* hősnőjével: „s ha az ember utána-gondol, hát kiderül, hogy egyik nap úgyis éppen olyan, mint a másik”. Mindez nem jelenti, hogy a megemlékezéseknek ne lenne jelentős szerepük. Csak arra figyelmeztet, képtelenség vele az emlékezés kötelezettségét helyettesíteni pl. a szocializmus építésének harmincadik évfordulóján.

Vannak, periodikusan ismétlődnek a nevelésben, az iskola munkájában, is ünnepek és megemlékezések. Szerepüket több oldalról lehet megközelítenünk. A *neveléstudomány* azt vizsgálja, milyen szerepet töltenek be a nevelésben, a *didaktikát* megtervezésének, megszervezésének módszerei érdeklik, a *pályalélektan* figyelmét a peda-

gógus munkájára, nevelői tevékenységére fordítja velük kapcsolatban is, és azt vizsgálja, vajon mélyíti vagy lazítja-e megtartásuk pedagógusok és tanulók kapcsolatait, segítik vagy gátolják-e őket, hogy társadalmi tevékenységük céljához közelebb érjenek. A problémakör felvázolásával tulajdonképpen már meghatároztuk a *lehetőségek körét* is. Hitet tettünk arról, hogy egy-egy megemlékezés (október 6, március 15, s minden olyan alkalom, amellyel kapcsolatban ezt a Rendtartás előírja) vagy egy-egy iskolai ünnepély (november 7, április 4, az 1974/75. tanévben a harmincadik évforduló megünneplése) nevelési szempontból lehet hasznos és káros is, előbbre viheti, de vissza is vetheti a nevelők munkáját. Súlyos hiba ezért, ha egy iskolai ünnepség értékét, de bármilyen ifjúsági megmozdulás társadalmi szerepét *statisztikai mutatói* (hányan vettek részt stb.) alapján kívánjuk értékelni hatásainak *pedagógiai elemzése* helyett.

Igen élesen állítja elének a kettő különbséget a Balázs Béla stúdiónak Dózsa népe c. filmje, amelyik szándékosan kiélezve ábrázolja, hogy a megemlékezés néha ürügy a felnőtteknek, hogy önmagukat ünnepezzék, szerepeltessék magukat; a diákok pedig a kirándulások kalandjait keresik azzal a hamis szemlélettel, amely szerint minden ilyen rendezvény kikapcsolódási alkalom. Kikapcsolódáson pedig azt értik, hogy nem kötik őket a hétköznapi morális normái. Hasonló képet adott a fővárosi általános felügyelet egyik felmérése is, amikor indirekt vizsgálódással arról szereztek információkat, hogy november 7-e megünneplése a tanulók dolgozataiban „jó bulivá” egyszerűsödött, mert a próbák, a különböző társadalmi szervek ünnepélyein való részvétel annyi lógási lehetőséget biztosítottak nekik, mint soha más. Mindkét esetben az ünnepség *célját tévesztette*: távolabb vitte a tanulókat Dózsától, a Nagy Októberi Szocialista Forradalomtól, mint amennyire az ünnepség előtt voltak.

Pályalélektani szempontból éppen ezért mindenekelőtt azt lehet, és kell megállapítanunk, hogy *csak az olyan ünnepség* (megemlékezés, osztály vagy iskolai, de ifjúsági mozgalmi) *töltheti be nevelési szerepét, amelyik szervesen kapcsolódik be a nevelés folyamatába.* Ezzel szemben minden olyan ünnepség vagy akció, amelyik kellő előkészítés, előzmény nélkül, váratlanul robban be a gyerekek életébe, rombolja a nevelés eredményeit (Küldjön húsz gyereket ide vagy oda! stb.). Nem a váratlanság okozza a bajokat, mert egy rendkívüli, előre meg sem tervezhető (pl. árvíz, mezőgazdasági munka) tevékenység az élmény erejével hathat tanítványainkra. A hibák forrását abban kell keresnünk, hogy:

- *nem értik meg munkájuk társadalmi jelentőségét* (Kirendelik őket pl. valakinek a fogadására anélkül, hogy megmondanák, ki az illető, miért kell nekik tisztelegniük előtte; miért kell nekik résztvenniük a helyi tűzoltóság ünnepségén, amikor a tűzoltók nem vesznek részt azon?!);
- *nem látják, hogyan kapcsolódik munkájuk mindennapi tevékenységeikhez* (pl. ünnepélyre úgy készülnek, hogy sorozatosan hiányoznak a tanítási órákról, hetekig felbomlik a munka természetes rendje és ritmusa);
- *maguk a rendezvények csak passzív részvételt igényelnek tőlük, lényegében nem is nekik szólnak* (ez akkor is érvényes, ha szereplőként vannak jelen ünnepélyeken, ahol negyedszer, ötször hallhatják szinte szószerint ugyanazokat az ünnepi beszédek, szavakat, s ők maguk is ismételten ugyanazokkal a műsorszámokkal tündökölnék).

MINDEN ÜNNEPSÉG legnagyobb veszélye, hogy felszabadíthatja a frázisok gátjait. Sartre szerint „korunk bűzlik a frázisoktól”. Ifjúságunk természetes ösztönrel védekezik ellenük, bár védekezése gyakran hamis vágányokra siklik. Elkülöníti magát a frázisokat puffogató felnőtt nemzedéktől. Addig nincs is hiba, amíg az az elkülönítés

- sajátos öltözködési szokásokra (farmernadrág, hajviselet),
- elkülönülő nyelvhasználatra (együtt járnak, tollat növesztenek),
- a társasági formák mellőzésére (köszönési mód, hangosság)

korlátozódik. Többnyire azonban *konform lázadássá* válik elkülönülésük, s ekkor már veszélyes területekre tévednek, mert

– egyszerre követelik hogy *a felnőtt társadalom maximálisan szolgálja ki őket* (a szülők zsebpénzzel biztosítsák felfokozott igényeik kielégítését, a pedagógusok munka nélkül szerezzenek nekik sikerélményeket), és ezzel inadekvátan *biztosítsa teljes szabaddosságukat* (a szülő ne sikerljon bele, hogy mivel töltik idejüket, a pedagógusok ne igényeljék figyelmüket stb.),

– *ne csak hamis konvenciók ellen, de a közösségi élet szocialista normái ellen is lázadhassanak* (közlekedési eszközökön, utcán tanúsított már-már egzisztencialista magatartásukkal),

– *cinizmussal, mosolyoghassák meg harcainkat, életünket* (a Balázs Béla stúdió már említett és a még nem említett, de bemutatott filmjei erről is tanúskodnak, tehát a feltárt hibákat nem lehet egyoldalúan a felnőttek számlájára írunk; észre kell vennünk azokat a diákokat is, akik minden nemes törekvést a sokat tapasztalt ember fennsőbbiségével hártanak el maguktól),

– és *szocialista erkölcsünk normáit is.*

Minden ünnepély, akció *interakció*, ha tehát azt akarjuk, hogy eredményes legyen, egyaránt figyelembe szükséges vennünk azokat, akik célok szolgálatát, megvalósítását tűzik eléjük, s azokat, akikben ezeknek a céloknak realizálódniuk kellene. Bármelyik tényező figyelmen kívül hagyása, a célok feladását jelentené. Számítani kell a hallgatóság életkorával is, ez különösen akkor teremt nehéz szituációt, ha az ünnepség közönségét felnőttek (hivatalos kiküldöttek, szülők, pedagógusok), alsó tagozatos és felsős gyerekek közösen alkotják. Az életkori sajátosságok, az érdeklődés irányultsága, a figyelem koncentrálásának képessége ilyenkor annyira differenciált, hogy hihetetlen erőfeszítést igényel integrálásuk. Ami könnyeket csal ki a hatévesekből, nevetésre indítja a nyolcadikosokat. Ami leköti a nagyokat, meg sem értik a kicsinyek.

Amint a pedagógia egészére, az ünnepélyek rendezésére is érvényes *az effektus törvénye*, legegyszerűbb formájában a

$$C \longleftarrow H = f$$

összefüggés. Másképpen megfogalmazva ez azt jelenti, hogy az ünnepélyek, megemlékezések, különböző társadalmi, mozgalmi akciók megtervezése és megszervezése csak *céljaik* (C) világos meghatározásával kezdődhet. A célok tisztázásával kapcsolatban rá kell mutatnunk, hogy a szovjet szociálpszichológusok az utóbbi időben egyre többet foglalkoznak *az álmunka* fogalmával és jelenségével. A Levikov A tevékenység színlelése c. tanulmányában (Lityerturnaja Gazeta 1973:47. p. 10–11.) írja: „Az álmunka sokatcú: legkedveltebb formája alighanem az aktivitás... Az álmunka nem azt jelenti, hogy valaki ölbe tett kézzel ül. Ellenkezőleg: alaposan megizzad.” Mindez azért érdekes számunkra, mert egy ünnepély, megemlékezés vagy akció az álmunka egyik legtipikusabb lehetőségét képviselheti. Van, mert lennie kell. Megrendezzük, mert valószínűleg számonkérjük. Csak arra nem fordítanak sokan gondot, hogy célja legyen, és célját szolgálja. A cél pedig ilyenkor nem lehet más, mint az ünnepély tartalmával *egy irányban ható nevelési hatás*. A pedagógiai eredmény mindig az a hatás, amit a nevelés, az oktatás, az ünnepély tanítványainkban hagy maga után.

A hatások nehezen mérhetők. Milyen mértékegységgel fejezhető ki az, amit *Bertha Bulcsu* Szeptemberi vendég c. elbeszélésének hőse mond pedagógus barátjának: „Olyan egy tanító voltál te Jóska, hogy nemcsak a gyerekeket, de a meglett embereket is rávezetted a jóra.” Felmerül a kérdés: miért nem tudunk többet az ilyen Jóskákról? *Németh László* szerint: „Mert hisz ki is mérhetné le s nyugtázhatná azt a tizedmilli-

méter- vagy mikronnyit, amivel egy-egy tanári élet emeli meg a nemzeti műveltség szintjét” (Iskolaavatás). *Rochefort* három dolog hatását keresi:

- amit egy kígyó hagy a sziklán,
- amit egy hajó hagy a tengerben,
- amit egy férfi hagy a fiatal nőben.

Hozzátehetjük, mert kereshetjük a sas nyomát is a levegőben, *a tanárét diákjaiban*, az ünnepi beszédét a hallgatóságban. Hatásuk azonban csak tartalmas gondolatoknak lehet, agyoncsépeelt szólásoknak soha.

A cél tisztázása *a tartalom tisztázása*. Ha forradalmi évfordulót ünnepelünk, nem szólhatunk a kispolgári kényelem karosszékéből. A klasszikus mondás szerint „historia est magistra vitae”: a történelem az élet tanítómestere. Mint minden közmondás, ez is egysíkú, egyoldalúan fogalmaz meg egy igazságot éppúgy, mint magyar párja, amely szerint más kárából tanul az okos. Olyan embereket, sőt népeket mindenütt találunk, akik és amelyek szorgalmasan *megtanulták a történelmet*, olyanokat azonban Diogenes lámpásával kellene keresnünk, akik *a történelemből tanultak volna*.

Az ünnepély célját és a közösség világnézeti, politikai, erkölcsi fejlettségét, *helyzetét* kell egymásra vonatkoztatnunk, hogy meghatározhatjuk ünnepélyeink, akcióink aktuális *feladatait* (f). Nemzeti ünnepeink tartalmát nem általában állítjuk a hazafias nevelés szolgálatába. A hazafiasság problémái konkrétan és sajátos formában jelentkeznek különböző iskoláinkban. Másképp Várpalotán, Kazincbarcikán, Komlón, másképp valamelyik Balaton-parti községünkben vagy a fővárosban. Más feladattal kell megbirkóznunk olyan közösségben, amely *kötődés nélkül* él új környezetében (a modern ház tizedik emeletén, aki nemrég még tanyán, kisközségben lakott). A forradalmi emlékünnepek más feladatot hárítanak az iskolára egy politikailag fejlett, zártabb közösségben, és ismét másokat ott, ahol kis- és nagypolgári környezeti hatások, a kozmopolitizmus és a szupranacionalizmus ingerei érik a tanulókat.

Az ünnepélyek akkor töltik be nevelési, politikai funkciójukat, ha *tükröt tartanak* az ifjúság elé. Tükröt, amelyben önmagát látja. Kérdéseket fogalmaz meg neki. Kérdéseket, amelyekre a történelem kegyetlen logikája szerint és őszintén kell felelnie. Ilyen kérdések: vajon mai életformánk méltó-e azokhoz az elvekhez, amelyekért a forradalom zászlóit kibontották? Nem kell-e szégyenkezni azok előtt, akik életüket áldozták azért, hogy ma nyugodtan, kényelmesen éldegéljünk? Nem követem-e néha a legyőzöttek hamis életmodelljeit? *A kokárdák, jelvények* csak szimbólumok. Bosszantó jelenségekké válhatnak, ha csupán méltatlan viselőjük emberi gyatraságait takarják. Felmagasztosulnak, ha hitelüket tettek és hordozójuk jelleme fémjelzi.

Az ünnepélyeken, évfordulókon találkozhatni szükséges a nagy közösség (az ország, a nép) és az egyén történelmét. Mindkettőben közös, hogy *történelemmé csak az válik, amit nép és egyén átél*. Aminek csak passzív, érdektelen tanúi vagyunk, ami velünk egyidejűleg, de nélkülünk zajlik le, csak történés, krónikás esemény számunkra. Annál több egy *átélt* film vagy regény is. Az átélés megléte vagy hiánya, különböző intenzitása, foka, saját szerepünk az események sodrásában okozzák, hogy két kor- és sorstárs csak látszólag lehet egyenrangú tanúja lefutott időeknek. Az emlékezés *a múlt átélése* lehet, s pszichológiailag részesévé tehet olyan eseményeknek, amelyeket egyébként csak könyvtárban, múzeumokban tanulmányozhatna a késői utód. Ezért nincs igazuk azoknak, akik a történelem tanításának nehézségét abban határozzák meg, hogy képtelenség a szemléltetés kedvéért megismételni a branyiszkói ütközetet vagy 1945. április 4-ét. A legjobb történelemtanárok a tanúi, hogy *egy-egy élményt nyújtó tanítási órán*, vagy éppen egy iskolai ünnepélyen újra meg újra *jelenné lehet varázsolni*

a messziségbe vesző múltat, hogy a jövő nemzedék magatartás-formálásának eszközévé válják.

Ehhez azonban azt is tudni kell, hogy nagy történelmi események nem esnek mindennap. Az emberek tömegének élettörténelmét éppen ezért másoknak nevetséges, apró, de intenzíven átélt *hétköznap*i ügyei alkotják. A nagy események ezeket nem boríthatják árnyékukba. Nem feledkezhetünk meg soha arról, hogy a tegnapi nagy események harcosai többek között azért is harcoltak, hogy a ma hétköznap*i* ügyeinek intézése boldogabb, igazabb világot teremtsen. Az ünnep ünneplését *lelküismeretünk vizsgálat*a teheti jogossá. Enélkül csak statisztái lehetünk mások jogos emlékezésének.

Tegyük mérelegre: miért harcoltak az ünnepe*lt* hősök! Vajon azért, hogy az utcán mindennapos jelenséggé válják *a gátlástalanság, az izléstelenség*? Nem hiszem, hogy az avat valakiket a forradalmárok méltó utódjává, ha a nyílt utcán olvadnak egymásba. Azt is kétkedve fogadnám, ha valaki arról kívánná meggyőzni, hogy a hősi harcok főleg azért folytak: versenyre kelhessen a meztelenség mutogatásában filmművészetünk a polgári nyugattal. Úgy hiszem, azért küzdöttek, hogy *a nagy- és kispolgári előítéleteket*, s ne ruháikat vessék le győzelmük élvezői. A kizsákmányolás kerüljön a történelem szemétdombjára, s ne lányaink *szemérme*. Szerintem nem azt akarták, hogy B. J. pesti festő és mázó*l*o munka nélkül jusson nagy jövedelemhez, hanem azért, hogy *a munka valóban becsület és dicsőség dolga* és ne mások kijátszásának eszköze legyen. Meggyőződésem, hogy a társadalmi *igazságért* harcoltak, s nem azért, hogy a Bp. P-II-21 611/1973. sz. ítélet egyszer megszülessen. A munkás- és paraszthatalom megeremtése, megszilárdítása volt a céljuk, s nem az, hogy valaki modelt álljon Galgóczi Erzsébet A vörös bárójához. És hosszú sorban folytathatnánk még ezeket a hétköznap*i* problémákat, amelyekről már azért is beszélünk, hogy ne ezekből általánosítsanak diákjaink. Ezek *a harc folytatására* ösztönöztek őket. Az ünnep méltóságából semmit sem vesz el, sőt magasra emeli, ha Illyés Gyula Dupla vagy semmi Bábjátékosával hitükké acélozzuk: „Csak az igazságtalanság háborít fel. Nem a magam ügye. A dolgok piszkossága.” Tehát nem úgy örökösök ők, mint Balóthyék unokája. Nem pazarolni válokat vetek át, hanem a célok megvalósításáért folytatandó harcot.

MINDEN ÜNNEPÉLY tartalma *a műsorban* realizálódik. Vannak iskolák, amelyek – főleg nagyobb ünnepek előtt – dilettáns színházakká válnak. Próbák és főpróbák zilálják szét a mindennapi munkát. Szereplők és főszereplők mellékfoglalkozásává válik a tanulás. Ennek a jelenségnek az az oka, hogy műsoruk nem kapcsolódik sehogy *az iskola mindennapi életéhez*. Nem illeszkedik be a nevelés folyamatába. Ráadás. Tehertétel.

Az iskolai ünnepélyek műsorát tulajdonképpen már az év elején meg kellene tervezni. A műsorszámokat így az élet adná. Tanítási órák, szakköri foglalkozások érlelnék közösségi tevékenység közben. Az irodalmi órákon, szakkörben megtanulják a szavakat. Szavaló versenyt rendezünk, s annak győztese adja elő az ünnepélyen a verset. A szakkör készül az irodalmi színpadszerű műsorszámra, énekórákon tanulják meg a műsoron szereplő énekeket stb. Az ünnepély előtt mindössze egy-két próbát kell ilyenkor tartani, azok is rövidek lehetnek, mert nem feladatuk a szerepek megtanítása. Ez a megoldás többszörösen nevelőhatású:

– a gyerekek tudatosan *készülnek* az ünnepélyre (kollektíve), annak gondolatvilágát tehát többször átélik;

– versenyeznek, hogy *a legjobb* léphessen a közösség elé (tehát nem kerül műsorra valamennyi műsorszám, csak azok, amelyek a legeredményesebb felkészülestről tanúskodnak);

– a műsorban *munkájukról*, s nem attól független szereptanulásukról adhatnak képet.

Az egyszerű, aktuális műsor így *a közösségi munka tükrévé* válik. A közösség sokoldalúan érdekelt benne: munkájának eredményeit állítja nyilvánosság elé.

A műsor legkritikusabb pontja: *az ünnepi beszéd*. Átala dől el: megemlékezés vagy emlékezés-e az egész ünnepség. Az iskolai szónoklatok tipikus hibákat termeltek ki. Ilyenek:

- az *alpátosz* (rendszerint a szónok hatódik meg tőle, hallgatói mosolyogni kényszerülnek);

- a *szólamosság* (van, aki felmondja a történelmi leckét; mások előszóban tolmácsolnak egy-egy vezércikket; van, aki a kipipálás módszerével dolgozik: Chiléről már szóltam, Közél-Keletről még néhány mondat stb.);

- *ismeretlen marad a címzett* (sokszor a politikai, társadalmi szervezetek hivatalos kiküldöttjeihez, és nem az érdekelt ifjúsághoz szól, ezért évről évre dörögnek az Auróra ágyúi, beköszönt az új világ hajnala, egy új történelmi korszak nyitánya, a tanulók számolják: mi hányszor hangzik el, mi marad ki a sokévi átlagból);

- a *terjedelmesség* (hallottam már fél, sőt teljes óráig tartó ünnepi beszédet, az ifjúság nem hallotta, csak bámult a levegőbe).

Pedagógiánk egyik alapvető tévedése, hogy következetesen összetéveszti a *lehetőségeket a valósággal*. Az ünnepélyek tervezésének, szervezésének, az ünnepi beszédnek határozott követelményeknek (kritériumoknak) kell megfelelniük ahhoz, hogy az ünnepség a *közösség élményévé* váljon. Ünnepélyek és ünnepélyek között széles skálán helyezkednek el a különbségek ebből a szempontból:

1. Van, ahol *moziban* tartják meg a rendezvényt, mert nincs más hely erre a célra. Sajnos, ilyenkor filmet is meg kell tekinteniük. A tömeglélektan törvényei érvényesülnek ilyenkor, és a tanulók akkor kezdenek kuncogni, amikor a legmeghatóbb jelenet perog a vásznon.

2. Van, ahol *tülméretezik* a műsort, így arról emlékként az rögződik a gyerekekben, melyik percben, ki lett közülük rosszul.

3. Van, ahol sajátos *ünnepélyi stressz* keletkezik. Azokban az iskolákban, amelyekben elvett vált a lazítás: a gyerekek csinálják azt, amit akarnak, a testület legnagyobb gondja, hogy a sajátos rendezvényi fegyelmet megteremtse. (Selye: Életünk és a stressz.) Különös élmény marad meg a tanulóknál ott, ahol az ünnepélyeket, akciókat *fegyelmi eljárások* követik.

4. Van, ahol épp az ünnepségek *bomlasztják* a közösséget. Elrontják a jól alakuló szociális tanár-diák viszonyt; hetekig tart, míg vissza tudnak zökkenni a megszokott kerékvágásba stb.

Egyre több iskola van, amelyekben megteremtik a szükséges feltételeket, és élménnyé képesek tenni az ünnepélyeket, azon belül az ünnepi beszédet is, mert mindezek a tanulók életkori sajátosságaihoz alkalmazkodva egyszerre szólnak a gyermekek *értelméhez*. (Megértetik velük az adott évforduló történelmi jelentőségét, anélkül, hogy krónikásan sorolnák fel a múlt eseményeit és érzelmi világát.) Nem rombolják a hatást vulgáris aktualizálással (Nem kapcsolják hozz az utóbbi hetek minden kül- és belpolitikai eseményét.), hanem a tanulók értelméhez, életéhez szólnak. Ez teszi lehetővé, hogy külön érzélgősség nélkül hassanak a tanulók *érzelmeire* is. A tanulók képesek érzékenyen reagálni a hozzájuk intézett őszinte szavakra. A mindennapok igazolják, hogy mennyire azonosulnak szimpatikus hőseikkel:

- nem ismernek maguktól független Robinsont,
- beleélik magukat Tell Vilmos, de még a sután primitív Tenkess kapitány szerepébe is,
- s egy ünnepi beszéd után éppúgy, mint egy jó történelemtanár órája után, meg kellene mutatni nekik, merre van az ellenségük, hogy teljes átéléssel üssék és vágják.

Persze, ehhez -legfontosabb, hogy érvényesüljön a cicerói szabály: az előadók *meggyőződése* hasson a hallgatóékra.

PÁLYALÉLEKTANI szempontból csak az olyan akció értékes, amely nem önmagával ér véget. A már többször említett különbség emlékezés és megemlékezés között ezt is magába foglalja. Első lépésként az iskola vezetőségének (állami, mozgalmi vezetőinek) és a rendezés felelőseinek kell összeülniük, hogy a tanulságokat levonják, a további feladatokat meghatározzák. A tanulságok vonatkozhatnak a tervezés hibáira, sikereire, a szervezésre és a megvalósulásra. Levonásuk viszont csak akkor reális, ha megfelelő mennyiségű és minőségű adattal rendelkeznek az *ifjúság reagálása* vonatkozólag. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy sohasem elegendő, ha va-

lami a nevelőtestületnek vagy a felnőtt közönségnek tetszett. – Az iskolában mindent azért rendezünk, szervezünk, hogy velük az ifjúság tetszését nyerhessük meg.

Tetszésen természetesen nem ízléskategóriát értünk, mert ebben az esetben talán tánclemezekből kellene minden műsort összeállítanunk. Etikailag, pszichológiailag értelmezzük. Összetevői:

- megragadta érdeklődésüket,
- magára irányította figyelmüket,
- hatni tudott értelmi, emocionális és akaratilag világra.

Az utóbbi időben rohamosan terjed valamilyen meghatározhatatlan *sznob-arisztokratizmus*. Versírók szakmailag képzett olvasóik számlájára írják, ha „költeményeiket” prózai értelmetlenségnek minősítik. Filmrendezők a közönség műveletlenségén keseregnek, ha képernyőre vetített lázálmaidat meghökkenve fogadják. Pedagógusok csodálkoznak, ha arra hivatkoznak, nem a szándékuk érdekelt, hanem elért eredményük. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy hobbjainak éljen. Erre létesülnek a hobbi-klubok. Társadalmi pénzért viszont *társadalmilag értékes*, tehát az olvasóra, a nézőre, a tanulóra ható tevékenységet kell végezni. Ehhez tetszésüket is meg szükséges nyerni.

Meg kell vizsgálni azt is, vajon az ünnepség szolgálta-e a tükör szerepet. Rá tudtuk-e döbbsíteni tanítványainkat, hogy *az életet nem lehet készen örökölni*. A tudáshoz nekik is vasszorgalomra van szükségük, a sikerekért vállalniuk kell a kudarcok gyötrelmeit is, s nekik is dönteniük kell az élet hármasság útján, amelyhez Csongorral mindannyian eljutnak egyszer:

- az embernek mindenekelőtt *élnie* kell,
- hogy munkájával arra törekedjék, hogy *megéljen*,
- ha ezt elérte, el kell döntenie, mit választ magának

a) megelégszik azzal, *hogy jól* éljen,

b) vagy azt is szeretné, hogy élete *tartalmas, gazdag és szép* legyen.

Meg kell vizsgálni, vajon az ünnepség nem a hétköznapok *szürke unalmának kontrasztját* kívánta megteremteni. Szociológusok vizsgálata szerint korunk számtalan káros jelenségének okát abban kereshetjük, hogy az urbanizáció, a technizáció hatására tömegméretűvé vált a felnőttek és a fiatalok közt egyaránt az unalomtól való félelem (velük nem történik semmi). Moravia írja (Az unalom): „Az unalom igen sok ember szemében a mulatságos időtöltés ellentéte, a mulatságos időtöltés pedig szórakozás, kikapcsolódás. Énszerintem viszont az unalom nem ellentéte a mulatságos időtöltésnek, sőt, azt is mondhatnám, bizonyos szempontból hasonlít hozzá, hisz az unalom, bár a maga sajátos módján, éppen szórakozásra, kikapcsolódásra vezet.”

Elgondolkodtató Adorno gondolata: minden szórakozás a saját unalom tükre. Pascal szerint pedig: *kín, hogy elfeledje önmagát. Igazat kell adnunk abban is, hogy tömegben és társaságban lehet legjobban unatkozni. Naponként bizonyítják ezt az utcán csoportokban lődörgő, eszpresszókban, tánctermekekben bábáskodó vagy unottan egymásba kapaszkodó fiatalok. Nem véletlen épp ezért, hogy napjaink egyik legizgalmasabb, legközérdekűbb vitája (Király István: Kortárs, 1974.) a hétköznapi forradalmiságról alakult ki.*

Ünnepségeink akkor töltik be funkciójukat, ha a hétköznapok forradalmiságát tudják tudatosítani tanítványainkban. Ha felismertetjük velük, hogy társadalmunk hibáktól terhes, és sokkal könnyebb volt megváltoztatni a termelési viszonyokat, mint magát az embert, az emberi tudatot. Nekik az a feladatuk, hogy Radnóttal tudják, mikor, miben és miképp vétkezünk. Itt azonban ne álljanak meg, mert történelmi feladatuk harc az előttük járó nemzedékek hibái, vétkei ellen, és saját magatartásukkal, viselkedésükkel nem azokat kell *bővítve újratermelniük*. Harcolniuk kell az életre vonatkozó hamis elképzelések ellen még akkor is, ha ezeket az elképzeléseket egyes írók, filmesek felelőtlenül erősíteni igyekeznek bennük. Találják meg a hétköznapok tartalmát is, lelják örömeiket a tanulásban, a családi élet, a barátság csendes óráiban.

Az ünnepélyek ehhez adjanak ösztönzést nekik, azt kell mérlegre tenni, teljesítették-e ezt a kötelezettségüket.

Az ünnepélyek ezért akkor illeszkednek be a nevelés folyamatába, ha:

- az ünnepélyt a tanulóknak rendezik, rájuk méretezik,
- felhasználják az alkalmat a külsőségek (Himnusz alatti, zászló előtti tisztelgés) tartalommal való megtöltésére,
- a közösség hitet tesz a történelmi, forradalmi örökség vállalása, méltó folytatása mellett (önvizsgálatot tart, programot határoz meg),
- és a közösség vállal felelősséget azért, hogy az ünnepi pillanatokban tett fogalmaiakat a hétköznapokban meg is valósítják.

BALTÁSI JUDIT-SZIRMAY ENDRE
Kaposvár, Tanítóképző Intézet

Olvasástechnikai és szövegértési szint mérése az 1. osztályban

(Egy komplex anyanyelvi kísérlet összehasonlító méréseredményeiből)

Több év óta tartó előkészítő munka tapasztalatainak összegezése után 1973 szeptemberében Kaposváron a Gyakorló Általános Iskola I. osztályában elkezdtük egy komplex anyanyelvi kísérlet kidolgozását. A komplexitás mindenekelőtt új szemléletet, a hagyományostól eltérő tantervi szerkezetet, valamint sajátos munkaformákat, módszereket és eljárásokat jelent. Ennek részletes kifejtése most nem feladatunk. Ebben a rövid cikkben csupán a kísérlet néhány szerény tapasztalatáról kívánunk számot adni.

Mivel jelenleg az olvasástechnika és a szövegértés fejlesztésének vizsgálatát emeljük ki, a következőket kell előrebocsátanunk:

Az 1. osztályban kezdettől fogva következetesen szorgalmaztuk – többek között – a következőket.

a) Mielőbb tanuljanak meg a tanulók *önállóan olvasni és írni*, hogy jól szervezett önálló ismeretszerzésre is képesek legyenek.

b) Igyekeztünk minél előbb kifejleszteni a tanulók *szövegfeldolgozó képességét*, hogy eredményesen vehessenek részt önálló szövegfeldolgozásban, elemzésben.

c) Sokoldalúan fejlesztettük a tanulók *produktív nyelvi képességeit*, hogy az olvasást, az írást és a beszédet a situációknak megfelelően célszerűen használhassák.

d) Az előkészítő időszakról kezdve *egységes nyelvi szemlélet* elsajátításán fáradoztunk. A részeket mindig az egészszel összefüggésben alkalmaztattuk.

e) A *nyelvi gyakorlatot, a működő nyelvet állítottuk a középpontba*. A gyakorlat és a situáció logikus összefüggése nyomán a tanulók könnyen nyomon követhetik a nyelv részrendszerének funkcióit.

f) Minden vonatkozásban *célszerű differenciálásra törekedtünk*.

Feladataink célszerű megoldása érdekében a munkát a következő fokozatok szerint osztottuk el az 1. osztályban.

Olvasásból és írásból október közepéig hagyományos tantervi tagolásban haladtunk. Attól kezdve az úgynevezett „kombinált órákat” vezettük be. Ez azt jelentette,

hogy egy órán megtanítottuk a hangot és a betűt, sőt vázoltuk is az írott betűt. Így aztán sok gyakorlási időt biztosítottunk – s ez a legfontosabb. *Hetitervek* alapján céltudatosan gyakoroltattuk és fejlesztettük az olvasáson és az íráson kívül a tanulók beszédét, fogalmazási eszközrendszerét és nyelvtani ismereteiket.

Feltételezésünknek megfelelően a komplex gyakorló órákon jól szintetizálhattuk az egyes oktatói és nevelési feladatokat.

Hadd említsünk meg itt alkalmazott eljárásaink közül néhányat!

Az olvasási készség kimunkálását pl. a következőkkel segítettük.

a) A néma olvasást igen korán kezdtük! Tulajdonképpen az első szó megjelenésétől kezdve olvastattunk némán is. Különböző hangos olvasást mindig megelőzte az „áttekintés”, a néma olvasás.

b) Az olvasási feladatlapok megoldásakor – az első félév végéig fokozatosan eljutottunk a teljesen önálló feldolgozásig. Ez azt jelentette, hogy a munka megkezdése előtt még utasításokkal sem kellett segíteni.

– Az 1. osztály második félévében még a következők megvalósítására került sor.

c) Differenciált munkával az olvasókönyvön kívül egyéb könyvekből igyekeztünk minél többet olvastatni. A tanulók a kiemelt szemelvényekből válogató olvasással gyakoroltak. (Pl. megadott kérdésekre választ kerestek; esetleg le is írták a kikeresett választ.)

d) Esetenként egy-egy tanuló bemutatta az új olvasmányt. Ez az individualizált munkaforma igen nagyjelentőségű – motiváció szempontjából.

e) Időnként önálló olvasmányfeldolgozásra is sor került a következő változatokkal:

– előre kiemelt és megbeszélte szavak, kifejezések gyűjtése,

– bemutató olvasás helyett néma olvasás,

– táblára írt kérdések alapján válogatás végzése – majd szintézis,

– gondos, sokoldalú ellenőrzés és gyakorlás stb. ...

Hangsúlyoznunk kell, hogy az olvasási készségfejlesztéssel párhuzamosan és hasonló ütemben haladtunk az íráskészség kimunkálásával is.

Meg kell még jegyeznünk azt is, hogy számos munkahelyzetben jelentős szerepet biztosítottunk a rajzoknak, a képeknek, a diafelvételeknek, a magnetofonnak, a bábozásnak és a dramatizálásnak. (Ezekről részletesebben más alkalommal szólnunk.)

Kísérleti eljárásaink eredményéről igyekeztünk meggyőző adatokat szerezni. A kísérleti osztály tanulóinak teljesítményét összehasonlítottuk három hagyományos eljárásokkal dolgozó iskola tanulóinak teljesítményével. Az 1. számú kontrollosztály egy nagyközség jól felszerelt iskolájának egyik tanulócsoportja; a 2. számú kontrollosztály egy kisebb község iskolájának a tanulócsoportja; a 3. számú kontrollosztály pedig egy kisközség osztatlan iskolájának 1. osztályos tanulóiból állt. A méréseket 1974. május 20.–június 5-ig végeztük első osztályos tanulókkal. A megvizsgált tanulók száma 79.

I. A HANGOS OLVASÁS MÉRÉSE

Kiválasztottunk egy addig még fel nem dolgozott mesét, amelynek szókincsét a tanulók feltehetően ismerték. (Feltételezésünk helyességéről a mérés megkezdése előtt meggyőződünk.)

Röviden ismertettük a mese tartalmát. Utána a tanulók egyenként, külön teremben 120 másodpercig olvastak a meséből. Természetesen mindenki ugyanazt a részt olvasta. Megszámáltuk, hogy a meghatározott idő alatt ki hány szótagot olvasott, s olvasás közben hányszor hibázott. Hibának tekintettük a betűkihagyást, a betűcserét, a szöveg megmásítását s az ismétlést. Most nem számítottuk hibának a hangsúly, a hanglejtés, a szünet tévesztéseit.

A teljesítményt a következőképpen értékeltük:

ötös (igen jó): ha a tanuló 200-nál több szótagot olvasott – s háromnál több hibája nem volt;

négyes (jó): ha a tanuló 200 és 175 szótag között olvasott – s 3-4-nél több hibája nem volt;
bármás (átlagos): ha a tanuló 175 és 140 szótag között olvasott – s 4-nél több hibája nem volt;
kettes (gyenge): ha a tanuló 140 és 100 szótag között olvasott – s 4-nél több hibája nem volt;
egyes (igen gyenge): ha a tanuló 100-nál kevesebb szótagot olvasott – s 5 vagy ennél több hibája volt.
 – Ha valaki elérte ugyan a megfelelő szótagszámot, de igen sokat hibázott az olvasásban, az egy kategóriával rosszabb minősítést kapott.

Az átlagok kiszámítása után a következő kép alakult ki:

A kísérleti osztály eredménye	3,23
Az 1. sz. kontrollosztály eredménye	2,50
A 2. sz. kontrollosztály eredménye	2,27
A 3. sz. kontrollosztály eredménye	1,70!

(A tanulóként való részletezéstől eltekintünk.)

Nyilvánvaló, hogy az egyes osztályok teljesítményei között igen nagy a különbség. A kísérleti osztályban 9 tanuló olvasott 170 szótag felett; a 2. sz. kontrollosztályban csak 2 tanuló; a 3. sz. kontrollosztályban egy sem! – *A legkisebb érték 120 mp alatt 50 szótag volt, a legnagyobb 345 szótag!* – Ez a tény is mutatja, hogy mennyire fontos a differenciált foglalkozás szorgalmazása és megszervezése.

– Az is bizonyos, hogy az eredményeket befolyásolták a szociális körülmények és a családi légkör, de meg kell jegyeznem, hogy a kísérleti osztály tanulói között is több hátrányos helyzetű tanuló van.

II. A SZÖVEGÉRTÉS FOKA; A NÉMA OLVASÁS MÉRÉSE

Ezt a vizsgálatot feladatlapos mérésel végeztük.

A tanulók feladatlapján egy 8 soros meserészlet volt, amelyhez öt kérdés kapcsolódott. A tanulóknak a következő feladatot kellett megoldaniuk.

Némán elolvasták a meserészletet (előkészítés nélkül!), aztán írásban válaszoltak a kérdésekre. Ezek a következő próbát jelentették:

Az 1. és a 2. feladat választásos módszerrel tudakolta a megértés fokát, s egyúttal emlékeztetőpróbát jelentett. (Szavak közül kellett kiválasztani a megfelelőt, s mondatokat kellett helyes logikai rendbe állítani.) Mindezt csak a némán elolvasott és megértett szöveg helyes, önálló feldolgozása alapján végezheték el.

A 3. feladat a gondolatlorogás logikájának a megértését ellenőrizte – megfelelő szavak kiválasztásával és csoportosításával.

A 4. feladat mondatkiegészítéssel tudakolta a helyes megértést.

Az 5. feladat kevert betűkből helyes szóalkotást kívánt – rajzzal kombinálva!

A megoldási idő 35 perc volt!

Az értékelés a következőképpen történt:

Minden részfeladat helyes megoldásáért *maximálisan 2 pont* járt. Az elérhető maximum 11 pont volt.

Részletezve:

2 pont: ha a megoldás 100%-os,
1 pont: ha a megoldás 99-50%-os,
0 pont: ha a megoldás 50%-osnál kevesebbet ér.
1 jutalompont adható a szép rajzért!

Minősítés:

<i>ötös</i> (igen jó):	11-10 pont,
<i>négyes</i> (jó):	9-8 pont,
<i>bármás</i> (átlagos):	6-7 pont,
<i>kettes</i> (gyenge):	4-5 pont,
<i>egyes</i> (igen gyenge):	1-3 pont.

Az átlagok kiszámítása után a következő kép alakult ki:

A kísérleti osztályban	4,00!
Az 1. sz. kontrollosztályban	3,60
A 2. sz. kontrollosztályban	2,22
A 3. sz. kontrollosztályban	1,80!

Itt még nagyobb különbségek jelentkeztek a kísérleti és a kontrollosztályok között. Legtöbb nehézséget a 2., 3. és 4. feladat jelentette. Ezek megoldásához ugyanis az értelmes olvasáson és a reprodukáláson kívül már jó emlékezetre és logikus gondolkodásra is szükség volt. A kísérleti osztályban 10 tanuló maximális eredményt ért el; a 2. sz. kontrollosztályban csak 1; a 3. sz. kontrollosztályban egy sem! – A teljesítményt persze az is befolyásolta, hogy melyik osztály nevelője milyen gyakran használt év közben feladatlapokat!

A mérés eredményeinek áttekintése után a következő összegezéssel zárhatjuk e területen végzett vizsgálódásainkat:

1. Olvasásból 1. osztályban *a megszokottnál rövidebb idő alatt* végezhető el az ismeretek feldolgozása – s így több idő marad az olvasás gyakoroltatására.

2. Minél előbb biztosítani kell, hogy a tanulók *önállóan, némán olvassanak*. (Ez a legtermészetesebb és leggyakoribb éleTSZITUÁCIÓ.)

3. *A könyvek környezet megteremtésével* biztosítani kell, hogy a tanulók már 1. osztályban különféle mesék és verseskönyvek szövegein gyakorolják az olvasást.

4. Figyelembe véve a tanulók képességeit és fejlettségét igen gondosan meg kell szervezni *a differenciált munkaformákat*.

5. *A gyakoroltatást* úgy kell megszervezni, hogy az érdekes, változatos és *természetes legyen* – s megfeleljen a reális szituációknak.

6. Az olvasástani és a gyakoroltatást mindig úgy kell irányítani, hogy a munka *az egységes anyanyelvi képzés részeként* jelentkezék a tanulók előtt.

DR. JÁKI LÁSZLÓNÉ

Budapest, Tanítóképző Intézet

A feladatlapok felhasználásának lehetőségei az oktatási folyamat különböző szakaszaiban az általános iskola harmadik osztályában

Az oktatás hatékonyságának emelése, e munkához eszközök és módok keresése – így fogalmazható meg az oktatás és nevelés napjaink egyik leginkább előtérbe kerülő problémája.

A már ismert, de egyre többször említett a feladatlap minél sokoldalúbb, változatosabb módon való felhasználását napjaink gondjai és megoldásai közé soroljuk. Az alsó tagozat minden tárgyában, minden órán, a különböző didaktikai feladatok eredményesebb megoldásának egyre változatosabb eszközeként használjuk.

Mindezt elmondhatjuk erről a hathatós eszKözről, de foglalkoznunk kell néhány kérdésével is. Ezek:

1. Melyek azok a követelmények, amelyek meghatározzák a feladatlap tartalmi anyagát, formáját, mennyiségét, eszközjellegét és nem utolsó sorban értékelő vagy mérő jellegét?

2. Mikor elegendő és megfelelő a kiemelt részlet az ismeretből?

3. Előre elkészített, vagy a pedagógus által „gyártott” lap hatékonyabb-e?

Meg kell állapítanunk, hogy ha számbavesszük a feladatlapok sokféleségét, azt kell mondanunk, hogy a fogalmazás kivételével csaknem minden tárgy tanításához van már ilyen eszközünk. Megnyugtató az a törekvés, hogy évenként új és új feladatlapokat, munkafüzeteket kapnak az alsó tagozatra járó tanulók.

Ezek a feladatlapok és munkafüzetek az oktatás különböző feladatainak eredményesebb megoldását is szolgálják. Fellelhetők az új ismeret bemutató, az ismereteket megszilárdító, a gyakorlást szolgáló, az alkalmazást biztosító, vagy az analógiás sorok továbbépítésével az elmélyítést szolgáló munkalapok.

Ezek – ha formájukban másfélék is –, mind azt a célt szolgálják, hogy a tanulók önálló munkával, ismeretük, tudásuk birtokában számot adjanak mindarról, amit már tanultak, és mint ismeretet alkalmazni is tudnak.

A meglevő feladatlapok nagy előnye, hogy van. Így bármikor kézbe vehető, jól ismerjük, feltehetően megelőzően kipróbált, szerkesztését gyakorlott szakemberek végezték.

A nyomtatásban megjelent feladatlapok minősége sok szempontból tehát igen jónak mondható. Az, hogy a gyerekek mindig azonos betűalakkal, azonos stílusú rajzokkal, megszövegezéssel és következetes követelményekkel találkoznak – nagyban segíti őket a jó munkavégzésben. Hatalmas eredmények ezek, ha arra gondolunk, hogy mennyire nem kis kérdés mind a mai napig a lapok sokszorosítása, a megfelelő papíryanag és a jó stencilminőség biztosítása, ha magunk próbálunk feladatlapokat készíteni.

A legnagyobb előny – melyet minden feladatnál elsősorban ki kell emelnünk, a feladatlap használatának motiváló hatása. Azokban az osztályokban, ahol már nem újdonság a munkalap használata, ott is újként hat a magunk készítette feladatlap.

Erre azért kerülhet sor, mert a meglevő lapok igen gondos munkát tükröznek és sokféle utat és módot mutatnak be, mégis azt kell hibájuknak felróni, hogy nem az osztály sajátosságai szerint világítja meg az anyagot, a tennivalót, és nem mindig az a résszel foglalkozik, ami a tanulók számára éppen a leglényegesebb. Ezért van azután az, hogy az „elégedetlen” pedagógus maga is készít – nem egyszer nagy gondal és igen sok akadállyal küszködve –, feladatlapot.

Előnye még a magunk készítette lapnak az, hogy felöleli mindazt, amit az osztály tanítója „problémaként” ismer. A megfelelő mennyiséget, a szükséges időigényt ismerve gondosabban tud tervezni. Kevesebb eredmény esetén más változatban újra kézbe tudja adni a témát ismétlődő munkalapokat.

Igazán jó követeléssel és eredményt várva a harmadik osztály tanulói válnak először alkalmassá a feladatlapos munka sikeres elvégzésére. Ebben az osztályban tudjuk az írás eszközjellegét hasznosítva a tanulókat munkára sarkallni.

Nagy kérdés, hogy melyek azok a szempontok a feladatlap készítésében, melyek meghatározzák annak tartalmi követelményeit.

A legnagyobb probléma az utasítások megszövegezése, a feladatok megfogalmazása. Nem könnyű rövid, jó tartalmú, érthető szöveget adni a kilenc éves tanulóknak.

Tapasztalat, hogy a tanulók a munka megkezdésekor – amikor olvasni kezdik az utasításokat, már fogalmazzák is magukban a választ. Ennek a megszövegezésnek a

könnyítését nagyban segíti a jó kérdés, utasítás. Előnye a saját készítésű feladatlapnak, hogy a tanulók képességeit, munkabírását időigényét ismerjük. Természetesen itt is differenciálhatunk. Mindenki végez feladatot, de az egyéni tempót, a mennyiséget is figyelembe véve, az igyekezetet, a szorgalmat és a fejlődést is mérhetjük.

Bizony nem utolsó tényező az idő. Gondolnunk kell a maximális és minimális idő meghathározására is. Tudott, hogy a kilenc éves tanulók nem képesek 45 percig csak a feladatlap olvasásával, a megoldással és a kitöltéssel foglalkozni. Mindenképpen arra kell törekednünk, hogy a felmérések során sem a teljes tanítási óra idejét használjuk erre, hanem annak csak nagyobb hányadát. A megmaradt időt ismét frontális munkavégzésre, a megoldott feladatok helyességének igazolására szerencsés fordítani.

Szoktassuk a tanulókat arra, hogy a leírt, megfogalmazott válaszokat ismét olvassák át, és ha hibát észlelnek, javítsák. Minden eszközjellegesen túl az írás ilyenkor eltorzul, nem a betűk lendületes írása, hanem a gondolat, a helyes válasz megfogalmazása kerül előtérbe, és bizony a helyesírás a gondos külalak rovására. Ugyanakkor ezért mondhatjuk, hogy igen komoly eszköz ez a tanulók önellenzésére, hibáik észrevételére, azok mielőbbi javítására.

A harmadik osztály munkájában ebben az évben fokozott igyekezettel próbálkozunk, hogy az önállóság növelését minél több lehetőséggel segítsük. A nyelvtan-helyesírás anyagához kapcsolt munkafüzet feladatai nagyban segítik ezt a munkát, de osztályomat ismerve növeltem ebben a tárgyban a magam készítette lapokkal az ilyen feladatok számát. Céлом elsősorban az volt, hogy változatossággal és a módok sokféleségével kedvet keltsek ehhez a munkához is. Nagy részük gyűjtő munka, analógiás sorok építése, a hibák felismerése és kijavítása. A tanulók életkori sajátosságuknál fogva szívesen keresik a hibát -- természetesen nem a maguk által vétetteket --, mások munkájában hamarabb ismerik fel azokat. A helyesírási készség, jártasság fejlesztésében egyre nagyobb szerepet kap az a munkaféle, hogy adott szövegben a hibát felismerjük és javítsák. Ez sokban segíti a maguk helyesírásának fejlődését.

Ennek szemléltetésére példa az a feladatlap, melyet az igék helyesírásának gyakorlásánál használtunk fel.

A feladat első részében kiegészítéseket kell végezni, felismerni a tennivalót és pótolni a hiányzó betűket, szavakat, a megelőzően tanultak alkalmazására. Ezzel a munkával is, minden gyakorláson túl, ellenőrizzük is a tanulók ismereteinek tartalmát, mélységét, alkalmazásának jártasságát. A feladatlap második része hibajavítást kíván, ezek hasonló témában gondolkodtatják meg a tanulókat.

1. sz. lap

a)

vi . . em	vé . . e	a . . am
e . . em	tu . . a	sze . . ék
tu . . am	a . . ák	mon . . ák

Egészítsd ki a szavakat!

b)

Húzd át azokat a szavakat, amelyeket hibásan írtak!

edte	vette	mondta	takaroggyatok
védje	külgye	fonja	sétáljon
aluggy	hordják	szedje	monggya

A javítás után a helyes szóalak felolvasása, mondatbafoglalása, vagy leírása is lehet feladat, természetesen attól függően, hogy mennyi idő marad az óra megtervezett hányadából.

A következő feladatlapon már jellegzetesen harmadik osztályos ismeret és alkalmazása kerül sorra. A követelmény jártassági fokon az -it, -ul, -ül végű igék felismerése, helyesírása. Ez differenciált munkában is szervezhető. A tanulók közül csak azok számára készül, akiknél a magánhangzók időtartamának jelölése még gondot okoz. Feladat, hogy javítsák a szavak ékezethibáit.

2. sz. lap

Javítsd ki a szavak ékezethibáit színessel! Mondd ki magadban és figyelj a magánhangzók időtartamára!

a)

szabadit	pirit	rutit	ujit	szükit	sürit
elcsufit	elbusul	dusit	tanit	gombolyit	
fordül	kondül	bodul	lendül	perdül	

b) A gyerekek kimentek a hegyoldalra. A jó levegő felüdítette őket. Boldogan játszottak a friss levegőn.

c) Keresd meg az igéket! Húzd alá. Toldalékdold és így írd le!

fehér	tíz	készít	indul	fordít	világ
fordul	készül	készít	ház	gombolyít	

-j

-s

.....

.....

Új ismeret feldolgozásakor a történést jelentő igék felismerésében is jó lehetőség adódik a tanultak elmélyítésére. Itt a tanult ismeret felidézése elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a tanuló eredményesen tudjon dolgozni.

Nem könnyű dolog a történést és a cselekvést jelentő igék megkülönböztetése. Ezt segítette az a feladatlapon, melyen vers és meserészletek szövegét adtam a tanulóknak, hogy olvasva keressék az igéket, a történést jelentő szavakat.

3. sz. lap

Keressétek és húzzátok alá a történést jelentő igéket!

„A kapu kitérült s abban a pillanatban, ahogy a lány átlépett rajta sűrű arany eső hullott rá a magasból, és az arany mind ottragadt a ruháján. Fénylett, csillogott az egész tetőtől talpig.”

b) Keressétek ki a történést jelentő igéket! Melyik másik igével tudnátok helyettesíteni? Írjátok le!

Weöres S.: Galagonya

Őszi éjjel
 Izzik a galagonya,
 Izzik a galagonya
 Ruhája.
 Zúg a tüske,
 Szél szalad ide-oda,
 Reszket a galagonya
 Magába.

c) Húzzátok alá a történést jelentő igéket!

eltéved, pöröl, alkonyodik, szürkül, bömböl, nő,
 melegszik, zajonganak, zümmög, kopaszodik,

d) Mi történik ősszel az erdőben? Írjátok igéket!

.....

e) Egészítsék ki a mondatokat! Mi történhet?

Az üveg	A gyümölcs
A léggömb	Az ég
A levelek	A virág
A villany	A zászló

Ezek a feladatok természetesen nem egy órán, nem egyszerre kerülnek megoldásra. Csupán a lehetőségek többféleségét mutatják.

Az anyanyelvi nevelés egy másik területe a fogalmazás. Itt azonban más jelleggel szerepelnek a feladatlapok. Elsősorban az ismeretek megszilárdítására használtam ebben az esztendőben a feladatlapos megoldást.

Három formában terveztem a megoldásokat.

a) Meglevő szövegből a felesleges mondatok kihagyása. (Áthúzással.)

b) Mondatok – melyek tartalmilag összetartoznak, de nem a megfelelő sorrendben szerepelnek –, rendezése és helyes sorrendben való leírása.

c) Megkezdett fogalmazások befejezése is lehet tennivaló.

d) Azoknak a tanulóknak, akik szívesen dolgoznak nehezebb feladat is adható. A fogalmazás második felének ismeretében az első megfogalmazása. Bevezetés és a tárgyalás 2–3 mondata.

Kétségtelen, hogy a legeredményesebb az a megoldás, amikor a mondatok egyszerű rendezése a feladat. Itt azzal nehezíthető, vagy könnyíthető a munka, hogy önállóan kell megfogalmazni a címet, a kezdő, vagy a befejező mondatot.

A legegyszerűbb a megoldás – olyan tanulók részére, akiket nehéz ilyen feladatmegoldásba eredményesen bekapcsolni –, hogy a mondatok helyes sorrendjét csupán számozással jelöljék. Lényeges azonban, hogy legalább egy mondat erejéig a saját gondolatuk is szerepeljen. Vagy a befejező mondat önálló megfogalmazása, vagy a cím megtervezése és leírása legyen a tennivaló.

4. sz. lap

Tanultuk, hogy fogalmazásunk csak a lényeges gondolatokat tartalmazza. Húzd ki azokat a mondatokat, melyeket nem írnál be ebbe a szövegbe!

Hajókészítés

Papírból hajót hajtogattunk. Egy üvegdádba vizet tettünk. Sok víz fért bele. A csónakokat vízre tettük. Úsztak a vízen, és a kikötőben összegyűltek. Később elsüllyedtek. Legközelebb erősebb papírból készítjük, hogy tovább élvezhessük a játékot.

Az olvasás órák munkájában a feldolgozások önállóságát segítheti a jól elkészített feladatlap. Itt csupán az a lényeg, hogy megfelelő előkészítési fokozatokon segítjük túl a tanulókat. Először a megértés ellenőrzését, azután a gondolategységek határait, majd a lényeg kiemelését követelhetjük meg ilyen módon is. Természetesen csak jól szerkesztett és gondolatokban elhatárolható olvasmányok alkalmasak erre a feldolgozásra.

A tantárgyi koncentráció érvényesülése már egy magasabb fok a feladatlapok megszerkesztésében. Ez valósággal kiapadhatatlan terület, éppen ezért ezzel más alkalommal kell foglalkoznunk.

Végül egy olyan terület munkáját említeném, mely a legelső között volt, amikor a feladatlapos munkát megkezdtük, – ez a számolás és mérés. Ez a tárgy bőven ellátott feladatlapokkal. Mégis amikor differenciált, vagy csoportmunkát készítünk elő, akkor ismét a magunk készíttette feladatlapokkal próbálkozunk.

Itt a csoportos munkával az osztályközösség továbbfejlődését, az egyén felelősségét a közösségért nevelési elgondolás alapján terveztem meg a munkát.

Négy tanuló kapott egy feladatot. Egy asztalnál helyezkedtek el. Különböző képességű, eltérő szorgalmú és munkabírású együttesnek kellett a feladatot vállalnia. Közösen voltak felelősek az eredmény helyességéért és az időben való megoldásért. A becsléssel és méréssel végzendő feladatban az is segítette az eredményt, ha megfelelő szervezéssel megosztották a tennivalókat.

5. sz. lap

A feladat eredményes megoldása a csoport munkája. Osszátok meg magatok között a tennivalót!

a) Zsineget találtak a csomagban. Becsüljétek és mérjétek meg!
zsineg (méterrel)

becslés m
mérés m

b) A huzal hosszúságát deciméter pontossággal próbáljátok becsülni és mérni!
huzal (deciméterrel)

becslés dm
mérés dm

c) A téglalap oldalainak mértékszámát milliméterrel mérjétek!
téglalap (milliméterrel)

becslés mm
mérés mm

rövidebb oldal

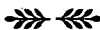
becslés mm
mérés mm

Egy-egy óra anyagának részleteivel próbáltam rávilágítani arra a törekvésre, melyet évek során alkalmazva élveztem.

Kétségtelen, hogy a hatékonyság az oktatásban, nevelésben egyre döntőbb tényező. Ez sokféle eszközt és módot kíván. Mindezek megismerése, próbálgatása, jobb változat kidolgozása mind-mind azt a célt szolgálja, hogy a tanulók számára minél változatosabb módokat biztosítsunk az ismeretek megszerzésére, elmélyítésére, bevésésére. Most már csak a pedagógus munkája van hátra, hogy az elkészült feladatlapokat javítsa, értékelje.

Nagyon időigényes, fárasztó munka ez is. Érdemé, hogy tartalmas visszajelzés a tanulók tudásáról, ismeretük mélységéről, ugyanakkor azokról a hiányosságokról is, melyet menet közben nem mindig észlelünk.

Most már csak azt kell elérnünk, hogy minél nagyobb számban segítse a pedagógusokat azoknak a megjelent füzeteknek, feladatlapoknak a száma, melyek munkáját nagymértékben könnyítik, mert sokféle anyag között válogathat, és ugyanakkor ötletet kap más módok és eszközök kidolgozására.

KERÉNYI JÓZSEFNÉ

Szeged, Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

Osztályfőnöki óra a szocialista hazaszeretetről

Akik tanították már, tudják, hogy a szocialista hazaszeretet tartalmi jegyeinek tudatosítása, az értelmi és érzelmi erők végig szinkronban tartása nem könnyű feladat. A hangulati ráhangoltság, az érzelmi fűtöttséget biztosító, megfelelően válasz-

tott irodalmi szemelvények mellett szükség van olyan logikus óravezetésre, amely a tanulók előtt az addig már ismert és a most megismerésre kerülő fogalmakat megfelelő összefüggésben láttatja. Ehhez viszont – jöttem rá – szükség van olyan táblai szemléltetési megoldásra, amely a megértést lényegesen megkönnyíti, a haza fogalmából bontja ki fokozatosan a hazaszeretet és a szocialista hazaszeretet ismérveit. Az előkészületek során az a vélemény alakult ki bennem, hogy a téma minél teljesebb és hatásosabb kibontása érdekében az ünnepélyességet és eredményességet jobban biztosító megoldásként a tanulóknak előre kiadok olyan irodalmi idézeteket, amelyeket azok felszólításra a megfelelő helyen elmondanak, illetve felolvasnak. Az egyes idézeteket összekötő beszélgetések hatásosabb irányítása érdekében pedig az előző órák egyikén írásban felmértem a tanulók honi és politikai ismereteit, valamint a hazához fűződő gondolataikat, érzelmeiket.

Ezek után szinte forgatókönyvszerűen megterveztem az órát, és elkészítettem applikáció segítségével azt a szemléltetési megoldást, amit a beszélgetések eredményeképp fokozatosan alakítok ki, s amely az óra végére mint összefoglaló táblakép a téma értelmi befogadását, összegező áttekintését segíti elő.

A következőkben megpróbálom részletesen leírni az óra menetét úgy, ahogy az megvalósult, feltüntetve közben a szerkezetet, a beszélgetés kérdéseit, a közbeiktatott tanári közléseket, az elhangzott idézeteket, s utalok a kialakítandó táblai szemléltető képre.

Az órát megelőző szünetben a következő Kölcsey-idézeteket írtam fel – mottóként – a táblára: „Jelszavaink: Haza és haladás.” „Minden áldozat kicsiny ahhoz képest, amit kívánhat tőled a haza.”

I.

1. A téma *bangulati előkészítéseként* azzal kezdtem az órát, hogy egy olvasmányélményemre hivatkoztam. Tamási híres hősről, Ábelről elmondtam, hogy a szegény székelyfiú – akárcsak a népmesék hősei – elindult kis falujából, hogy megismerje a világot. Egy ingyen kapott hajójegy segítségével még Amerikába is sikerült eljutnia, ahol – bár itt jobb anyagi körülmények közt élt, mint otthon, mégis – kínozza a kérdés: Mi célra vagyunk a világon? A gyöttrő kérdésre végül megkapja a megnyugtató választ: Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Hirtelen elmúlik minden nyugtalansága. Megérti, hogy jó és fontos megismerni a világot, de mindennél jobb visszatérni oda, ahol otthon lehetünk. Fogja is kis batyuját, megtakarított pénzén hajójegyet vásárol, és visszatér a Hargitára erdőpásztornak, pedig ott ismét szegénység vár rá.

2. Az ismert közmondás elhangzása után máris *kitűzhető a cél*: A mai osztályfőnöki órán beszéljünk arról, hogy hol vagyunk mi otthon a világban, beszéljünk a hazáról, a haza iránti érzésünkről, a hazaszeretetről! Mivel pedig számunkra a haza a legszentebb szó, tegyük a mai foglalkozást ünnepélyessé azzal, hogy nagy magyar költőket és hazafiakat szólaltatunk meg közben!

3. Elsőként én olvastam fel egy részletet a Hazádnak rendületlenül c. könyvből, Szabó Pál Vörösmartyt is idéző Előszavából mintegy *problémafelvetésként*: Mi is a haza?

„A haza fogalma kiszakíthatatlan az emberek szívéből éppen úgy, mint ahogy soha nem tudom megtagadni az édesanyám. S mégis újra és újra felbukkan az emberek lelkében a kérdés, hogy mi is hát tulajdonképpen a haza. Költők és írók próbáltak megfelelni rá, de csak nagyon kevésnek sikerült ezt a fogalmat kifejezni úgy, hogy az egész magyar nép szíve megdobbanjon rá. Mert hiába nagy, mindent elborító az érzés, gyatra és gyenge a szó. Nagy költőknek, Vörösmartyknak sikerült, Vörösmarty a szó igaz értelmében saját szívével, saját életével írta bele az annyit szenvedett magyar nép szívébe, hogy

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, óh magyar!
Bölcsöd az, s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely,
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell!"

II.

1. A haza szó fogalmkörének tágitása

a) Ezután megindult a beszélgetés. Mi a mi legszűkebb hazánk? Hova megyünk, ha azt mondjuk, hazamegyünk? A haza szónak tehát van egy szűkebb és egy tágabb jelentése. A legszűkebb jelentése a szülői ház, az otthon.

(A táblára első applikációként felkerül egy kör, melyet vízszintesen elfeleztem, s más színnel írva felül a területi megjelölésre utaltam: *szülői ház*, alul az emberekre: *család*. Ez az elv érvényesül a további körök, pontosabban – hogy ne történjék takarás – körgyűrűk felhelyezésénél is.)

Ha távol vagyunk tőle, mindig hiányzik. Hogyan ad hangot az otthon utáni sóvárgásnak Petőfi?

(Egy tanuló elénekli a Kis lak áll a nagy Duna mentében... kezdetű dalt.)

b) Ezután fokozatosan bővítettük a haza fogalmát. Először a szülővárosról beszélgettünk, arról, hogy mit jelent a tanulóknak Szeged, miért szeretik, miért büszkéek rá.

(Közben felhelyezem a következő körgyűrű alakú applikációt: *szülőváros – ismerősök*.)

c) A kör további bővítése során a tájegységről beszélgettünk. Hazánk melyik tájegységén fekszik Szeged? Ki írt erről a tájról sokat? Miért szerezte az Alföldet?

(Egy tanuló Petőfi: Az Alföld c. versének utolsó versszakával felel erre a kérdésre.)

Hazánk más tájegységei is nagyon szépek, s ezekről is születtek költői vallomások. Pl. a Nyírségről ki írt nagyon szépen? Melyik ismert versében?

(Két tanuló elmondja Váci: Bontja zászlóit szülőföldem c. versét úgy, hogy az egyik a táj múltjára, a másik a megváltozott jelenére utaló szakaszokat szavalja.)

Utána rövid beszélgetés: Kiknek a keze nyomán változott meg az elhanyagolt táj? Amikor tehát a tájat szeretjük, egyúttal szeretjük, becsüljük annak lakóit is.

(Felkerül a táblára a 2. körgyűrű alakú applikáció: *tájegység – annak népe*.)

d) Végül eljutottunk a haza szó fogalmának legtágabb köréig. Mi ez?

(A 3. körgyűrű alakú applikáció felhelyezése: *Magyarország – magyar nemzet*.)

Beszélgettünk röviden Magyarország fekvéséről, lakóinak számáról, majd megállapítjuk: Kis nép vagyunk, mégis sok nagy embert adtunk a világnak. Erre méltán lehetünk büszkéek. Ez is azt bizonyítja, hogy nem a földterület nagysága a döntő, de nem is a lakosság száma. A nép lelkes munkája nélkül a legszebb terület is értéktelen. Erről szól Vörösmarty Magyarország címere c. verse.

(Egy tanuló versmondása:

„Szép vagy, oh hon, bérc, völgy változnak gazdag öledben,
Téridet országos négy folyam árja szegi,
Ám természettől mindez lelketlen ajándék:
Naggyá csak fiaid szent akaratja tehet.”)

e) Az első gondolategység lezárásaként összefoglaljuk a haza eddig megbeszélte tartalmi jegyeit: *szülőföld, dolgozó nép*.

(E két foglalat tartalmazó téglalap alakú applikációkat a körre átlósan ráhelyezve felraktam.)

2. Ezután a haza fogalmának további ismérveit (társadalmi rend, történelmi múlt, kultúra, anyanyelv) bontottuk ki a következőképpen:

a) Azonos volt-e mindig a dolgozó nép és a nemzet? A nemesség csak önmagát tekintette nemzetnek, ő irányíthatta egyedül a haza sorsát. Az egyik Jókai-regény hőse, Rab Ráby kétségbeesésében így kiáltott fel:

„Hát nem a nép a nemzet?
Nem! A nemesi karok és rendek.”

A nép kisémmizett, jogtalan volt. Mit is írt erről Petőfi?

(Egy tanuló idéz:

„Haza csak ott van, hol jog is van,
S a népek nincs joga.” [A nép])

S mégis ez a jogfosztott, megalázott nép hozta a legnagyobb áldozatot a hazáért. A nép művelte verejtékes munkájával a haza földjét, s ha szükség volt, fegyvert fogott, és úgy védte a hazát. Tetteivel bizonyította tehát hazaszeretét. Az urak pedig csak beszéltek hazaszeretetről, de nem gyakorolták.

(Egy tanuló idéz Petőfi: A vén zászlótartó c. verséből:

„Küzd a gazdag, de nem a hazáért,
Féli az a maga gazdaságát,
Csak a szegény szereti hazáját.”)

b) Mikor lett ez az ország igazán a nép hazája? Ezt a tényt államformánk is kifejezi: népköztársaság. Hogy a népi állam milyen eredményekre volt képes az elmúlt évek alatt, arról szóljon néhány statisztikai adat, mely az 1938-as és 1969-es állapotokat hasonlítja össze.

(Egy tanuló felolvassa a következőket:

400-szor annyi földgázt használunk fel, mint 1938-ban,
40-szer annyi villamos energiát,
13-szor annyi bőrlábbelit,
4-szer annyi cukrot fogyasztunk,
4-szer annyi papírt,
3-szor annyi tojást,
3-szor annyi ember részesül társadalombiztosításban,
2-szer annyi középiskolánk van,
5-ször annyi felsőfokú iskolánk.)

Majd hivatkozom a tanulók írásbeli feleleteire, melyek minden statisztikai adathoz meggyőzőbbek. Arra a kérdésre, hogy kiknek jutott boldogabb gyermekkor, nekik vagy szüleiknek, egy kivétellel valamennyi úgy nyilatkozott, hogy nekik sokkal jobb. Ezt meg is indokolták a következőképpen: ingyen tanulhatnak, nem kell éhezni, sok édességet, játékot kapnak, szép ruhákban járhatnak, kényelmes a lakásuk, szórakozhatnak is bőven, nincs háború, nem kell semmitől sem félniük. Mivel pedig hazánk ennyi jót biztosít a gyerekeknek, vegyük nagyon komolyan az Úttörő-élet 1. pontját: Hogy is szól ez?

(Az úttörő hű gyermeke hazánknak, a Magyar Népköztársaságnak.)

A társadalmi rend tehát döntő meghatározója a haza fogalmának.

(Összegezeként felkerül a táblára a körre átlósan ráhelyezett applikáció: *társadalmi rend.*)

c) A jelen azonban gyökértelen a múlt nélkül. Fontos, hogy megismerjük történelmünket, s erőt merítsünk belőle. Történelmünknek elsősorban azok a nagy és dicső korszakai, mikor népünk a haladás élvonalában járt. Lássunk erre néhány példát! Menjünk vissza gondolatban a XVI–XVII. századig! Mivel tett ekkor a kis Magyarország nagy szolgálatot Európának? Miért tudta olyan sok végvár megállítani a hatalmas török sereget? Gondoljunk Eger várára! Miben is határozta meg Dobó a falak erejét? (A falak ereje nem a kőben van, hanem a védők lelkében.) Ezekben az időkben férfi és asszony, gyermek és felnőtt, öreg és fiatal, egészséges és nyomorék csak egy feladatot ismert: védeni a hazát. Emlékezzünk csak vissza az Egri csillagoknak arra a jelenetére, mikor Tinódi, a lantos jelmondatot írt minden vitéz kardjára!

(Egy tanuló felolvassa a következőket:

„Tinódi jelmondatot írt minden vitéz kardjára. Hát erre mit írjunk? – kérdezte a 18 esztendő s Bornemissza Gergelytől.

– Nekem nem kell vers, csak egy szó. Abban az egy szóban benne van minden vers és minden gondolat. Ezt írja rá Sebő bátyám: Hazámért!”)

Népünk a sok bátor hazafi önfeláldozása ellenére is sokáig szenvedte idegen hatalmak: török és német igáját. Legjobbaink mindent elkövettek, hogy ennek ellenére hazánk ne álljon meg a fejlődés útján. Ezért harcolt Széchenyi is, aki átvette és tetteivel bizonyította Kőlcsey és egyúttal az egész reformkor jelszavát: Haza és haladás. Nem sajnálta a nemes ügy érdekében sem erejét, sem vagyonát. Sajnos, korának főnemessége általában nem így gondolkodott. Ezért is támadták annyian Széchenyit, aki így vall erről:

(Egy tanuló felolvassa:

„Szűk kis haza jutott nekem, s alig van néhány fia, aki kívülről vetett volna egy pillantást abba. Ők még nem is tudják, mennyire hátra vannak, mily műveletlenek. A jövő nemzedék azonban hadd menjen egy lépéssel tovább, közelebb a világossághoz! Ebben akarok én eszköz

lenni. Tudom, hogy gyűlölni fognak, míg élek, a háládatlanok talán szétszórják hamvaimat, s nevetem feledésnek adják át, de engem életem utolsó pillanataiban is boldogítani fog, hogy a magyar nép jobb életéért küzdöttem.”)

A múlt században melyik korszak volt az, amely egyik legdicsebb szakasza történelmünknek? 1848–49-ben egész Európa a kis Magyarországra figyelt. Kossuth hívó szavára szinte egyik napról a másikra megalakult a nemzeti hadsereg. Melyik népdal hangzott el gyakran a katonák ajkán akkor? Énekeljük el!

(Közös ének: Most szép lenni katonának...)

1919-ben is a haladás élvonalában jártunk. Szovjetország példájára tanácsköztársaság alakult. Először lett a hatalom a népé hazánk történelmében. Pár hónap múlva azonban a külső és belső ellenséges erőkkel szemben elbukott a néphatalom. A forradalom vezetőit bebörtönözték, igen sokat ki is végeztek. Ezek a hősök azonban bátran néztek szembe a halállal. Ezt búcsúoraik is bizonyítják.

(Egy tanuló felolvassa a következőket:

A Lenin-fiúk a Tanácsköztársaság idején alakított államvédelmi csoport tagjai voltak. A forradalom bukása után közülük többen börtönbe kerültek. Egyik börtönőrük, aki rokonszenvezett a halálraítélt forradalmárokkal, a kivégzésük előtt néhány órával kérte őket, hogy búcsúóul írjanak be néhány sort az emlékkönyvébe. Ezt az emlékkönyvet most a Párttörténeti Intézetben őrzik.

Néhány búcsúor:

„Forradalmi emlék

Én és 13 társam az elnyomottak felszabadításáért küzdöttünk, és ezért halálra ítélték. Nyugodt lélekkel halunk meg. 1919. dec. 8-án. Papp Sándor [30 éves].

Emléksorok

A munkásmozgalmak egyik vértanúja vagyok. Egy igaz forradalmár, ki örömmel hal meg. Mert én meghalok, de az eszme élni fog. Mészáros Sándor [23 éves]”)

A Tanácsköztársaság bukása után is tovább élt azonban az eszme. Népünk legjobbjai az ellenforradalmi korban bátran harcoltak azért, hogy ismét a dolgozóké legyen a hatalom. Közülük sokan életüket is áldozták az ügyért. A sok név közül emeljünk ki egyet: Schönherz Zoltán nevét, s hallgassunk meg egy részletet búcsúleveléből!

(Egy tanuló felolvassa:

Schönherz Zoltán 1905–42-ig élt. Vegyész mérnök volt, az illegális kommunista párt hőse. Árulás juttatta a Gestapo kezére. Halálra ítélték és kivégezték.

Részlet búcsúleveléből:

„Drága kedves Szüleim! Kis Aranyom, Klári húgom!

Elszorul a szívem, ha arra gondolok, mennyi szomorúságot okoztam és okozok Nektek. Egy levelezőlapra azt írtam, remélem, vissza fogom tudni adni Nektek azt a sok szeretetet, gondoskodást, amellyel körülvettek. Sajnos, nem teljesíthetem már én azt, amit akartam.

Nem gondoljak azért rossz szívvvel rám, hogy ennyi szomorúságot okoztam. Én nem cselekedhettem másképpen, mint ahogy cselekedtem. Mikor felismertem, hogy milyen veszély fenyegeti embertársaimat Magyarországon, nem hallgathattam, meg kellett szólalnom, nem tehettem másképpen.

Nem hal meg azért mindenki, akit földbe tesznek. Sokat dolgoztam, és abban a hitben halok meg, hogy munkámban tovább élek. Tudom, hogy munkám nem volt hiábavaló. Ha még egyszer születnék, és újból élnék, akkor sem tudnék másképpen élni. Ahogy éltem, úgy is halok meg.”)

Mi tehát az, ami szintén egyik fontos alkotóeleme a haza fogalmának? Miért fontos, hogy megismerjük népünk történelmét?

(Újabb átlósan felhelyezett applikáció: *történelmi múlt.*)

d) Azonban nemcsak történelmünk haladó vonalára vagyunk büszkék, hanem arra is, hogy milyen sok kiváló tudóst, író, művészt adunk a világnak, kik a szellem fegyverével harcoltak. Soroljunk el néhányat közülük! Maradandó alkotásaink kultúránk drága kincsei. A kultúra is fontos tartozéka a haza fogalmának.

(Applikáció: *kultúra.*)

e) A haza fogalmának még egy fontos ismertetőjegyeről még nem volt szó. Hogyan írta Petőfi csodálatos verseit, hogyan szölt Kossuth Szeged népéhez, hogyan beszélsz szüleiddel, ism-

rőseiddel? Milyen nyelv számunkra a magyar nyelv? Miért édes nekünk ez a nyelv? Becsüljük és szeressük nyelvünket, nagy íróinktól tanuljunk beszélni és írni!

(A táblán levő körre közben átlósan felhelyezem a haza fogalmának hatodik ismértvét: *anyanyelv.*)

f) A második gondolati egység lezárásaként megbeszéljük, mi mindenre is gondolhatunk tehát, ha azt mondjuk: haza.

3. A hazaszeretet ismérvei

Miután a haza fogalma így tisztázódott, rátérünk a hazaszeretet érzésének megbeszélésére.

a) Hogyan fogalmazta meg Vörösmarty a Szózatban a *hazához való bűség* parancsát? („Itt élned, halnod kell!”)

A hazától nehéz elszakadni, és öröm ide visszatérni. Milyen érzés húz ide vissza, ha távol vagytok? Ki tapasztalta ezt már? Pedig biztosan jól éreztétek magatokat a külföldi úton, hiszen nagy élmény az utazás. Váci Mihály számára is az volt, mégis mit írt Honvágy c. versében?

(Egy tanuló versmondása:

„Bizony e tájakon mivé lesz
a szülőföld tartó varázsa?
Szebb a vidék, gazdagabb nép ez,
Hát forróban vágyom hazámba.”)

Váci is vágyott tehát vissza, pedig csak rövid ideig volt távol Magyarországtól. Mit érezhettek akkor azok, akiknek kényszerűségekből kellett elhagyniuk a hazát? Ilyen pedig történelmünk során gyakran előfordult. Gondoljunk az idegenbe hurcolt jobbágyfiúkra! Tudunk-e hasonló példát mondani a kuruc korból?

A szabadságharc bukása után is sok hazafinak kellett eltávoznia. Így Kossuthnak is. Megható sorokban idézi fel a haza földjétől való búcsúzás fájdalmát emigrációs leveleiben.

(Egy tanuló felolvassa:

„Kifejezhetetlen érzelem-vihar dúlta lelkemet, midőn a világosi fegyverletével hontalanná tett.

Nincs szó, mely arról fogalmat adhatna.

Leborultam hazám földjére, mielőtt határán átlépnék, s zokogva nyomtam reá a fiúi szeretet búcsúcsókját. Egy csipetnyi port vettem belőle magamhoz, még egy lépés, és – úgy valék, mint a tört hajó roncsa, melyet a szélvész kidob a homokra egy sivatagon.”)

A XX. század első évtizedeiben sokan a megélhetés nehézségei miatt vándoroltak ki. József Attila szavaival: „Kitántorgott Amerikába másfélmillió emberünk.” Később pedig az egyre fejlettebb fasizmus miatt hagyták el egyesek az országot.

Ez mind érhető. Mi a véleményünk azonban azokról, akik a felszabadulás után hagyták el végleg hazánkat? Hütlenségük megbocsáthatatlan. A büntetést önmagukban hordják. Kint örökké gyökértelenek lesznek. Jól írta Tompa: „Szívet cseréljen az, aki hazát cserél.”

b) Nem elég azonban csak hangoztatni, hogy szeretjük a hazát. Mivel bizonyítható be a haza iránti hűség, szeretet?

Hogyan fogalmazta ezt meg Arany János?

(Egy tanuló versmondása:

„Nem elég csak emlegetni,
Tudni is kell jól szeretni,
Tudni helyesen a hazát.”)

Mit tehet egy gyerek a hazáért? Milyen tetteket kíván a békés építés korszaka? Ha mindenki a maga helyén megteszi kötelességét a tőle telhető legjobban, akkor elmondhatjuk, hogy jó hazafi.

Illyés Gyula ezt így határozta meg *Ars poetica*-jában:

(Egy tanuló szavalata:

„Dolgozz, munkálj! A szép, a jó, a hasznos,
mihelyt elkészül, az élethez áll.
Minden jó mű egy-egy szabadságharcos.
Légy hű önmagadhoz, olyanokat alkoss,
ne fogja a halál!”)

c) Gyakran emlegetik a haza szót az édesanya szóval együtt, mint ahogy ezt Szabó Páltól is hallottuk. S valóban, a haza mindannyiunk édesanyja. Mit érzel az iránt, aki édesanyádat bántja? Ugyanígy érzünk azokkal szemben is, akik hazánk ellenségei. De ne csak külső ellenségekre gondoljunk! Ide tartoznak azok is, akik közönyösek, lusták, önzők, ingyenélők. A belső és külső ellenséggel szemben egyaránt *meg kell védeni* a népi államot.

d) Hűség a hazához. – tettek a hazáért – a haza védelme – mindez összefoglaló névvel hogyan határozható meg?

(Applikáció a körön kívül elhelyezve: *hazafiság.*)

4. A szocialista hazaszeretet ismérvei

A haza és a hazaszeretet fogalmának tisztázása után a kör további bővítésére kerül sor a szocialista hazaszeretet lényegének megértése céljából.

a) A szocialista ember hazaszeretete több annál, mint amiről eddig szó volt. Nem áll meg az ország határain belül. Hiszen nem állunk egyedül a világon. *Baráti országok* vesznek körül. Fontos a hozzájuk való kapcsolatunk. Kis nép egyedül nem boldogulhat, de még a legnagyobb, legerősebb ország is gyenge önmagában. Kik a mi barátaink?

(Applikáció: újabb körgyűrű: *szocialista országok – baráti népek.*)

A régi rend politikája a szomszéd népek ellen uszított, de nagy gondolkodóink rávilágítottak az igazságra. Ady így írt a Duna menti népek összefogásának szükségességéről:

(Egy tanuló versmondása:

„Dunának, Oltnak egy a hangja,
Morajos, halk, halotti hang.
Árpád hazájában jaj annak,
Aki nem úr és nem bitang.

Mikor fogunk már összefogni?
Mikor mondunk már egy nagyot
Mi, elnyomottak, összetörtek,
Magyarok és nem magyarok?” (Magyar jakobinus dala)

Lassan az egyszerű emberek is rájöttek, hogy nem a szomszéd népek az ellenségeink, hanem az elnyomó urak.

Ma pedig a legjobb barátság fűz ezekhez a népekhez. Miért? Milyen közös eszme kapcsol bennünket össze? Milyen gazdasági, politikai kapcsolat van a szocialista országok között?

(Applikáció: a már bővített körre ugyancsak átlósan, de az előző hattól eltérő színnel felkerülnek a következők: *közös eszme – közös érdekek* [KGST, Varsói Szerződés].)

A szocializmus sikerei egyúttal a mi sikereink is, és megfordítva: a mi sikereink az egész szocialista táborot erősítik. Ezért írta Győre Imre a szocialista Kubáról:

(Egy tanuló versmondása:

„Az is hazám nekem,
bár partja messze van,
és túl a tengeren.
Nem érti meg szavam,
de tudja: itt vagyok,
és vagyunk még sokan,
kik úgy féltjük remegve,
miként anyját a gyermek.” (Az is hazám)

Hogyan fogalmazza meg ezt a gondolatot az Úttörőélet 2. pontja? (Az úttörő erősíti a népek barátságát, védi a vörös nyakkendő becsületét.)

b) Vannak a szocialista országokon kívül is barátaink. Ide tartoznak a gyarmati igát lerázó, szabadságukért küzdő népek, valamint a kapitalista országok elnyomottjai is. Mindenki barátunk, aki a haladásért harcol.

(Applikáció: az utolsó körgyűrű: *nagyvilág – haladó emberiség.*)

A haladó emberiség nemzetközi összefogását nevezzük nemzetköziségnek, idegen szóval internacionalizmusnak.

A nemzetköziségre sok példát találunk népünk történelmében. Pl. a magyar szabadságharc idején kik harcoltak a mi oldalunkon? De arra is van bőven példa, hogy magyar származásúak küzdöttek más népek megsegítőjeként az elnyomás ellen. (Pl. Türr István, magyar hadifoglyok a NOSZF-ban.) De ma is, bárhol a világon küzd a szabadságáért egy nép, ott tudhatja maga mellett a mi népünk támogatását.

Mi a közös tehát valamennyi, a haladásért és függetlenségért harcoló ember között? Mit akarunk megvalósítani az egész világon? Már Petőfi is kimondta ezt a szót Egy gondolat bánt engemet c. versében.

(Applikáció: az utolsó körgyűrű széléig kinyúló átlósan felhelyezett nagy betűkkel írt szó: **VILÁGSZABADSÁG.**)

Azért, hogy minden ember szabadon és békében éljen, még sokat kell küzdeni. Ez a harc a békeharc.

(Applikáció: az előzőhöz hasonlóan felhelyezve: **BÉKEHARC.**)

Békét akarunk, de nem mindenáron való békét. Olyant, amilyenről Petőfi álmódott.

(Egy tanuló versmondása:

„Békét, békét a világnak,
De nem zsarnokkényből,
Békét csupán a szabadság
Fölszentelt kezéből.

Majd ha így lesz a világon
Általános béke,
Vessük akkor fegyverünket
Tenger fenekére!

De míg így nincs: Addig fegyvert,
Fegyvert mindhalálig!
Tartson bár a háború az
Ítélet napjáig.” [Háború volt])

c) Hogyan nevezzük tehát a világ haladó gondolkodású és jószándékú embereinek érdekeivel való azonosulást? A nemzetköziség eszméjével párosult hazafiság jelenti a szocialista hazaszeretetet. A szocialista ember hazaszeretete ilyen hazaszeretet.

(Applikáció: a körön kívül felhelyezett hazafiság szó mellé összeadásjel kerül, majd a *nemzetköziség* szó, végül egyenlőségjel után: *szocialista hazaszeretet.*)

III.

1. Milyen tárgyi és zenei jelképei vannak hazánknak? Ezekről majd a *következő osztályfőnöki órán* beszélgetünk. Aki feladatot vállal erre, a szünetben jelentkezzen!

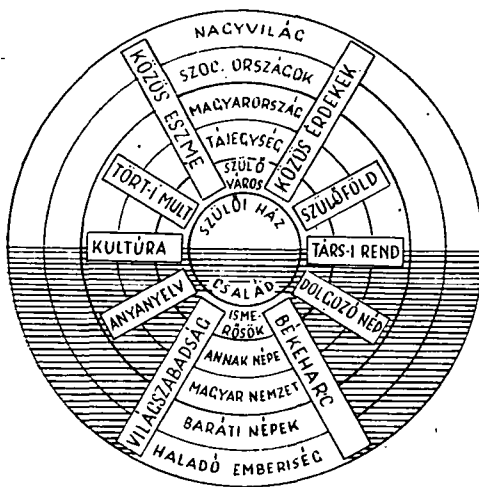
2. *Hangulati összefoglalásként* pedig – akárcsak indításként – ismét a Hazának rendületlenül c. könyv néhány mondatát olvasom fel, melyekben Petőfi hazaszeretetről van szó. Nagy költőnk hazaszeretetében mindaz megtalálható, amiről ma beszélgettünk, jobb példaképet nem állíthatnánk magunk elé ezen a téren.

„Szeretett és gyűlölt. Szerette az Alföldet, amelynek szépségét ő fedezte fel, a simán, szelíden ballagó vagy zúgva, bőgve vágató Tiszát, a röpülő vasutat, amit ő énekelt meg először, a múlt emlékeit, a jelen képeit; a Duna menti kis lakot, ahonnan harcós-dicsőséges útjára elindult. Szerette a népet, amelyből vétetett, a hallgatag pásztort, a búvó betyárokat, a deresre húzott jobbágyokat, a közkatonákat, akik „nagyobbak, mint a hadvezérek”. És gyűlölte a királyokat, a zsarnokokat, a „dicsőséges nagyurakat”, a nép jogainak bitorlóit, szellemének, erkölcsének rombolóit, züllesztőit.

A legizőbb hazafi és a legeurópaibb magyar. Büszkén vall hazaszeretetről, de tekintete nem akad meg a haza határánál. Őt nyelven olvas, politikailag iskolázott, agyába és lelkébe minden forradalmi szépséget és igazságot befogad, amit koráig Európa megálmódott. Nagy költő, nekünk a legnagyobb, de a nagyvilágon is kevés vetélkedhet vele. Nyelvünk szavainak ő adott sugárzást. Amit költő tudhat – mindent tudott. Ő fogalmazta meg legvilágosabban a nép, a nemzet érdekeit. A nemzeti szabadságot, sőt a világszabadságot tartja élete mozgató erejének. A legelső között volt a honszeretben, néphűségben, véráldozatban.”

A tábla képe tehát óra végére a következőképpen alakult:

Kölcsey: „Jelszavaink: Haza és baladás.”
 „Minden áldozat kicsiny ahhoz képest, amit kívánhat tőled a haza.”

HAZAFISÁC + **NEMZETKÖZISÉG** = **SZOCIALISTA HAZASZERETET**

Miután az előzőekben igyekeztem minél részletesebben ismertetni az óra menetét, ismét megerősödött bennem az a vélemény, hogy a téma ilyen részletes taglalása csak így válik lehetségessé, ha a tanulói közreműködést előre kiadott idézetek megtanulásával biztosítjuk, a fogalmak összefüggésben való láttatása érdekében pedig előre elkészített applikációs megoldással dolgozunk.

A sok idézet elhangzása mellett ugyan hosszabb vitára vagy beszélgetésre nem juthat idő, de azzal, hogy szinte minden tanuló lehetőséget kapott a közreműködésre, érzelmileg felkészült az órára. Az idézeteket pedig olyan átélten, kifejezően mondták el, hogy ebből szinte lemérhető volt az az érzelmi ráhatás, amit az órán elhangzott sok szép költői gondolat biztosított.

Az applikációkkal fokozatosan kialakított táblakép pedig állandó intenzív figyelemre készítette a tanulókat. Ez a műsorszerű megoldás csak egy példa a sok közül arra, hogy a téma így is feldolgozható. Kétségteljesen sok és eredményesnek tűnő óraterv képzelhető még el, az is, hogy a témát megbontva két órában tárgyaljuk, de az óra befejezése után úgy éreztem: akkor és abban a közösségben ez hatásos volt, s ezért érdemes írásban is beszámolni róla.

A természettudományos, technikai szellemi versenyeken alkalmazható érdekes és változatos kérdések, feladatok

A tudományos-technikai forradalom eredményei következtében mindennapi életünkben, tevékenységünkben egyre nagyobb szerepet kapnak a műszaki, technikai ismeretek, jártasságok és készségek. Ezért a közoktatás számára is fontos feladatot jelent a műszaki-tervezettudományos kultúra szintjének emelése, a műszaki-technikai szemlélet kifejlesztése.

Éz új tudományos eredmények, a technika igen gyors fejlődése szükségessé, sőt, nélkülözhetatlenné teszi, hogy a magas színvonalú iskolai oktatás mellett tudatosan felhasználjuk az úttörő-mozgalmi, szakköri, közművelődési stb. művelődési lehetőségeket, illetve formákat is a korszerű ismeretek elsajátítására, továbbfejlesztésére, valamint az egyén személyiségének, jellemének, tudatának formálására.

Általános iskolás tanulók részvételével *egy évtizeden keresztül évről évre megrendezett* községi, városi, járási, megyei *műszaki-tervezettudományos szellemi versenyek tapasztalatai egyértelműen igazolják, hogy a műszaki-technikai ismeretek terjesztésére, a korszerű természettudományos szemlélet kialakítására, a technikai kérdések iránti érdeklődés felkeltésére, illetve fokozására igen eredményesen használhatjuk fel a műszaki témájú vetélkedőket.*

Ezért oktató-nevelő tevékenységünk változatosabbá tétele, eredményessége fokozása érdekében indokoltnak érezzük, hogy a *MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK* 1974/4., 1974/5. és az 1975/1. számaiban ismertetett anyagok kiegészítéseként további feladatok közlésével is segítséget adjunk pedagógusainknak a műszaki-technikai szellemi vetélkedők szélesebb körű alkalmazásához.

A VETÉLKEDŐK TERVEZÉSEKOR FELHASZNÁLHATÓ KÉRDÉSEK, FELADATOK

A továbbiakban ismertetésre kerülő kérdéscsoportokkal kapcsolatban nyomatékosan szeretnénk felhívni a figyelmet a következőkre:

a) Az egyes feladatszoportok nemcsak külön-külön, a közölt sorrendben használhatók fel. Az egyes vetélkedők résztvevőitől függően – a természettudományos ismeretek színvonalát, az érdeklődést stb. figyelembe véve – feltétlenül szükség van a válogatásra, a sorrendi módosításokra, vagy bizonyos feladatok elhagyására, illetve további kérdések, feladatok beiktatására.

b) Alapvető szempontnak tekintjük az érdekesség és a játékos komolyság biztosítását a vetélkedők kérdéseinek válogatásával is.

c) A szellemi vetélkedők kérdései késztessek az önálló gondolkodásra, a természettudományos ismeretek, különböző technikai feladatok megoldásában történő alkalmazásának megismerésére.

I.

KÉMIAI ISMERETEK

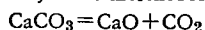
1. sz. kérdés:

Vázoljuk azt a folyamatot és írjuk le egyenletben, míg a Mecsokról kibányászott mészkőből az épületek falaiban ismét mészkő lesz.

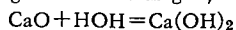
Bizonyítsuk be kísérletileg, hogy a mészkő kalcium-karbonát!

Megoldás:

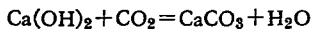
A kibányászott mészkőből a mészgető kemencében égetett meszet készítenek:

Az égetett meszet megoltják:

Az oltott mészkőből habarcsot készítenek, ez a falban a levegőből szén-dioxidot vesz fel, és mészkővé alakul:

Kísérleti igazolás: sósavat cseppentve a mészkődarabkára, belőle szén-dioxid szabadul fel (az égő gyújtópálcát eloltja) ez a karbonát savmaradékára utal; a sósavval leceppentett mészkő (pl. márványdarabka lángba tartva erős izzításra piros lángfestéket mutat): ez a kalcium jelenlétét igazolja.

Eredmény: 3 pont.

2. sz. kérdés:

Melyik az a jellegzetes tulajdonsága a tömény kénsavnak, amelyben különbözik a salétromsavtól? Hogyan bizonyíthatnánk be ezt kísérletileg, s ezt az iparban mire használják?

Megoldás:

Vízfelvonó tulajdonsága...

Kísérleti bizonyítása: porcukorra kevés koncentrált kénsavat öntve azt elszeszesíti, mert a víz alkotóelemeit is elvonja. Az iparban ezt a tulajdonságot gázok szárítására használják fel oly módon, hogy a nedvességet tartalmazó gázt tömény kénsavon átvezetik...

Eredmény: 2 pont.

3. sz. kérdés:

Melyik két fontos vegyipari termék előállításának kiindulási anyaga az ammónia? Állítsunk elő egyesítési folyamattal kísérletileg ammóniumnitrátot s a folyamatot írjuk le egyenletben!

Megoldás:

Pétisó és salétromsav.

Kísérlet: egy szalmiákszesszel és egy salétromsavval kiöblített kémcsövet nyílásával egymásnak fordítunk és néhányszor megfordítjuk.

Így füstserű ammónium-nitrát keletkezik:

Eredmény: 3 pont.

4. sz. kérdés:

Hogyan bizonyítanánk be, hogy a rézgálic kristályvizet tartalmaz, s a kapott anyagot mire lehetne a laboratóriumban felhasználni?

Megoldás:

Kémcsőben kevés rézgálicot erősen hevítünk: a kristályok fehér porrá esnek szét, s a kémcső falán víz rakódik le. A kapott kihevített réz-szulfátot víz (pl. alkohol víztartalmának) kimutatására lehet laboratóriumban felhasználni, mert vízzel érintkezve ez azonnal megkékül.

Eredmény: 3 pont.

5. sz. kérdés:

Két kémcsőben kétféle sav közül az egyik sósav. A rendelkezésünkre álló réz segítségével hogyan mutatnánk ki, hogy melyik a sósav, s mi a másik sav?

Megoldás:

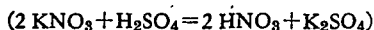
Mindkét savoldatba rezet teszünk. A sósavnál semmilyen jelenséget nem tapasztalunk, mert a réz a hidrogénnél gyengébben pozitív jellemerősége miatt a sósavban nem oldódik. A másik savoldatban a réz vörösbarna gáz és kék színű folyadék képződése közben oldódik. A vörösbarna gáz NO_2 , mely a salétromsav bomlásakor keletkezik, a kék színű anyag réz-nitrát, a másik savoldat *salétromsav*.

Eredmény: 2 pont.

6. sz. kérdés:

A lombikban káliumnitrát és kénsav hat egymásra. A keletkezett anyagba szerves vegyületet, terpentint cseppentünk. Írjuk le a lombikban lejátszódó kémiai folyamat egyenletét és magyarázzuk meg a látott jelenséget!

Megoldás:

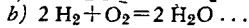
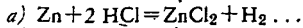
A salétromsav oxidáló hatású, ezért a gyúlékony terpentint lángra lobbantja.

Eredmény: 3 pont.

7. sz. kérdés:

Hidrogént vezetünk egy doboz alá. A hidrogén fejlesztéséhez cinket (Zn) használunk só-savval együtt. (HCl)
Írjuk le a hidrogénfejlődés folyamatának egyenletét, magyarázzuk meg a dobozban végbe-menő folyamatot és ennek is írjuk le az egyenletét!

Megoldás:

Eredmény: 3 pont.

8. sz. kérdés:

Igazak-e az alábbi állítások:

91. . . . CO₂ hatására a láng elalszik

92. . . . Széndioxid gáz a lángtól meggyullad

93. . . . Egy atom szenet és két atom oxigént tartalmazó gázmolekula hatására az égés fokozódik.

94. . . . Az O₂ gáz hatására az égés fokozódik

95. . . . Szénmonoxid gáz hatására a láng elalszik

96. . . . A H₂ gáz a lángtól meggyullad.

Az igaznak vélt állítások számát karikázzuk be!

Megoldás:

91., 94., 95., 96.

Eredmény: helyes megnevezésenként 0,5–0,5 pont. Összesen: 2 pont.

9. sz. kérdés:

Kinek a nevéhez fűződik a nitrogénipar megszületése?

97. . . . Irinyi Dániel

98. . . . Haber, német vegyész

99. . . . Faraday

109. . . . Dalton

110. . . . Loschmidt

115. . . . Pfeffer

116. . . . Dulong-Petit.

Megoldás:

98., Haber, német vegyész . . .

Eredmény: 2 pont.

10. sz. kérdés:

Hol vannak hazánkban jelentősebb nitrogénművek?

117. . . . Budapest

118. . . . Pént

119. . . . Kazincbarcika

120. . . . Tatabánya

121. . . . Pécs

122. . . . Almásfüzitő

123. . . . Leninváros

124. . . . Szeged.

Megoldás:

118., 119., 123.

Eredmény: Helyes válaszonként 0,5–0,5 pont.

II.

GÉPEK – MOTOROK

1. sz. kérdés:

Milyen olajozása van a kétütemű motoroknak?

Megoldás:

Keverékolajozás . . . A benzin-levegő keverékkel a porlasztón keresztül jut a forgattyús-házba az olaj . . . Az olaj kicsapódik, ráakad a motor belső részeire . . .

Keverékarány: 1 : 20, 1 : 25.

Értékelés: helyes válasz esetén 2 pont,
részben jó válasz esetén 1 pont,
hibás válasz esetén 0 pont.

2. sz. kérdés:

Mi a különbség az Otto- és a Diesel-motor között?

Megoldás:

Otto-motoroknál: a benzin a levegővel együtt jut a hengertérbe, és robbanásszerűen ég el...

Diesel-motoroknál: tiszta levegő kerül beszívásra... Sűrítés következik, majd a tüzelőanyag nagy nyomással jut a hengerbe... Az égés lassan, nem robbanásszerűen megy végbe...

Eredmény: 2, 1 vagy 0 pont.

3. sz. kérdés:

Mi a lendítőkerék feladata?

Megoldás:

A lendítőkerék tömegénél fogva forgásban tartja a forgattyústengelyt, akkor, amikor nincs munkavégzés... Így biztosítja a motor egyenletes járását...

Eredmény: 2, 1 vagy 0 pont.

4. sz. kérdés:

A kétütemű motorkerékpárunk motorja nem indul meg. A felsoroltak közül melyek lehetnek ennek az okai?

- a) . . . elolajosodott a gyertya;
- b) . . . a benzinellátás nem folyamatos;
- c) . . . lecsett a gyertyakábel;
- d) . . . elfogyott a benzin;
- e) . . . zárva maradt a légszűrő;
- f) . . . zárva maradt a benzincsap;
- g) . . . szorul a dugattyú;
- h) . . . a porlasztó szívókája eldugult.

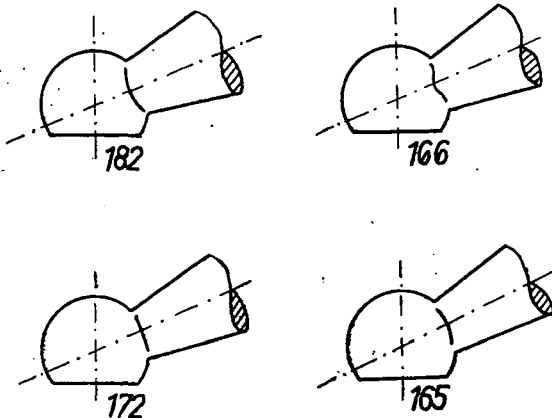
Megoldás:

Nem indul meg a motor: a c), d), f), h) jelzésű esetekben.

Eredmény: Helyes válaszonként 0,5–0,5 pont.

5. sz. kérdés:

A forgattyú nyele kúp, feje gömb. S ennek középpontja rajta van a kúp tengelyén. Melyik ábrán van helyesen megrajzolva a kettő metszésvonal?

1. ábra

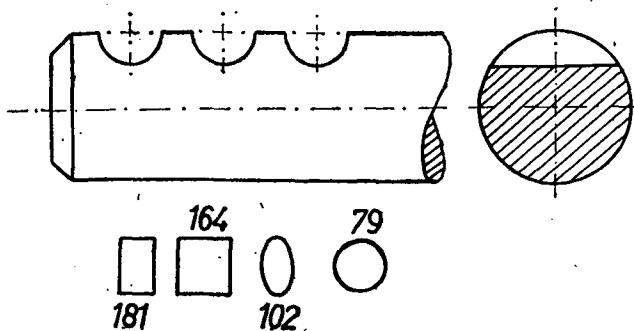
Megoldás:

A helyes megoldást a 172. sz. ábra jelzi.

Eredmény: 2 pont.

6. sz. kérdés:

A mellékelt rajz kitérő tengelyű hengerek áthatását mutatja be. A felülnézetben a térgörbe – részleges áthatás – vetületének melyik ábra felel meg?

2. ábra

Megoldás:

A felülnézeti térgörbe vetületének megfelelő ábra 102. számmal van jelölve...

Eredmény: 2 pont.

A következő feladatsort „TOTÓ-szelvény” kitöltésével oldhatják meg a versenyzők.

7. sz. kérdés:

„A mellékelt TOTÓ-szelvényen 1, X, 2 jelekkel válaszoljunk a következő kérdésekre!”

Kérdések:

1.

X.

2.

- Milyen hengereken készítik az idomacélokat?
 sima hengereken alakos hengereken hengerjáraton
- Lágyforrasztáskor milyen folyósítószeret használunk?
 gyantát bóraxot sósavat
- Milyen anyagot használunk forrasztásként keményforrasztáskor?
 cinket rezet forrasztóónt
- A csavarorsó magméretét milyen vonallal jelöljük?
 szaggatott folytonos szabadkézi
- A szabványos csavarment jelölésére melyik jelölés használható?
 5 M M 10 W 12
- Melyik menetalknál lép fel a legkisebb súrlódás?
 zsinór lapos éles
- Csavarbiztosításra melyik elem alkalmas?
 retesz ék kúpos szeg
- Melyik kötésnél van szerepe a súrlódásnak?
 lágyforrasztás hegesztés ékkötés
- Melyik elem tengelykapcsoló?
 kardáncsukló kontrafék sebességváltó
- Melyik kerékpár-alkatrész vesz részt a fékezésben?
 pedál dobfesztő kúp hajtócsillag
- Melyik összefüggéssel számítható ki a vezetők ellenállása?

$$R = \frac{U}{I} \quad R = \frac{I}{U} \quad R = \underline{U \cdot I}$$

12. Az alábbi hiányos szöveget a számokkal ellátott szavakból lebet kiegészíteni. A megfelelő szó számát írjuk a pontozott vonalra!

(3)

„A motor „tüdeje” a Ennek a szerkezetnek az a feladata, hogy a benzint és
(6) (7) (4)

a megfelelő arányban megkeverve a juttassa. Ezért a
(5)

közelébe helyezik el és a köti össze vele.”

1. sebességváltó	5. szívócsatorna
2. átömlőnyílás	6. levegőt
3. porlasztó	7. hengertér
4. henger	8. olaj

Megjegyzés:

A helyes kitöltésű, egymás után következő számok egy számcsoportot alkotnak. Az alábbi számcsoportok közül keressük ki a megfelelőt, és jelét, - 1, X, 2 - írjuk a TOTÓ-szelvényünkbe.

1.	X.	2.
3, 6, 4, 8, 5,	3, 6, 7, 4, 5,	3, 5, 4, 8, 2,

Megoldás:

Kérdés	1	x	2
1.		x	
2.	1		
3.		x	
4.		x	
5.		x	
6.	1		
7.			2
8.			2
9.	1		
10.		x	
11.	1		
12.		x	
Találat			

Eredmény: Helyes találatonként 0,5-0,5 pont.

Megjegyzés:

A TOTÓ-szelvény sokszorosítással házilag is elkészíthető. A pauszpapírra rajzolt szelvényt varrógép segítségével könnyen perforálhatjuk, majd a kézimunka előnyomásnál használatos átmásolóval sokszorosíthatjuk.

A szelvények kitöltése után leolvasójegy segítségével nagyon gyorsan állapíthatjuk meg a találatok számát... Nem értékelhető a szelvény, ha egy-egy kérdésre több választ is megjelöltek...

A leolvasójegyet előre elkészíthetjük... A helyes találatok helyét bőrlyukasztóval egy TOTO-szelvényen lyukasszuk ki... Az így elkészített leolvasót a versenyző szelvényére ráhelyezve nagyon könnyű a találatok számának megállapítása.

Ha a verseny résztvevői között többségében nők vannak, akkor a 7. sz. kérdéscsoport helyett célszerű felhasználni a következő kérdéscsoportot!

8. sz. kérdés:

„A mellékelt TOTO-szelvényen 1, X, 2 jelekkel válaszoljunk a következő kérdésekre.”

Megjegyzés:

A versenybizottság egy tagja olvassa fel a kérdéseket, a versenyzők pedig a feladatlapjukon válasszák ki a helyes megoldást, majd a TOTO-szelvény megfelelő oszlopában jelölik a helyes választ. Kérdésenként általában fél percet, a teljes szelvény kitöltésére pedig 15-18 percet használhatunk fel.

Kérdések	1	X	2
1. Melyik mosópor használható áztatáshoz?	Biopon	Rapid	Tom Super
2. Melyik port használhatjuk edények mosogatásához?	Mos-6	Tisztaság	Ultra
3. Mit keményítünk?	selymet	szövetet	vásznat
4. Mivel tisztíthatjuk a zsírfoltot?	vizzel	benzinnel	tejjel
5. Mivel távolítható el a tintafolt?	citromlével	szalmiákszesszel	boraxos vizzel
6. Ki találta fel a varrógépet?	Singer	Ellios Howe	Madersperger
7. Az acéllemezeket miből bengerlik?	öntecsből	tuskóból	bugából
8. Az acél bengerlésekor mi változik meg?	az anyag belső összetétele	az anyag összetétele	az anyag térfogata
9. A fák felsorolt tulajdonságai közül melyiket soroljuk a fizikai tulajdonságok közé?	rugalmasság	szín	korhadás
10. A bajlítási élt műszaki rajzon milyen vonallal jelöljük?	szaggatottan	két-pont vonallal	egy-pont vonallal
11. A vezető ellenállását melyik összefüggéssel számíthatjuk ki?			

$$R = U \cdot I \quad R = \frac{U}{I} \quad R = \frac{I}{U}$$

12. A következő hiányos ételreceptet a számokkal ellátott szavakból kell kiegészíteni! Írjuk a megfelelő szó számát a pontozott vonalra!

(4)

„A zsíron a reszelt vöröshagymát, és elkeverjük benne a pirospaprikát. Azután a

(6)

(8)

kockára vágott beletesszük,, megsózzuk, paradicsommal és egy kevés víz-

(1)

(10)

zel felengedjük. Fedő alatt Egy gerezd szétnyomunk és hozzátesszük. Ha

a hús puhulni kezd, belekeverjük a felvagdalt zöldpaprikát és ezzel puhára pároljuk. Vajas

(11)

(12)

galuskával, vagy burgonyával Az így elkészített étel neve”

1. pároljuk	6. húst	11. tálaljuk
2. hagymát	7. főzzük	12. sertéspörkölt
3. adagoljuk	8. pörköljük	13. bográcsgulyás
4. megpirítjuk	9. sütjük	14. paprikás burgonya
5. burgonyát	10. fokhagymát	

Megjegyzés:

A helyesen kiegészített szöveget jelző számok egy számcsoportot alkotnak. A következő számcsoportok közül keressük ki a megfelelőt és jelét - 1, X, 2 - írjuk a TOTO-szelvényünkbe!

1	X	2
4, 6, 8, 1, 10, 11	12, 4, 5, 7, 9, 3, 13	4, 2, 9, 7, 10, 11, 14

Megoldás:

1, 2, 2, X, 1, X, 2, 1, X, 2, X, 1.

Eredmény:

Helyes találatonként 0,5-0,5 pont.

Megjegyzés:

A szelvények kitöltése után a versenybizottság egy tagja leolvasójegy segítségével állapítsa meg a találatok számát és vezesse rá az eredménylapokra. Amennyiben 1-1 kérdésre több választ is megjelöltek, a szelvény nem értékelhető...

9. sz. kérdés:

Állítsuk össze a következő 4-5 személyes étlap anyagszükségletét!

marhahúsleves
bécsi szelet
köret, savanyúság; madártej

Húsleves:

marhahús 60 dkg
csont 20 dkg
víz 2 l
sárgarépa 10 dkg
petr. gyökér 15 dkg
zeller, karalábé, hagyma 5-5 dkg
fokhagyma 1 gerezd
néhány szem egész bors, só
zöldpaprika
paradicsom
finom-metélt 5 dkg.

Bécsi szelet:

sertés-hús 60 dkg
tojás 2 db
morzsa 10 dkg
liszt 4 dkg
só, zsír 15 dkg.

Köret:

burgonya 1,2 kg
só, zsír 15 dkg
rizs 25 dkg
zsír 5 dkg
hagyma 1 fej
petrezselyem 1 csg.
víz.

Savanyúság:

uborka vagy paprika 40 dkg.

Madártej:

1 l tej, 3 db tojás, 10 dkg porcukor,
2-3 dkg liszt és egy fél vanília.

Eredmény: 5 pont

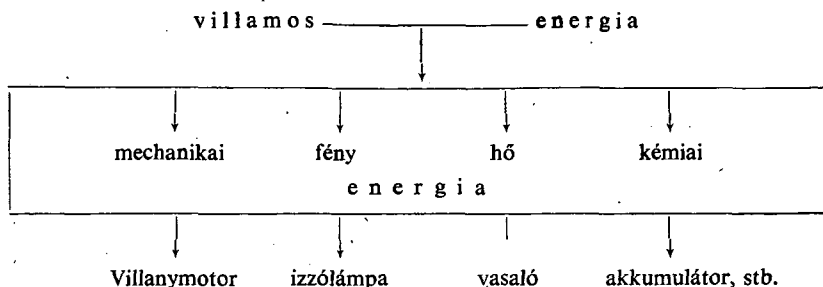
III.

ELEKTROMOSSÁGTANI ISMERETEK

1. sz. kérdés:

A villamosenergia milyen energiákká alakulhat át?
Írjunk 1-1 példát az átalakítást végző gépekre, berendezésekre!

Megoldás:

Eredmény:

Helyes válaszonként 0,5-0,5 pont.

2. sz. kérdés:

Égy dugaszoló aljzat két érintkezője között 220 V váltófeszültséget mérhetünk.
Hogyan nevezzük a bálózatnak a dugaszoló aljzathoz csatlakozó vezetőit?

Megoldás:

Fázis és null-vezeték...

Eredmény:

1 pont

3. sz. kérdés:

A villanszerelő hogyan vizsgálja meg a bálózat vezetőit a fázis és a null-vezeték eldöntésére?

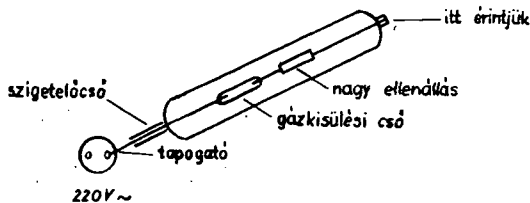
Megoldás:

A fáziskereső egyik végét a vizsgálandó vezetékhez, a másik végéhez ujjunkat érintjük...
Fázisvezeték esetén a vizsgáloban elhelyezett lámpa - gázkisülési cső - kigyullad.

Eredmény: 2 pont

Bemutató:

Az írásbeli válaszadás után a versenyzőknek mutassuk be a jelenséget!... A bemutatás idejére kapcsoljuk le a teremvilágítást, s úgy helyezkedjünk el, hogy valamennyi versenyző jól megfigyelhesse a jelenséget. A bemutatás céljára legjobban megfelel az átlátszó, műanyagházas, csavarhúzóként is használható fáziskereső. - L. 3. sz. ábra! - Ha a közelben 220 V-os csatlakozó nem áll rendelkezésünkre, akkor használjunk gyári, vagy házilag kivitelezett és ellenőrzött hosszabbítót, biztonsági okokból a csatlakozó vezetőket lássuk el 220 V jelzésű táblával...

3. ábra

Közlés:

A fáziskeresőnek csavarhúzóként is használható végét *tapogatónak* nevezzük. Rajta vékony szigetelő cső van. A tapogató kis méretű gázkisülési csőhöz csatlakozik, majd millió ohm nagyságrendű ellenálláson keresztül csatlakozik a kezünkhöz...

4. sz. kérdés:

Fáziskeresés közben hogyan következhetne be villamos baleset?

Megoldás:

Villamos baleset történet:

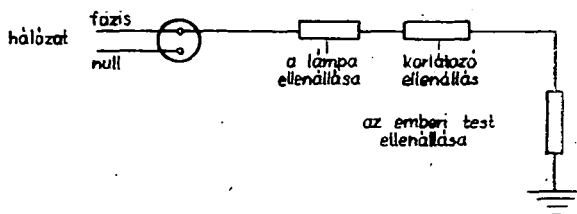
- ha földön állva kezünkkel a fázisvezetékét érintenénk;
- ha a tapogatón megsérülne a szigetelés és ezt érintenénk meg, vagy
- ha a gázkisülési csövet, a lámpát magában foglaló műanyagház megsérülne...

Eredmény: 3 pont

5. sz. kérdés:

A fáziskeresővel végzett vizsgálatoknál az emberi testen keresztül a föld felé áram folyik, amelynek nagyságát a több millió ohm értékű ellenállás és a vele sorba kapcsolt gázkisülési cső ellenállása veszélytelen, kis értékre korlátozza, ezért rendeltetésszerű használata engedélyezett.

A vizsgálat áramkörét a következő 4. sz. ábra tünteti fel:

4. ábra

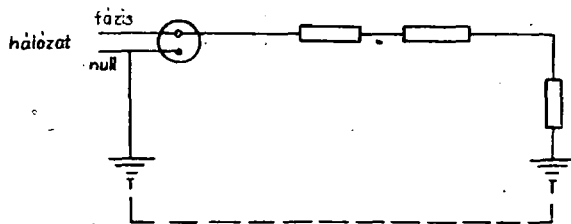
Vizsgálatunk során a lámpa világított, azaz a gázkisülési cső áramkört jelzett.

Magyarázzuk meg a jelenséget! Hogyan záródott az áramkör?

Megoldás:

A hálózat null-vezetéke földelve van...

Az áramkör földön keresztül történő záródását az 5. sz. ábra mutatja.

5. ábra

Eredmény: 3 pont

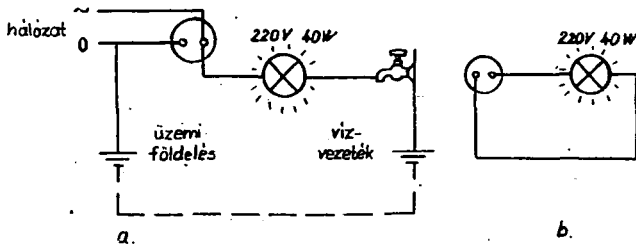
6. sz. kérdés:

Végezzük el a 6. sz. ábrán jelzett kísérleteket!...

A kísérletek azt bizonyítják, hogy az izzó mindkét esetben világított, tehát mindkét esetben zárt áramkör jött létre...

a) az első esetben a földdel vezetői kapcsolatban levő vízcsapon keresztül, a vízvezeték és az üzemi földelés közötti talajszakaszon át biztosítottuk az összekötterést a hálózat null-vezetékével...

b) a második esetben a zárt áramkört fémhuzállal valósítottuk meg...

6. ábra

A vizsgálat során alkalmazott 40 W-os égő mindkét esetben azonos fénnyel világított. Mekkora az égőn átfolyó áram erőssége?

Megoldás:

$$P = 40 \text{ W}$$

$$U = 220 \text{ V}$$

$$I = ? \text{ (A)}$$

$$I = \frac{P}{U} = \frac{40 \text{ W}}{220 \text{ V}} = 0,182 \text{ A}$$

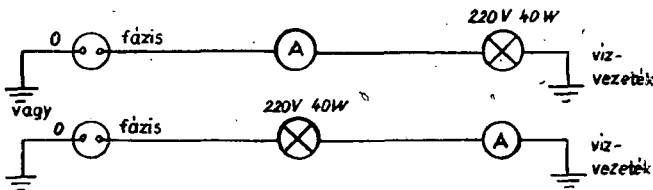
Eredmény: 3 pont

7. sz. kérdés:

Rajzoljuk le, hogy a fázis és a vízvezeték közé kapcsolt égőn átfolyó áramot hogyan mérhetnénk meg?

Megoldás:

A mérési módokat a 7. sz. ábra mutatja.

7. ábra

Eredmény: 3 pont

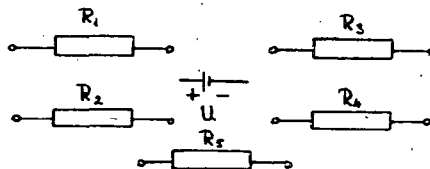
8. sz. kérdés:

Kapcsoljuk a 8. sz. ábrán látható öt ellenállást

a) párbuzamosan;

b) egyesen – négy ellenállást párbuzamosan, egyet velük sorba –

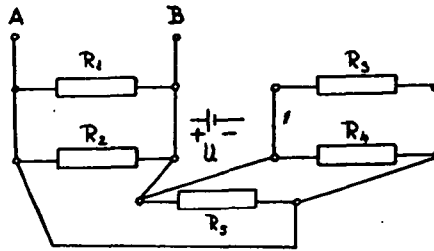
a megadott telephez anélkül, hogy az ellenállásokat és a telepet az ábrán látható helyzetükből elmozdítanánk!

8. ábra

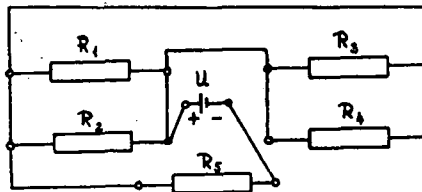
Megoldások:

a) Az ellenállások akkor vannak egymással párhuzamosan kapcsolva, ha mindegyik ugyanarra a feszültségre kapcsolódik. Ha a 9. sz. ábrán megjelölt A–B pontokra pl. telepet kapcsolunk, akkor mind az öt ellenállás ugyanarra a telepfeszültségre kapcsolódik...

9. ábra

b) A 10. sz. ábrán párhuzamosan kapcsolt ellenállásokat helyettesítsük egyetlen ellenállással, eredőjükkel... Ebben az esetben az eredő ellenállás és az R_5 ellenállás sorba van kapcsolva egymással... Mindkettőn ugyanakkora erősségű áram folyik keresztül... Az ábra a vegyes kapcsolás egyik lehetséges megoldását mutatja be...

10. ábra

Eredmény: az a).-és a b) kérdésre külön-külön 3–3 pont.

IV.

MAGYAR FELTALÁLÓK, TALÁLMÁNYAIK

1. **Ki volt az első magyar vitorlázó repülő?**
CYPRIÁN JAISON magyar séborvos 1768-ban a nyitrai Korona-hegyről repülő szerkezetével baj nélkül szállt le a földre... Sajnos, gépét a nyitrai püspök elégettette.
2. **Ki találta fel az optikai távjelzőt?**
1787-ben CUHDY JÓZSEF készítette el az első optikai távjelzőt, amellyel megelőzte a francia Chappe Claude-t. Készüléke egy szekrényből állott, amelynek egyik oldalán egy sorban kör alakú ajtócskák voltak. Az ajtók mögött lámpákat helyezett el. A kivilágított, illetve elsötétített ajtónyílások megfelelő csoportosításával válogatta össze távjelzőjének jeleit, illetve betűsorát. Ezt kiegészítette akusztikai jelzővel is... Berendezésének gyorsabb működtetéséhez billentyűrendszert is tervezett.
3. **Mikor rendezték hazánkban az első nemzetközi vegyész-kongresszust?**
Selmecbányán 1786-ban tartották meg a vegyészek első nemzetközi összejövetelét. Ennek megszervezése BORN IGNÁC-nak köszönhető... Born Ignác elsőnek vezette be hazánkban, illetve tökéletesítette az arany- és ezüstérceknek higannyal való feldolgozását, a „fonszorítást”.
4. **Mit tudunk a Segner-kerék feltalálójáról?**
SEGNER JÁNOS ANDRÁS (1703–1777) Debrecenben és Pozsonyban volt orvos, majd Jénában, Göttingában és Halle-ban a matematika és fizika professzora volt. Ő találta fel

és róla nevezték el az ún. Segner-kereket. Vízikerekét, amely az addig használt gépekkel szemben négyszer akkora teljesítőképességgel rendelkezett; a németországi Nörtenben egy olajmalom hajtására a gyakorlatban is felhasználta.

EULER a turbinák elméletét Segner úttörő munkássága alapján alkotta meg.

5. *A sakkozó gépet ki találta fel? A feltalálónak milyen más találmányai is voltak?*

KEMPELEN FARKAS-t (1734–1804) általában mint a sakkozógép feltalálóját ismerik. Pedig a 18. század egyik jelentős tudósa és feltalálója volt.

Legfontosabb munkája az alapvető hangtani és beszédfiziológiai műve és az ebben ismertetett kutatásai alapján szerkesztett beszélőgép. Ezt a gépét a süketek számára tervezte. A vakok részére írógépet szerkesztett. Pozsonyban hajóhidat tervezett. A pozsonyi vár kútjának kiszáradásakor Kempelen víznyomó vezetékét készítette, és a városi kutakból ezen a vezetéken keresztül látták el vízzel a várat. A Budai Várszínház átalakításakor építészeti munkát végzett. Megszerkesztette a gőzgép és a gőzturbina elődjét. Műszaki, technikai tevékenységén kívül szindarabokat, költeményeket, zenedarabokat is írt.

6. *Miről nevezetes BÓLYAI FARKAS matematikus?*

BÓLYAI FARKAS matematikus (1775–1856) a Marosvásárhelyi Kollégium tanára volt. Fontos találmányaként tartjuk számon a Bólyai-féle kemencét, amely nemcsak a fűtés, hanem a szobák szellőztetése szempontjából is kitűnő műszaki tulajdonságokkal rendelkezett. A Bólyai-kemence a füstgázok melegét is jól hasznosította. Széles körű műszaki készségét bizonyítja egy „nyári tásklya” megszerkesztése, amelyet „nagyobb, de kicsi friccióju kerekeken álló ülésről lábbal, olykor bottal” kellett hajtani. *Ez a szerkezet a velocipéd egyik ősenek tekintetbe.*

„Szekérlakot” is készített, amely zsinddal fűdött kis szoba volt, ajtóval, ablakokkal ellátva, előbb három, majd négy kerékre építve. A szobában bádoggemence is volt. A szekérlakot lovak vontatták. Ez az építmény a mai „lakókocsi” őse.

Sokat foglalkozott csillagászati kérdésekkel is. Mindezekon kívül szépirodalmi tevékenységet is folytatott.

Fia, BÓLYAI JÁNOS a 19. század legnagyobb magyar matematikusa volt.

7. *A gázálarc ősenek ki volt a feltalálója?*

„Az életmentő készüléket”, a mai gázálarc őset KŐSZEGI MÁRTONY KÁROLY táborintézői főtránszámester találta fel 1830-ban. A készülék a katona hátára erősített, sűrített levegőt tartalmazó vaspalack volt. A sűrített levegő hajlékony csővezetéken át a katona fejére erősített kecskebőr sisakba tödült, és eközben kis sípon keresztül éles, feltűnő hangot adott. Ha a levegő nyomása csökkent, a hang gyengült és szaggatottá vált, ezzel jelezte, hogy a készüléket már csak rövid ideig lehet használni.

Ugyancsak Kőszegi volt a táborigőzőkészülék a „gulyáságyú” feltalálója is.

8. *Ki volt a zajtalan gyufa feltalálója, illetve tökéletesítője?*

IRINYI JÁNOS vegyész (1817–1895) találmányának lényege, hogy olyan anyaggal keverte a gyújtófejet, amely a robbanásszerű gyulladást megakadályozza. Elsők között tanulmányozta hazánkban a szikes talajok megjavításának lehetőségeit. 1839-ben kezdte meg az általa tökéletesített gyufa gyártását, naponta átlag félmillió gyújtót gyártott. Értékes vegyészeti könyveket és tankönyveket írt.

1849-ben Kossuth megbízásából a nagyváradi puskaporgyártás és ágyúöntés egyik vezetője volt. A szabadságharc után bűdosni kényszerült.

9. *A nyomdai szedőgépet ki találta fel?*

A múlt század 40-es éveiben KLI EGL JÓZSEF mechanikus készítette az első nyomdai szedőgépet.

1845-ben *egysinű vasutat*, majd egy *hegyimozdonyt* készített, amely súlyos terheléssel is könnyen vette a nagyobb emelkedőket. Ez a mozdony különleges fékjei segítségével a meredek lejtőn is pillanatok alatt meg tudott állni.

A mozdony terveit a Bécsi Szabadalmi Hivatalból ellopták, és amikor megnyílt a Semmering-i hegyi pálya, a mozdonyokat Kliegl rendszere szerint építették meg. Élete során aratógépet, majd zongorával összekapcsolt „*bangjelzőgépet*” is készített.

10. *A hátultöltő puskát ki találta fel?*

1849-ben ALEX Y LAJOS kassai puskaműves találta fel a hátultöltő puskát...

11. *New York városrendezésének milyen magyar vonatkozásai vannak?*

A múlt század 50-es éveiben ASBOTH SÁNDOR magyar mérnök dolgozta ki New York városrendezési terveit. Asboth tervei évszázadokkal előre gondoskodtak a nagy gyorsasággal fejlődő, épülő nagyváros minden várható igényéről...

Asboth Sándor a szabadságharc idején előbb Klapka seregében harcolt, majd Kossuth szárnységéje volt. A világosi fegyverletétel után elkísérte Kossuthot Angliába, majd Amerikába. Itt először rajzolóként dolgozott, majd New York-ban acélöntödét is létesített...

Az előzőekben ismertetett kérdéscsoportokkal összefüggésben batározottan szeretnénk hangsúlyozni, hogy

- a) az érdekes, az önálló gondolkodást, a meglevő ismeretek kiegészítését, illetve az alkotó tevékenység során történő bemutatást biztosító feladatoknak más változatai is vannak. Ezért az egyes kérdéseknek, vagy kérdéscsoportoknak az átvétele, kihagyása, vagy módosítása éppen úgy joga mindenkinek, mint a teljesen önálló tervezés.
- b) *Tebát az anyaggal körülményeinknek megfelelően, didaktikai és metodikai szempontból egyaránt szabadon, belátásunk szerint elbátunk.*
- c) *A különböző kérdések és feladatscsoportok közlését segítségnek számjuk, ezzel is szeretnénk hozzájárulni a műszaki-technikai versenyek szervezésével, lebonyolításával járó terhek csökkentéséhez, illetve a vetélkedők sikerének biztosításához.*

A műszaki-technikai vetélkedők tervezésekor felhasználható szakirodalom

Ács István: A rádió története. Bp., 1952. Népszava Kiadó.

Bendick J.: Modern varázstudomány – az elektrotechnika. Bp., 1964. Móra Kiadó

Braunbeck W.: Mindenki fizikája. Bp., 1958. Gondolat Kiadó

Gyóry György: Vetélkedők könyve. Bp., 1973. Móra Kiadó

Jeges Károly: Elektrotechnika egyszerű kísérletekkel. Bp., 1961. Gondolat Kiadó

Laue, M.: A fizika története. Bp., 1960. Gondolat Kiadó

Nagy Ernő: A hangnál sebesebben. Bp., 1962. Móra Kiadó

Óveges József: Érdekes fizika. Bp., 1963. Táncsics Kiadó

Pető G. Pál: Kalandozások a kémiában. Bp., 1964.

Petur László: A száguldó kerék. Bp., 1961.

Úttörőtechnikusok – a technika úttörői. Magyar Úttörők Szövetsége Országos Elnöksége. – Feladatgyűjtemény.

Vajda Pál: Nagy magyar feltalálók. Bp., 1958. Zrínyi Kiadó

Zukovits Imre: Egy műszaki-technikai vetélkedő tartalmi leírása, didaktikai és metodikai elemzése. Módszertani Közlemények, 1974. 14. évf., 5. szám.

Zukovits Imre: Változatos és sokoldalú tanulói tevékenységet biztosító kérdések, feladatok alkalmazása a műszaki, természettudományos vetélkedőkön. Módszertani Közlemények 15. évf., 1. szám.

DR: GEJZA OLAS

Pedagógiai Fakultás, Nyitra

A pedagógusok posztgraduális továbbképzéséről a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban

A posztgraduális továbbképzés bevezetésével megkezdődött a pedagógusok szakmai és módszertani ismereteinek főiskolai és egyetemi szintű továbbfejlesztése. E továbbképzéssel kapcsolatos 1967-es kormányrendelet meghatározza a továbbképzés fő irányelveit is, melynek alapján elkészült a továbbképzés tanmenete.

A továbbképzés tanmenete bővíti a főiskolai tananyagot, melynek felépítése egységes és megfelelő színvonalú. Míg a felszabadulást követő 20 esztendő alatt különféle tanulmányi formák tették lehetővé a főiskolai és egyetemi végzettség elnyerését, ma előtérbe került a rendszeres továbbképzés intézményes formája. Ez a posztgraduális képzés, melynek bevezetését a társadalmi fejlődés szükségessé tette.

A posztgraduális képzésnek egyre nagyobb a szerepe, ugyanakkor a levelező oktatás csökkenő tendenciát mutat. A posztgraduális képzés jelentőségét aláhúzza,

hogy minden főiskolát és egyetemet végzett pedagógus abban az esetben kerülhet az 5. fizetési osztályba, ha 10 éven belül ilyen képzésben részt vesz. A pedagógusok 5. fizetési osztályba sorolásánál ennek sikeres elvégzése döntő tényezőként számít. Sajnos ebből a továbbképzésből kimaradnak azok a pedagógusok, akik 10 évnél többet tanítottak, jóllehet nekik lenne rá a legnagyobb szükségük. A posztgraduális képzési formán kívül megmarad továbbra is a tanfolyam, szeminárium stb., a pedagógiai kerületi intézetek szervezésében.

A tanítók, illetve a tanárok számára a posztgraduális képzésnek különleges jelentősége van. Az utóbbi 20 évben mindannyian tanúi lehettünk a tudomány, a technika és a kultúra rohamos fejlődésének eredményeként az iskolaügyben végbemenő nagy változásoknak is. Változik az oktatás tartalma, koncepciója; fő súlyt az elméleti szempontokra, a pedagógusok intellektuális és oktatói képességének fejlesztésére, önállóságára irányul.

Az oktatás új értelmezése új követelményeket támaszt nemcsak a pedagógusok felkészültségével szemben az egyes szaktárgyakban, hanem a főiskolákon és az egyetemen folyó posztgraduális képzéssel szemben is. A pedagógusok ezeknek az új követelményeknek önképzéssel tehetnek eleget. Az önművelést nagymértékben elősegíti a posztgraduális stúdium, a főiskolai, illetve egyetemi tanárokkal való konzultálás, a pedagógiai felolvasó üléseken való részvétel, az új szakirodalom tanulmányozása, a televízió, a rádió megfelelő adásainak hallgatása, nézése. Az így elsajátított ismeretek iránt érdeklődést kell kelteni a tanítványokban, hogy a tanulók az elméletileg elsajátított ismereteket a gyakorlatban is alkalmazni tudják.

A pedagógusok posztgraduális képzése természetesen a főiskolán, illetve az egyetemen szerzett ismeretekre épül. Itt foglalkoznak a legújabb szakirodalommal, a legújabb módszeres eljárásokkal. Ezzel válik számukra lehetővé, hogy az oktatási folyamatban jobb oktatási eredményeket érjenek el és minimális idő alatt maximális ismereteket nyújtsanak.

A posztgraduális képzés mostani koncepciója és tartalma abból az alapelvből indul ki, hogy a mai pedagógus elképzelhetetlen önművelés nélkül. E koncepciónak megfelelően vezették be Csehszlovákiában a posztgraduális stúdiumot. 1970-ig csak kísérleti jelleggel. 1970 óta kötelező azok számára, akik majd ennek sikeres elvégzése után az 5. fizetési kategóriába lépnek.

A posztgraduális képzés kedvezően befolyásolhatja a pedagógiai fakultások, illetve egyetemek munkáját is. A végzetteinkkel fenntartott kapcsolat nagymértékben elősegítheti, hogy pontos áttekintést kapjunk munkánk eredményéről s a kapott információk és javaslatok alapján emelni tudjuk a pedagógusjelöltek nevelésének színvonalát. Szorosabb kapcsolatba kerülnek a képző intézmények az általános iskolák és a középiskolák pedagógiai gyakorlatával. A főiskolai oktatók számára az is előnyt jelenthet, hogy tapasztalt pedagógusokkal közvetlenül konzultálhatnak. Az így megszerzett gyakorlati tapasztalatokat tudományosan fel is dolgozhatják.

Az alábbiakban ismertetjük a posztgraduális stúdium tervét:

a) Tanítók számára, az alapfokú 9 éves iskola 1–5. évfolyam:

I év anyaga:

Pedagógia	30 óra
Iskolaszervezés, előírások	5 „
Pszichológia	25 „
Marxizmus–Leninizmus	20 „
Orosznyelv és módszertan	20 „

Összesen 100 óra

II. év anyaga:

Anyanyelv és módszertan	30 óra
Matematika és módszertana	30 „
Honismeret és módszertan	20 „
Választható tárgy és módszertana (testnevelés, zenei nevelés, rajz-képzőművészeti nevelés, vagy munkára nevelés	20 „
Marxizmus-Leninizmus	10 „
Szlovák nyelv és módszertana (magyar és ukrán tannyelvű iskolákban működő tanítók számára)	10 „
<hr/>	
Összesen	120 óra

Azok az 1-5. évfolyamú tanítók, akik a fentieket még egy approbációs szaktárggyal (6-9. osztályok szaktárgya) kombinálva tanulják, több tanulni valót vállalnak, mert az órák száma még 30-cal növekszik (20 óra maga a szaktárgy, 10 óra a tárgy módszertana).

b) Tanítók számára (az alapfokú iskola 6-9. évfolyamára képesítettek), illetve középiskolai tanárok számára:

I. év anyaga:

Pedagógia	20 óra
Iskolaszervezés, előírások	5 „
Pszichológia	20 „
Marxizmus-Leninizmus	20 „
Az 1. approbációs tantárgy módszertana	20 „
A 2. approbációs tantárgy módszertana	20 „
<hr/>	
Összesen	105 óra

II. év anyaga:

Az 1. approbációs tantárgy módszertana	50 „
A 2. approbációs tantárgy módszertana	50 „
Marxizmus-Leninizmus	10 „
<hr/>	
Összesen	110 óra

Látható, hogy nálunk Csehszlovákiában a posztgraduális továbbképzés két éves. Az előírt óraszámokból kb. $\frac{1}{3}$ -a az iskola év folyamán szombati napokon kerül tárgyalásra. A többi nyáron nagyjából az iskola év befejezése után július első hetében tartják. Az egyes évfolyamok részletvizsgákkal, vagy beszámolókkal végződnek. A teljes posztgraduális képzés pedig írásbelivel és szóbeli vizsgával záródik. Az alapiskola 1-5. évfolyamának tanítói az első év elvégzése után pedagógiából és pszichológiából részvizsgát tesznek. Marxizmusból, orosz nyelvből, módszertanból, a választott tárgyakból (zenenevelés, testnevelés, rajz-képzőművészet, munkára való nevelés) és honismeretből beszámolnak.

A 2. év után záróvizsga van matematikából és annak módszertanából, az anyanyelvből és módszertanából s végül marxizmusból van. Ezt megelőzően azonban pedagógiai, pszichológiai tartalmú írásbeli munkát kell beadni. Foglalkozhat az írásbeli tantárgypedagógiával, illetve valamely tárgy módszertanával is. Pl. matematika, anyanyelv, zenei nevelés, rajz-képzőművészeti nevelés, orosz nyelv, vagy honismeret.

A 6-9. év tanítói és a középiskolai tanárok az első év után pedagógiából, pszichológiából, marxizmusból-leninizmusból vizsgáznak, illetve az utóbbi tárgyból beszámolnak.

A 2. év után mindkét szaktárgyból, a módszertanokból, továbbá marxizmus-leninizmusból záróvizsga van. A záróvizsgának előfeltétele a kötelező írásbeli munka.

Ez vagy pedagógiai, pszichológiai tárgyú, vagy valamely választott tárgy módszertani kérdéseivel kapcsolatos. A záró írásbelit mindkét esetben 30 oldal terjedelemben 3 hónappal a vizsga előtt be kell nyújtani. A dolgozatot két opponens felülbírálja. Az el nem fogadott dolgozatot javításra, vagy új megírására visszaadhatják. Előzőleg már publikált anyag is elfogadható írásbeli záródolgozatnak. A posztgraduális képzés befejezése után egy éven belül a jelöltnek valamennyi záróvizsgát le kell tennie. A stúdium elvégzéséről a jelölt hivatalos okmányt kap.

Példaként az alábbiakban ismertetjük a földrajz tanmenetét a 6–9. évfolyamra képesített pedagógusok számára:

I. év anyaga:

A földrajztanítás módszertana 20 óra

Témái:

- A tanítási óra tudományos és nevelési irányzata
- A tudományos tények, jelenségek, törvények tanítása
- A dialektikus logika alapjai a szaktárgy témáiból
- Az ateista nevelés a földrajzban
- A földrajz szerepe a tanulók nemzeti öntudatosságra, szocialista hazaszeretetre és internacionalizmusra való nevelésében
- Az oktatás módszertani kérdései általában
- A tanítás korszerűsítése, ésszerűsítése és gazdasági hatékonysága
- A földrajz tanításának formái és szervezése
- A fogalomalkotás folyamata gnoszeológiai és logikai szempontból
- A problémafelvető oktatás fogalma és lényege, problémafelvető tanítási óra szerkezete, a földrajzanyag programozásának lehetősége
- A tanulók grafikus munkái
- A modellek felhasználása a földrajz tananyagában, tantárgyak közötti kapcsolatok a földrajz és más tárgyak között
- Természetvédelmi nevelés a földrajz oktatásában

II. év anyaga:

Tanterv:

I. CSSZSZK földrajza	15 óra
II. SZSZSZK földrajza	5 „
III. A világ földrajza	15 „
IV. Válogatott fejezetek a földrajzból	5 „
V. Komplex (regionális) földrajzi kirándulás	3 nap
<i>Összesen: 40 óra és 3 nap kirándulás</i>	

Tanmenet:

I. A CSSZSZK földrajza	15 óra
1. A CSSZSZK új orográfiai tagolása és terminológiája	
2. A lakosság és települések jellemzése az utolsó népszámlálás eredményei és az urbanisztika projektjei alapján	
3. A CSSZSZK gazdasági fejlődésének jelenlegi állapota és fejlődésének alapirányai (struktúra, lokalizáció stb.)	
4. A CSSZSZK termelésének specializációja és integrációja a KGST keretében	
5. A saját kerület termelésének, közlekedésének és idegenforgalmának analízisének	
6. Kisebb tájegységek (régiónok) vizsgálata, tanulmányozása (útmutató)	
II. Az SZSZSZK földrajza	5 óra
1. Az SZSZSZK természeti környezetének jellemzése és átalakítása a gazdaság jelenlegi és perspektivikus fejlődésében a XXIV. pártkongresszus és a kilencedik ötéves terv irányelvei alapján	
2. Az SZSZSZK a szocialista világrendszer vezető állama. Viszonya a világ gazdaságához	

III. A világ földrajza	15 óra
1. A világ és földrajz-politikai régiói	
2. A világ lakossága, elhelyezése, populációs „explózió” és a világ agglomerációs központjai	
3. A szocialista gazdasági integráció, helyzete és perspektívái politikai és gazdaságföldrajzi szempontból	
4. A kapitalista gazdasági integráció helyzete és perspektívái politikai és gazdaságföldrajzi szempontból	
5. Az egyes kontinensek helyzete a világ gazdaságban és a fejlődő régiók	
IV. Válogatott földrajzi fejezetek	5 óra
1. Az oktató-nevelő folyamatok modernizálása a földrajz tanításában	
2. Legújabb ismeretek naprendszerünk bolygóiról	
3. A természeti, gazdasági és regionális földrajz egzaktív problémái	
4. A természetvédelem problémái természetföldrajzi és gazdaságföldrajzi szempontból	
V. Komplex regionális tanulmányi kirándulás (3 nap a nyári kiképzési idő alatt).	

MUNKÁRA ÉS PÁLYÁRA NEVELÉS

(Szerkesztette: dr. Ritoók Pálné)

A „Társadalom – nevelés – iskola” c. sorozat első füzetét két fejezetben 12 tanulmányt ad közre. „Valamennyi tanulmánya az aktív társadalmi beilleszkedésre, az eredményes és hasznos munkára való felkészítés alapelveit, megoldási módjait, távlatait vizsgálja.”

Az első fejezet (Munkára nevelés – munkaiskola – munkaoktatás) tanulmányai a népgazdasági és nevelési szempontból egyaránt alapvetően fontos terület értelmezésére, tényezőire, összefüggéseire hívják fel a nevelők figyelmét. „... melyek a tudományos és technikai fejlődésnek azok a jellemzői, amelyek új igényeket támasztanak a neveléssel szemben, s milyen természetűek ezek az igények?” – teszi fel a kérdést Juhász Ferenc tanulmánya (A tudományos-technikai fejlődés és a nevelés). A fejlődés fogalmazta feladatokat megoldásának módja, az utak keresése szinte országoként különböző. „A szocializmus teljes felépítésének programja döntő feltételként a gazdaság fejlesztését és a tudatformálás hatékonyságát követeli.” Az előbbi a népgazdaság különböző területeinek műszaki fejlesztési feladataként, az utóbbi a munkaerőkölcs, a dolgozók felelős és kezdeményező magatartásaként kerülnek előtérbe. Ezért „a munkának alapvető és általános jelentőséget kell tulajdonítani a nevelésben is,” tehát „... a munka a nevelésben tartalom is és egyben az ismeretek megszerzésének a leghumánusabb, általános módja is.” (Dr. Kálmán György: A politechnikai nevelés korszerű ér-

telmezése.) Kétségtelen, hogy a munkára nevelés tényezőinek több összefüggése még kidolgozatlan, problematikusak egyes fogalmak is, de az utóbbi évtizedek eredményei kétségtelenek. „Iskoláink sokat tesznek az aktív ismeretszerzés módszereinek elterjesztéséért, de ez kismértékben kapcsolódik össze a széles körű közhasznú tevékenységgel, illetve a szerzett ismeretek alkalmazásával.” (Dr. Gál András–Illés Lajosné–dr. Petrikás Árpád: Munkára nevelés, munkaiskola, munkaoktatás és a társadalmi tényezők együtthatása.)

A második fejezet a „Pályaválasztás, pályára nevelés” kérdéseivel foglalkozik. A pályaválasztási tanácsadás sok pozitív eredményt mutathat fel, és számos új módszerrel gazdagodott az utóbbi években. Ugyanakkor „... számolnunk kell azzal, hogy maradéktalan sikerű és eredményű munkát a pályaválasztási tanácsadás területén sohasem végezhetünk.” (Dr. Ritoók Pálné) Egyszerűen azért nem, mert a három alapvető szempont – a népgazdaság szükségletei, a pályák által támasztott követelmények és a fiatalok személyi adottságai – nem minden esetben hozhatók harmonikus összhangba. De a tudományosan megalapozott, körültekintő felmérésekre támaszkodó koordinációval, hatékonyabb nevelő munkával lényegesen jobb eredmények érhetők el. A fejezet 4 tanulmánya minden nevelőt érdeklő alapfogalmakat tisztáz, megoldandó problémákat vet fel és kutatási eredményeket ismertet.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.)

Pósa Lajos

PEDAGÓGUSOK A KÖZÉLETBEN

JUHÁSZ KÁROLY

Baja, Tanítóképző Intézet

Pedagógusképzők a közművelődési határozat megvalósításáért

Aczél György, a Minisztertanács elnökhelyettesei mondotta az országos közművelődéspolitikai tanácskozáson előadói beszédében:

„A közművelődés különösen sokat köszönhet a pedagógusoknak. Sokan lettek közülük hivatásos népművelők, könyvtárosok, a művelődésügy szervezői és irányítói. A pedagógusok közművelődési tevékenységére, fáradságát és sokszor anyagiakat sem tekintő közreműködésére tisztelettel nézünk, és a továbbiakban is számítunk.”

Ezek az elismerő szavak, amelyek egyúttal buzdítóak is, gondolatokat indítanak el a pedagógus olvasóban. Felidézük azt a 30 évet, amely alatt a pedagógus társadalom legjobbjai népművelőként a szocialista kultúra kibontakoztatásáért és terjesztéséért fáradoztak. Emlékeztet arra is, hogy nem kevésbé sokat tettek a pedagógusképző intézmények azzal, hogy olyan nevelőket képeztek, akik közül sokan az iskolai munka mellett hivatástudattal vállalkoztak sokszor éjszakába hajló népművelési tevékenységre, művelődési ház igazgatói, könyvtárosi, szakkörvezetői és más közművelő és mozgalmi munkára. Többek között a felnőttnevelés nem választható el szocialista társalmunktól, de a pedagógusok tevékeny közreműködéséért sem.

Az MSZMP Központi Bizottsága 1974. március 19–20-i közművelődési határozata kijelölte a közművelődés soron következő feladatait, amely szerint jelentős szerepet szán a végrehajtásban a pedagógus népművelőknek is. Ennek a halaszthatatlan feladatnak – magas szintű felkészítés biztosításával – meg kell felelnie valamennyi pedagógusképző főiskolának, intézetnek.

Főiskolákra, intézetekre alkalmazva a feladatokat a következő főbb területekre konkretizáljuk: képzés kiterjesztése, feltételeinek megteremtése, tartalmi feladatok, szervezési kérdések megoldása.

Kiinduló tételként fogadjuk el dr. Gosztónyi János oktatási államtitkár felszólalásának részletét: „A közművelődés munkásai között mindig szép számmal voltak, és jó munkát végeztek a pedagógusok. Feladatunknak tartjuk, hogy képzésük, továbbképzésük során felkészítsük őket a közművelődési munkára.” (Országos közművelődéspolitikai tanácskozás.)

a) A pedagógusképző intézmények az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Népművelési Intézet, a megyei tanácsok művelődésügyi osztályai egyetértő támogatásával a szakemberképzésben, annak kiterjesztésében és a továbbképzésben segíthetik elsősorban a közművelődést. Ehhez a feltételek megteremtése a legfontosabb feladat. Szervezetileg biztosítani kell a főiskolákon és tanítóképző intézetekben a képzés lehetőségét. E mellett olyan gyakorló területekre (műv. központ, könyvtár) van szükség a főiskolák székhelyén és közvetlen környékén, ahol a képzés az élet szerves kapcsolatával hatékonyan megvalósítható. Ilyen szempontból is jelentős pl. Baja város elhatározása, amely szerint: egy új művelődési központ építését és a Városi-Járási Könyvtár korszerűsítését tervezik. A közvetlen környék (Bajai járás) már jobb feltételeket kínál, mert az utóbbi években jó néhány községben épült művelődési ház, klubkönyvtár, könyvtár korszerű felszereléssel.

A képzés feltételeinek kialakításánál a személyi kérdések megoldása sem kis gond. Képzés a szakképzett népművelő-könyvtáros, oktató, tanár. Ugyancsak hiányzik a területi szakmai gyakorlat vezetésére, irányítására alkalmas művelődési ház igazgató, művészeti előadó, könyvtárvezető. Mégis vállalni kell – a minisztérium támogatásával – intézményeinkben a szakemberképzést minimális és kialakuló feltételek mellett is. Erre sarkall a Bács-Kiskun megyei párthatározat egyik részlete, mely leszögezi: „... a Bajai Tanítóképző Intézet növendékeit jobban be kell kapcsolni a megye közművelődésébe, jobban elő kell készíteni őket a közművelő munkával való azonosulásra.”

b) A tartalom a feladatok megoldásában valósul meg. A feladat tehát adott. Baján jelenleg szabadon választható speciálkollégium keretében könyvtáros képzés már folyik, a következő években 3 éves szakosító kollégium keretében – a feltételektől függően – válik lehetővé a közművelő, könyvtáros képzéssel való foglalkozás. Elvégzése a hallgatók számára olyan lehetőséget is biztosít, hogy továbbtanulással egy év alatt főiskolai végzettséget szerezhetnek. Az ország négy főiskoláján (Eger, Nyíregyháza, Pécs, Szeged) tanári szak-

kal párosítva indul a közművelő és könyvtáros képzés, amelyet csak üdvözölni lehet. Mindezek ellenére számolnunk kell azzal, hogy rövid időn belül ez sem oldja meg a problémát, nem számolja fel a szakemberhiányt, mert a tanító és tanári szakot szerzők jelentős számban pedagógusként helyezkednek el.

Megjegyzendő, hogy a tanítóképző intézetekben a szabadon választható speciálkollégiumi rendszer nem töltheti be a rendelkezését, mert a tantervi órakeretben már egy kötelező szakosító kollégium felvétele elidegeníti a hallgatót attól, hogy saját terhelését még tovább fokozza. A kötelező szakosító kollégiumok sorába történő felvételük indokolt.

A kutatások sajnos nem általánosak, nem kiterjedtek és nem kellően összefogottak. A közművelődés tartalmi fejlesztésének, vezetési és szervezési kérdéseinek kutatásait országosan is számba kellene venni, rendszerezni és irányítani. Tudunk felnőttoktatási, ismeretterjesztési, továbbképzési, vezetési, szervezési, sőt építészeti kísérletekről is, de az elszigeteltségből és a szétaprózottságból kevés tud kilépni. Néhány helyen pedig azonos, vagy tartalmában nagyon hasonló kísérlet köt le feleslegesen sok időt, energiát. Nem kell ma már bizonyítani pl. a munkahelyi kiscsoportos (szocialista brigád, KISZ, nőbizottság, klub) klubszerű közművelődési forma létjogosultságát, előnyeit. Fontos feladat viszont tartalmi, módszertani kérdéseinek vizsgálata és megoldása. A bajai elképzelés is egybevág ezzel az igénnyel: „Az üzemknél, vállalatoknál nagyobb gondot kell fordítani a munkásklubok létrehozására és a meglévő klubokban folyó munka tartalmi szintjének emelésére.”

A Kulturális Minisztérium, a Népművelési Intézet, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, a megyei és városi művelődési központok, valamint a pedagógusképzők legjobb szakembereiből alakult kutató csoportok sokat tehetnek a közművelődés elvi és gyakorlati továbbfejlesztésében, a tartalmi feladatok és a továbbképzés egységes rendszerének kimunkálásában. (Közművelési Kutató Intézet létesítése is felmerülhet.)

c) A közművelődés feladatainak megvalósítása utójára, de nem utolsó sorban a jó szervezésen múlik. Komoly felkészültséget és felelősséget igényel az irányító-ellenőrző apparátus munkája. A tennivaló világosan kifejezésre jut a Központi Bizottság határozatában: „Szükséges a közművelődés egységes felügyeleti rendszerének mielőbbi kialakítása.” Valóban sürgető feladat, – és itt az „egységes”-re tenném a hangsúlyt –, mert eddig a sok felügyeleti szerv párhuzamos vagy ellentétes intézkedése, esetleg éppen az egymásra váró tételelenség fosztotta meg a közművelődést a célratoró szervező és tartalmi munkától, valamint sok esetben az anyagi támogatástól is.

Más oldalról közelíti meg a Bács-Kiskun megyei párthatározat, amikor azt kéri: – „Városaink alakítsák ki kulturális arculatukat. Vegyék figyelembe a város adottságait – pl. Baja a Duna közelségét, a nemzetiségiek jelenlétét.”

Ennek megvalósítása gyümölcsözően biztosíthatja a haladó közművelődési tradíciók továbbélését és újak meghonosodását. Baja már több éve ezen a helyes úton jár. (Bajai Nyár, Dunamenti Folklor Fesztivál, zenei, képzőművészeti és újabban az irodalmi élet ápolása). Ezeknek az „új hagyományok”-nak sorába lép a Tanítóképző Intézet KISZ-szervezetének évenként visszatérő rendezvénye, a „Kulturális Hét” programja is.

*

Közművelődési feladataink teljesítésével értékes politikai-világnézeti-szakmai munkát végzünk, amellyel szocialista társadalmunk egészét emeljük magasabb szintre. A XI. pártkongresszus irányelvei e témában leszögezi: „Erősítsük tovább a közművelődés világnézeti hatását, növeljük a társadalom tagjainak politikai műveltségét. Értjük el, hogy mind többen folyamatosan művelődjenek, vegyenek részt általános és szakmai oktatásban, továbbképzésben, önképzésben.”

Ennek kívánunk megfelelni a magunk lehetőségeivel, eszközeivel a helyi adottságok figyelembevételével a pedagógusképzés határain belül, az egyetemes közművelődés érdekében.

Daniel Defoe:

ROBINSON

Évszázadok óta az egyik legkedveltebb olvasmány a ifjúságnak. A regény hőse a kalandvágytól üzött fiatalember, aki hajóra száll, hajótörést szenved és egy lakatlan szigeten,

mindenkitől elhagyatva diadalmaskodik a természet erőin.

Az emberi találfékonyság, leleményesség, akaratát hirdeti a regény.

A regény hőse Robinson, a mostoha természetben diadalmaskodó, civilizált ember szimbóluma lett.

(Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest. 1974.)

DOBCSÁNYI FERENC

Szeged, Tanárképző Főiskola

Irodalmi évfordulóinkról

Irodalmi hagyományaink ápolására és megbecsülésére – úgy érzem – fokozottabb gondot kellene fordítanunk nevelő munkánk során, mint ahogy ezt eddig tettük. Annál is inkább, mert nélküle ki sem alakíthatjuk tanítványainkban azt a helyes emberi magatartást meghatározó szemléletet, mely szerint a jelen a múltban gyökerezik, s igazán a jövő is csak a kettő összefüggésében világosodhat meg előttünk. Erről a komplexitásról talán *József Attila* vallott a legmélyebben *A Dunánál* című versében. Az ő megfogalmazott, ars poeticaként is felfogható sorait pedagógiai alapelvünké tehetnénk irodalmi nevelésünkben is, mert az irodalom minden kort érintő, megidéző anyagával nagymértékben növelheti tanítványaink háza-, nép- és emberszeretetét. Csak tudatosan élnünk kell a kínálkozó lehetőségekkel!

Ezek sorában kiemelt helyen említhetnénk meg az évfordulókat, amelyek mind-mind kitűnő alkalmak irodalmi hagyományaink, értékeink megbecsülésének. Emellett hasznos ismereteket, felejtethetetlen élményt is adhatnak tanulóinknak, de az önálló, felfedező olvasásra is ösztönözhetnek. Csak kellőképpen elő kell készítenünk, jól meg kell szerveznünk, vonzó és érdekes tartalommal kell megtöltenünk, sőt a megoldás változatos formáit sem szabad elhanyagolnunk. Ehhez az alapfeltétel is adott, hisz a tantervmódosítás olyan kedvező helyzetet teremtett, amely lehetővé teszi e feladatok megvalósítását. Eppen ezért tudatosan törekednünk kell, hogy jelentős évfordulóink szerves részévé váljanak irodalmi nevelésünknek.

Ehhez szeretnénk segítséget nyújtani egyrészt azzal, hogy számba vessük, kikre is kell gondolnunk ebben az esztendőben, másrészt pedig azzal, hogyan tehetjük vonzóvá és tartalmassá ezeket az évfordulókat irodalomtanításunk során.

1. Elsőnek *Jókai Mór* születésének (1825. február 18.) 150. évfordulóját említenék. A magyar regényírás nagy mesterének neve nem ismeretlen az általános iskolai tanulók előtt. Gazdag életművéből olvastak már egyet s mászt, de talán nem eleget. Pedig ez a kor különösképpen fogékony az általa teremtet és színében oly gazdag írói világ befogadására. Meg mindenképpen szegényebbek is lennének tanítványaink műveinek olvasása nélkül! Elég, ha Eötvös Loránd, a világhírű fizikus valto-

mására gondolunk: „Azokat, akik téged követtek, te mindig az erkölcsi emelkedés ösvényére vezetted, s amikor képzeleted ragyogó világát feltárva, szórakoztattad és gyönyörködtetted olvasóidat, nem vontad el őket soba a kötelességek ridegebb útjáról, hanem inkább felékesítetted ezt az utat azokkal a magasztos eszmékkel, amelyeket hirdetni szoktál, s amelyek nélkül boldogulni ezen a földön nem lehet.”

A megemlékezés egyik tartalmas módja ezért éppen az lehetne, ha az író gazdagító életművének meghódításáért minél több tanítványunk indulna el önálló felfedező útra a mi kedvteremtő inspirálásunk, okos irányításunk mellett!

Kínálkozik egy másfajta megoldás is. Szervezhetünk ebből az alkalomból irodalmi kirándulást is, amely arra lenne hivatott, hogy megmutassa a gyermekeknek azt az éltető földközelséget, amelyből Jókai csodás alkotói világa táplálkozott. A balatonfüredi Jókai-ház erről sokmindent elárulhat nekünk, mert az író életében – Budapesten kívül – itt tartózkodott a leghosszabb ideig s legszívesebben. Itt írta sok nagy művét is! A Petőfi Irodalmi Múzeum 1954-ben nem véletlenül helyezte el itt, Jókai kedves tartózkodási helyén azokat a tárgyi emlékeket, amelyek hitelesen megidézhetik az író és az embert egyaránt.

A kirándulás előkészítéseként beszélhetünk arról, hogy Jókai harminckét éves korában fordult meg először Balatonfüreden. Élményéről elragadtatással szólt. Idézhetjük vallomását is: „Sok szép tájként bejártam hazámnak: jártam az Alföld végtelen rónáin, álltam a székely bavasok csúcsain: de mindenkinél jobban megragadott a Balatonvidék.” Szólhatunk arról is, hogy az egyre gyakoribbá vált látogatások nyomán az író annyira megszerette a szelíd szépségű balatoni tájat, hogy 1867-ben Füreden telket vásárolt. Mikszáth „kis sivatagnak” nevezte a megvásárolt telket, Jókai azonban úgy vélekedett, hogy „éppen az a szép, amikor az ember természetére kényszeríti a földet”. 1870-re el is készült a tágas és kényelmes villa. Jókai nagyon boldog volt! Nyomban hozzá is látott a ház környékének csinosításához. A villa mögé nagy gondval és szakértelemmel szőlőt és gyümölcsfákat ültetett, eléje pedig pompás virágoskertet varázsolt. Itt illatoztak híres ró-

zsaí, melyeket maga oltott, szemzett. A virágok között fehér kerti padok, székek várták a vendégeket, éppúgy, mint ma a múzeum-látogatókat.

A kirándulás alkalmával szemlélődésünk első állomása maga a kert lehetne, megidézve: milyen csendben, szorgos munkával teltek az itt töltött nyarak. Az író reggel négy-öt órakor kelt, s szép időben már korán kertjében dolgozott. Kedves kerti szerszámait: ágfűrészt, kiskapáját, metszőollóját ma is itt láthatjuk, akár csak azokat a vénfákat, amelyek még érezték ápoló kezét. Megható szeretettel írt dédelgetett fájáról: „Hadd szóljak rólatok, legbívőbb munkatársaim, segítek, gyámolítom: édes szép zöld fáj! akiket ültettem, magjáról neveltem, ójta idomítottam: égnek emléked földi társak. Ti tudjátok, mennyit suttoztatok nekem? mennyi gondolatot bullatátok alá virágaitokkal? hányszor kerestem nálatok eszmét, felüdülést? mennyi álmod, ábrándot árnyékolatok be? egész világ üldözése ellen hogy rejtettetek el? szívnek nebéz báborgásait hogy csendesítettétek el? Ha egyszer valaki idejön, azt kérdeni, miért tudtam többet dolgozni nyáron, mint télen, mondjátok el neki, hogy ti is ott voltatok akkor. A szabad természet volt az én sokatírásomnak legfőbb, legmélyebb titka.”

A kertből tizennégy lépcső vezet föl a félmeletes magasságra álló üveges teraszra, ahonnan kitűnő kilátás nyílt annak idején a Balatonra, sőt még a Tihanyi-félszigetre is. Elidőztetünk itt is, hisz ezen a teraszon állt az a háromlábú, forgatható teleszkóp – ezt is őrzi a múzeum –, amelyen át az író nyári éjszakákon a csillagos ég titkait fürkészte. Majd megsemmisíthetjük, de már bent a házban, híres csigagyűjteményének néhány darabját, hőmérőjét, barométerét és kis mikroszkópját is: Szerette a természetet, s vizsgálta, kereste nagy törvényeinek titkát, magyarázatát. Az volt a hite, meggyőződése, hogy „a regényírónak ébren is kell látni s álmodni is kell tudni.”

A természet csodájában való gyönyörködés ihlette Jókait legkedvesebb regénye, *Az aranyember* tájázolására is, amelyet már – többek között – füredi otthonában írt. „A kérészkedő, a Balatont imádó Jókai tobzódik itt – állapítja meg Bartha János, jeles irodalomtörténész – a Senki szigete és a Balaton szépségeiben.” És nemcsak a színekre, hanem a hanghatásokra is felfigyel! Ennek igazolására feleleveníthetjük a mű téli Balatont megjelöltő Nagyszerű részletét, melyet gyermekeink *A befagyott Balaton* címmel olvasókönyvükből már ismernek.

Feltétlenül álljunk meg egy röpke pillanatra széleskörű tudását megalapozó könyvei előtt is, idézve szavait: „Az én könyvtáram egyike a legbecsesebb gyűjteményeknek, amelyben minden nevezetes útleírás, néprajzi, természettudományi mű a legdrágább illusztrált kiadásokban feltalálható s legbecsesebbek közte azok az

egérrágta régi krónikák. Ezek az én kalauzaim a múltak történetében s a széles nagy világban.”

Érdemes elidőznünk Jókai íróasztalánál is, amelyen szebbnél szebb műveit vetette papírra. Alig ismerünk íróit, aki egész életén át annyit dolgozott, írt, mint ő. Élete volt az írás, az íróasztal pedig: „egyedüli sziget a vízözönben; tündérváros, ami a mesevilág örömeit rejti; tanácsadó, ha mindenki elbagyott; ol-tárunk, ha kedélyünk fel van dűlva; uradal-munk, ha mindent elvesztettünk; még a börtönben is az a darab papír, amin a toll végig fut, az öröké szabad hely, az egyedüli négy-szögölnyi területe az elidegeníthetetlen szabad-ságnak.”

A Jókai-ház élményt nyújtó tárgyi emlékeinek csak egy töredékét villantottuk fel. Csupán egy-kettőn akadt meg a tekintetünk. Elsősorban azokon, amelyek megindítóan ember- és földközlebe hozhatják számunkra az íróit, aki hisz esztendőn át élt és dolgozott e falak között. Látnivaló akad még bőségesen a füredi házban, hisz meg sem említettük saját képeit, festményeit, felesége, Laborfalvi Róza művészi pályájának emlékeit, a negyvennyolcas forradalom és szabadságharc ihlette alkotásait, a korabeli dokumentumok sokaságát, a Jókai-művek idegen nyelvű kiadásainak gazdag gyűjteményét. A kirándulás ezt is mind-mind felejthetetlen élménnyé, olvasásra ösztönző erővé varázsolhatja. Kalauzként *Lipták György Jókai Balatonfüreden* című könyvecskéjét ajánljuk. Hasznos útbagazitonk lehet a felkészülésben.

2. Igaza van Illyés Gyulának, hogy a művészek életrajzának addig a határig van jogsultsága, ameddig az a művet szolgálja, annak gyorsabb és tökéletesebb megértését segíti. Ez a gondolat éppen *Szabó Lőrincről* szóló vallo-másában fogalmazódott meg ilyen pregnánsan, kinek születése (1900. március 31.) hetvenötödik évfordulója ugyancsak erre az évre esik. Költészetének igaz értői ugyan nem az általános iskolás tanulók köréből kerülnek ki, de éppen a későbbi befogadás érdekében már itt is szólnunk kell róla, magáról az emberről, úgy, hogy költészetének néhány sajátosságát, a gyermekek számára is felfogható szépségeit, értékeit is megvilágítsuk. Ehhez nyújt segítséget *Illyés Gyula* már említett vallomása, melyet az *Ingyen lakoma* című kötetben találhatunk. Az ő nyomán megjelenítő erővel szólhatunk, hogy mennyi készség, gyöngédség, együttérzés volt Szabó Lőrincben minden élő iránt. Ahány kó-sza kutya vagy macska volt a félszigeten – írja Illyés Gyula –, azt mind a házhoz szok-tatta. Képes volt százmétereket – súlyos be-tegsége ellenére is – elyalogolni, hogy egy szalonnabőrrel megvendégelje őket. A ma-daroknak visszafütyengetett. Láthatóan velük is legszívesebben beszédbe ereszkedett volna. A ház pókjai személyes ismerősei voltak, né-

ven nevezte őket, megkönnyítette életüket az-
zal, hogy hálójukba legyeket rakott.

Mily sokatmondó az az epizód is, amely
egy alkonyati közös barangolásuk alkalmával
történt. Felfedeztek egy harkályt az egyik nyári
ház zárt verandájában. Ősz volt, a ház már
üresen állt. Szabó Lőrinc bizonyos volt, hogy
a madár ott pusztul. Fél éjszakát beszélt ar-
ról, hogyan lehetne mégis kiszabadítani. Haj-
landó lett volna Pestre fölutazni, hogy a ház
kulcsait megszerezze. Oly fontos lett számára
az ügy, hogy már-már eláírta magát. Végül
összeadva a két költő találatlenségét, az egyik
ablakrekeszről megélesztett konyhakésekkel el-
távolították a gitter, a szögeket, majd az üveg-
lapot óvatosan kiemelték, s így a rabul ejtett
harkály végül is kiröppenhetett.

Így becsülte Szabó Lőrinc csaknem egyen-
rangú társként az élet legszerényebb hordozóit.
Ez az életérzés ott tükröződik a költészetében
is. Egy-két versében – *Csigabiga, Vízpók,
Hajnali rigók, Mosztári tücsök, Nyitnikék, Ma-
darak, Ficseri-füstii, Újévi katica* stb. – ezt
meg is láttathatjuk tanítványainkkal.

Az sem véletlen, hogy költészetének gyakori
tárgya, visszatérő motívuma a nap. Illyés erről
így írt: „*A bideget gyűlölte. A napot viszont
személyes ismerősének tekintette; gyönyörrel
nyújtózott el melegében; messi kikandikáló fé-
nyére is rámosolygott. Semmi forróság nem
volt neki elég. A legvadabb júliusban is úgy
sütkérezett az átizzott köveken, mint a gyík.*”
Ez a napimádat süt át jónéhány versén szinte
himnikus erővel: *Ima az utcán, A nyárégi
naphoz, Július csatája, Március a körítón, Az
áprilisi rügyekhez, A forjicia éneke, Májusi
orgonaszag* stb.

Egy ilyen villanásnyi emlékezés is elindít-
hatja tanítványainkat egy érdekes költői világ
teljesebb megismerése felé. És akkor munkánk
már nem volt hiábavaló.

3. A munkaszótály nagy költő fiának, *József
Attila* születésének (1905. április 11.) hetve-
nedik évfordulója különös fényrel és ragyo-
gással emelkedik ki az évfordulók sorából.
Hisz erre a csodás, rügyfakasztó hónapra esik
a szabadság születésnapjának 30. évfordulója
is, amelyben a költő töretlen lélekkel hitt, re-
mélt, és amelyet kínzó sóvárgással várt: „*Jöjj
el, szabadság! Te szülj nekem rendet...*”

A megszületett rend váltotta valóra álmait
is, mert *emberséget* adott az embernek, „*ma-
gyarságot a magyarnak*”, megvalósítva azt is,
„*bogy mi ne legyünk német gyarmat*”. És ha
nem is adatott meg személyes kívánsága, hogy
szépet, jót irhasson, *boldogabb éneket* zenghes-
sen, de *emberi világot* alakító költészete dia-
dalmaskodott: egész népet tanítja már.

Nem véletlen az sem, hogy a költészet nap-
ját épp április 11-én, a költő születésnapján
tartjuk. Vallotta: „*A mű nem annyira a mű-
vész, mint inkább azok által él, akik szeretik
a művészetet, s azért szeretik, mert keresik az*

emberséget.” Ennek a József Attila-i felisme-
résnek a hitével kerül megrendezésre most is,
mint minden évben a költészet napja.

Ebben az összefüggésben kell nekünk is ké-
szülnünk a József Attila-évforduló méltó meg-
ünneplésére, illetve ez a komplexitás adhat
mind a három nevezetes napnak mélyebb ér-
telmet és tartalmat.

Egyik feladatunk annak az igazságnak a fel-
ismeréséből adódhat, melyet *Sötér István* így
fogalmaz meg: „*Az ember és műve kölcsönö-
sen meghatározzák egymást, egyiket sem fog-
hatjuk föl a másik nélkül.*” Mindkettő meg-
idézése tehát nemcsak szükséges, hanem izgal-
masan szép feladat is diáknak és tanárnak egy-
aránt, különösen akkor, ha megengedjük, hogy
tanulóink az önállóság és a felfedezés öröme-
vel végezzék el ezt a munkát. Tiszta forrás-
ként *József Jolán A város peremén* című mű-
vét éppúgy ajánlhatjuk, mint a költő élet-
rajzát (*Curriculum vitae*) és összes verscinek
kötetét. Életrajzi epizódok és versek egymást
megvilágító és kiegészítő sorrendje adja ennek
a megoldásnak a lényegét. Ez a forma azonban
nem nélkülözheti a tanár sugalmazó, irányító,
közreműködését, sőt ez az ünnepi óra egy
olyan felszabadult és alkotó légkör megterem-
tését kívánja meg tőlünk, amely nemcsak az
élmény erejével ajándékozza meg a gyerme-
ket, hanem azzal a szemlélettel is – minden
tétélességtől mentesen, hogy ember és műve,
ember és kora kölcsönösen meghatározzák egy-
más, s ennél fogva „*az irodalom megértése ér-
dekében nemcsak a műből kell kiindulnunk, ha-
nem az emberből is, az embert pedig csak a
kor, s a kort is csak az ember figyelembe-
vételével érthetjük meg igazán.*” Végös soron
ez a szemlélet azzal a frappáns Sötér-i me-
gállapítással is összefügg, hogy „*az irodalmat
azért érdemes megértünk, bogy az embert
megérthessük.*”

József Attilához méltó és meghitt megemlé-
kezés lehet az is, ha csak a költő verseit szó-
laltatják meg tanítványaink. Azokat a verse-
ket, amelyek a verskötet olvasgatása közben
különösképpen megragadta figyelmüket, s azt
szívesen, az élmény hatásának eredményekép-
pen könnyedén meg is tanulták. Az ilyen vers-
tanulás remek fokmérője lehet a mű megérté-
sének és kitűnő eszköze a költői nyelv alapos
megismerésének is. A megszólaltatott versek
összessége viszont – a szabad választás elle-
nére vagy éppen annak alapján – átfogó és
élményerejű képet adhat magáról a költőről
és költészetének sokszínűségéről is.

Megszólaltathatjuk verseit tematikus rende-
zettséggel is, főlerősítve olyan kortársak ha-
sonló alkotásaival, akik ugyancsak átérték és
megörökítették az elnyomott nép küzdelmes
életét, de az is megadatot számukra, hogy
népünk felemelkedéséről is szólhattak. A meg-
oldás szemléletformáló ereje nem vitatható,
mert így érzékletesen láttatni tudjuk, hogy a

jelen a múltban gyökerezik, s úgy halad a jövő felé.

4. Az év utolsó, de jelentőségénél fogva annál fontosabb *Vörösmarty Mihály*nak, a Szózat költőjének kettős: születésének (1800. december 1.) 175. és halálának (1855. november 19.) 120. évfordulója.

A megemlékezés alkalmával elsősorban példamutató életútját, jellemének emberi nagyságát érdemes megidézni tanítványaink előtt. Szólhatunk – többek között – arról, hogy az elszegényedett, kilencgyermekes nemesi családból származó költő hogyan küzdötte fel magát a művelt ifjak sorába. Sokat mondhat tanulóinknak az is, hogy édesapja korai halála után már 17 éves fővel maga kereste meg kenyerét, s mint legidősebb fiú mennyi felelősséget érzett árván maradt öccsei és özvegy édesanyja iránt. „*Örömet vennék, tudom, rubátlan öcsém, örömet venné kedvesasszonyanyám, ha valami olyat küldbetnék, amire szüksége van. De nem küldbetek egyebet a jókívánságnál, mert szegényember szándokát boldog isten bírja, nem segítetek, mint szívemből segíteni akarnék.*”

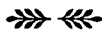
Ugyancsak sokat árul el a költő emberi nagyságáról, érzés- és gondolatvilágáról, ahogy a Perczel fiúkat nevelte! Nemes emberi érzésre vall az is, ahogy fáradozott Petőfi költői elismertetésén. Magának a költőnek a vallomása, bizonyítja ezt leginkább: „*Debrecenből utaztam 1844. februárban kopott ruhában egy pár búszással s egy kötet verssel... A végső ponton álltam, kétségbeesett bátorság szállt meg és elmentem Magyarország egyik legnagyobb emberéhez oly érzéssel, mint a kártyás, ki utolsó pénzét teszi föl, hogy élet vagy halál. A nagy férfi átolvasta verseimet, lelkes ajánlásra kiadta a Kör s lett pénzem s nevem. E férfiu, kinek én életemet köszönhetem, s*

kinek köszönheti a baba, ha neki valamit basználtam, vagy basználni fogok, e férfiu: Vörösmarty.”

Annak megvilágítására is gondolnunk kell, hogy Vörösmarty egyike volt azoknak a költőknek, akik a legszebben tudták megvalósítani életükben a magánélet és a közélet egységét, harmóniáját. Tetteiért, meggyőződéséért mindenkor vállalta a felelősséget, a legnehezebb napokban is. „*Nem szeretném becsstelenséggel vásárolni meg életemet vagy szabadságomat*”, s önként jelentkezett a katonai törvényszéknél, pedig azoknak a hazafiaknak a sorába tartozott, akiket a császári rendőrség és helytartótanács kezdettől fogva éber szemmel figyelt.

„*Az életét hazájának áldozott férfiú balálával is a nemzeti érzelem nyilvánulására adott alkalmat*” – írja Gyulai Pál. Vörösmarty első életrajzírója. Valóban, temetése hazafiúi tüntetés volt, mert „*Pest emberi emlékezet óta nem látott ily népes temetést. Húsz ezer embernél több követte a koporsót s a fogatok számlálhatatlan sora lepte el az utcákat... A főváros népe, midőn a hazafiság és nemzetiség nagy költőjének ily fényes végtiszteletet adott, egyszersmind ki akarta mutatni hazafiúi érzelmeit, hogy megfogya bár, de törve nem, él nemzet e hazán.*”

Amilyen tiszta, egyenes és becsületes volt élete, olyan tiszta és nemes költészete is. A rendületlen hazaszeretet nemcsak életének volt egyedüli értelme, éltető eleme, hanem költészetének is. A költői nyelv meggyőző és magával ragadó erejével megírt nagyszabású versei ma is becsületes helytállásra, emberségre és cselekvő hazaszeretetre tanítanak. Értő megszólaltatásuk számunkra nemcsak hagyománytiszteltet, hanem elvárt kötelesség is.

PÓSA LAJOS

Szeged, Tanárképző Főiskola

Az ábrák szerepe a földrajz tanításában

A közlés legősibb vizuális eszköze a rajz. Az írásjelek rajzokból egyszerűsödtek elvont jelekké. A rajz szerepe azonban nem csökkent, mert bizonyos információk közlésének legérthetőbb, olykor mással nem pótolható eszköze ma is. Emellett a rajz nemzetközi, bármely nyelven érthető közlési eszköz.

A rajzzal illusztrált közlés az oktatás legősibb „audió-vizuális” eszköze. Szerepe az oktatás történelme során változott, – túlzottan előtérbe került, vagy indokolatlanul háttérbe szorult –, de sohasem szűnt meg. Napjaink földrajzoktatásában látszólagos hullámvölgy alakult ki e tekintetben.* Úgy tűnik, hogy a rajzolás szerepe

* 1968-ban a Földrajztanítás lapjain napvilágot látott polémia azt mutatta, hogy középiskolai földrajzoktatásunkban egyszerűen kérdésessé vált a rajzolás fontossága.

erőteljesen csökkent, mert a szükséges rajzok döntő többsége „előre gyártva” rendelkezésre áll. Nem mondhatjuk azonban, hogy minden konkrét oktatási és képzési szituációhoz megfelelő mennyiségű és minőségű kész ábraanyag állna rendelkezésünkre. Ilyen eszmeileg ideális állapot valószínűleg sohasem fog kialakulni, és mindig fennáll annak lehetősége és szükségessége, hogy a tanár táblához, írásvetítőhöz – vagy valamilyen, ma még ki sem talált eszközhöz lépve, rajzzal egészítse ki, tegye érthetőbbé, áttekinthetőbbé a szóban vagy írásban közölteket.

Tankönyveink, munkafüzeteink bőséges ábraanyaga ugyan minimálisra csökkent a földrajztanár rajzoló munkáját, viszont az ábrák száma és szerepe fokozatosan növekszik. Dr. Udvarhelyi Károly munkássága nyomán olyan korszerű ábrázolási kultúra alakult ki földrajzoktatásunkban, amely belátható ideig aligha lesz nélkülözhető. A fejlődés eredményezte változás tehát abban összegezhető, hogy a rajzolás mechanikus munkája a tanítási órán kívülre került, és jó részét a nyomda vette át.

A mai földrajzoktatás két legfontosabb vizuális szemléltető eszköze (a közvetlen valóság bemutatásán kívül) a földrajzi kép és az ábra. A kép a környező természeti és emberalkotta valóság pontos, hű és részletes ábrázolása. A térszerűség hatását keltve a környezet kisebb-nagyobb részletét ábrázolja. Legjellemzőbb fajtája a fénykép.

Az ábra (rajz) a valóság analízált és valamilyen (földrajzi) szempont alapján szelektált, rendezett képi megjelenítése. A kettő közötti különbség részben tartalmi, részben technikai. Az ábra tartalmilag mindig kevesebbet mutat, mert nem részletez. A szelektált tartalom azonban mentes az esetlegestől, a lényegtelenről, ezáltal az ábrán csak a jellemző, a lényeges jelenik meg. A kivitelezés azonban lehetővé teszi a jellemző vonások eltúlozását – végeredményben a valóság torzítását –, amellyel az egyébként is elkülönített jellemző vonásokat feltűnőbbé teszi. Így az ábra mennyiségileg kevesebbet, minőségileg „többet” képes feltárni, mint a kép. Ez olyan tulajdonságok együttesét eredményezi, amely ideális az oktatás szempontjából (egyszerű, könnyen áttekinthető és érthető).

Módszertani szempontból elsősorban azt kell megvizsgálnunk, hogy egy szemléltető „eszköz” – jelen esetben a földrajzi ábra –, milyen tulajdonságokkal rendelkezik, milyen természetű („mire képes”, „mit lehet kihozni belőle”), másrészt – éppen tulajdonságai következtében – az oktatási folyamat melyik szakaszában alkalmazható. Az előbbieket alapján a következő ábrafajtákat használjuk az általános iskolai földrajzoktatásban:

térképvázat,
metszet,
tömbszelvény,
séma,
mennyiségek ábrái,
képszerű ábrák.

Mindegyik ábrafajta közös technikai-formai vonása a rajzos megoldás. Mindegyik ábrafajta síkszerű, de többé-kevésbé képes a térszerűség hatását keltetni. Mindegyik statikus természetű, de bizonyos szűk határokon belül képes változást, mozgást – annak egyes mozzanatait ábrázolva – is kifejezni. Mindegyik ábrafajta közös tulajdonsága, hogy a tartalmi és didaktikai igényeknek megfelelően egymással kombinálhatók (sőt a tömbszelvény eleve kombinált ábrafajta), tehát kifejezési lehetőségeik rendkívül rugalmasak.

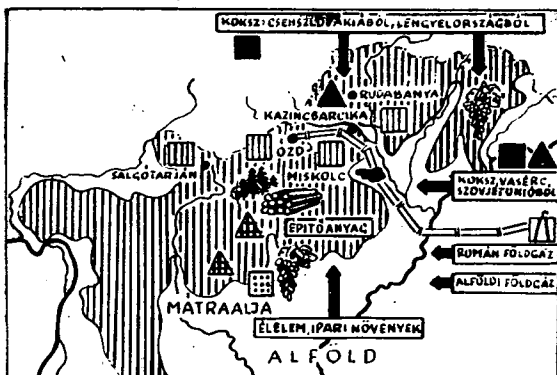
A térképvázlat – mint a térképi ábrázolás –, felülnézetben és sematikusan, egyezményes jel- és színrendszerrel ábrázol. Tartalmi részeket emel ki a térképből, a mértéken felüli ábrázolással fölé- és alárendel.

Ábrázolási lehetősége széleskörű. („...mindannak, ami nem fér fel a térképre, földrajzi jellege nagyon kétséges” – állapította meg Baranszkij. Megállapítása a térképvázlatra is érvényes.) Ábrázolhatja egy jelenség területi elhelyezkedését, mennyiségét, gyakoriságát (1. ábra), de két vagy több jelenség együttesét is (komplex térképvázlatok).

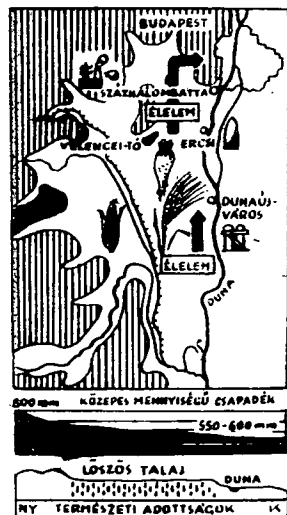

1. ábra. Térképvázlat

Az összetettség két leggyakoribb megoldása: az összeépítés (2. ábra) és az egymás mellé helyezés (3. ábra). Az ábrázolt tartalom mennyisége tehát az áttekinthetőség határáig növelhető.

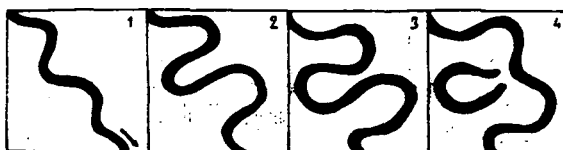

2. ábra. Komplex (összeépített) térképvázlat

3. ábra. Komplex (egymás mellé helyezett elemekkel bővített) térképvázlat

A térképvázlat statikus természetű, de – szűk határok között – változások ábrázolására is képes (4. ábra). Rajzi kivitelezése a sematikustól a részletező megoldásig több fokozatot (stílust) mutat (5. ábra). A térképvázlat sajátos formája a vaktérkép

4. ábra. Változás ábrázolása térképvázlaton

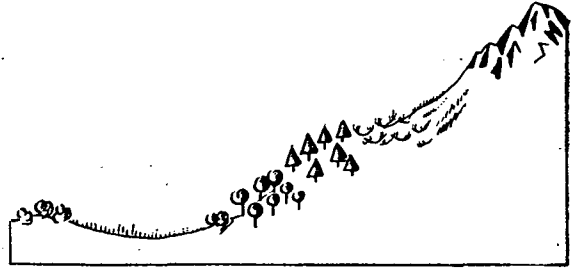
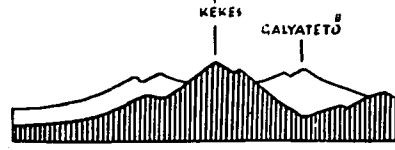

5. ábra. A térképvázlat bárom stílusa

és a kontúrtérkép (6. ábra). A kettő közötti különbség az ábrázolt – egyébként minimális – tartalom mennyiségében jelentkezik. Iskolai alkalmazásukat didaktikai szempontok (rögzítés, gyakorlás, ellenőrzés) indokolják.

A metszet alapvető tulajdonsága, hogy oldalnézetben, síkban ábrázol, bár térszerű kifejezésre is vállalkozik (7. ábra). Mivel az oldalnézet leginkább megfelel a földfelszínen élő ember természetes szemszögének, látásmódjának, ezért a metszettek kiváló kiegészítői a térképi (felülnézeti) ábrázolásnak.

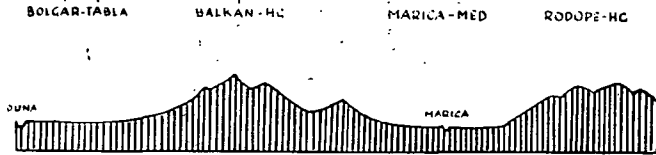
A metszet a magasságokat torzítja. Erre a kiemelés fokozása, a szemléletesség miatt feltétlenül szükség van, de ez nem mehet a tanulók képzeletének rovására. Ezért csak mértéktartó torzítás engedhető meg, és egyes esetekben célszerű tudatosítani a valóságnak megfelelő arányokat (pl. hazánk É–D-i irányú, 190–200 cm

6. ábra. Vaktérkép (a) és kontúrtérkép (b)

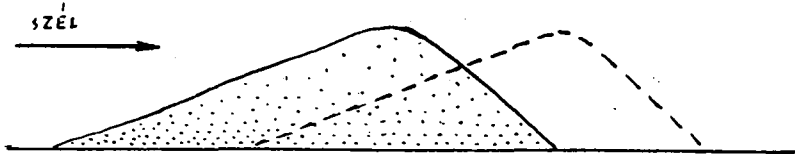
7. ábra. Tészerűségre törekvő metszet

hosszú metszetén a Kékes mindössze 1 cm magasságúnak látszanék). A metszet további sajátossága az, hogy a metszés iránya tetszőlegesen választható meg. Ez lehetőséget ad arra, hogy az adott jelenség szempontjából legjellemzőbb, legtöbb lényeges vonást biztosító irányt válasszuk (8. ábra).

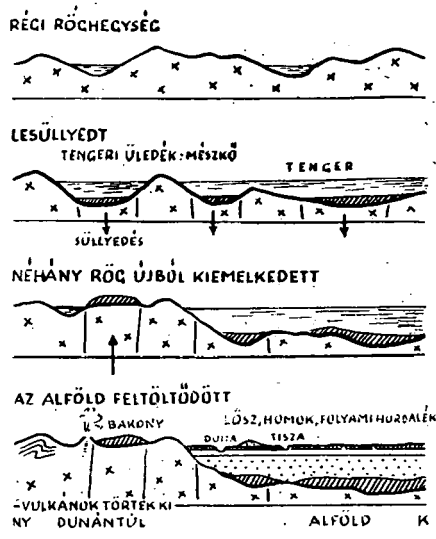

8. ábra. Domborzati metszet

A metszet ábrázolásmódja is statikus, de a változások ábrázolása bizonyos határokon belül könnyen megoldható (9. ábra), sőt metszetek egymás alá helyezésével (metszetsorral) folyamatok – jellemző mozzanataik felsorolásával – is érzékelhetők (10. ábra).

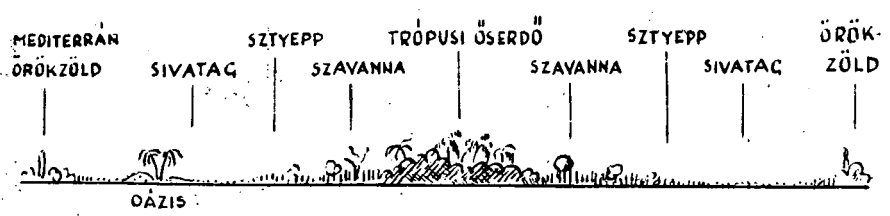

9. ábra. Változás ábrázolása metszettel

10. ábra. Változás ábrázolása metszet-sorral

Tartalmilag a metszetek is sokfélék. Legjellemzőbb a domborzati metszet, de más jelenségek (természeti növényzet, a csapadék mennyisége stb.) is ábrázolhatók (11. ábra). A metszetek is alkalmasak több jelenség együttes, vagy egymás mellé helyezett ábrázolására (12. ábra), s így joggal beszélhetünk komplex metszetekről.

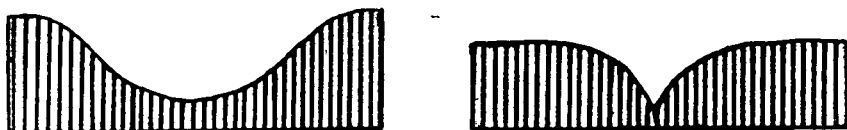
11. ábra. A természetes növényzet metszete (Afrika)

12. ábra. Komplex metszet

A szematikus kivitelezéstől (13. ábra) a formai részletezés növelésével az ábrázolt tartalom mennyisége szinte tetszőlegesen növelhető.

A tömbszelvény kombinált ábrafajta. A térszerűség illúzióját keltő kép és a metszet grafikai együttese. A tömbszelvények olyan axonometrikus ábrázolások, ame-

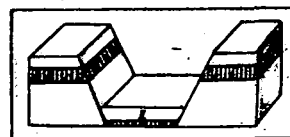
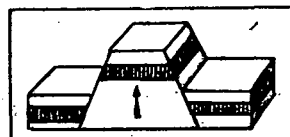
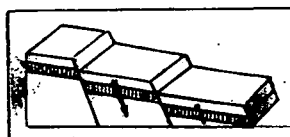

13. ábra. Egyszerűsített (szematikus) metszet

lyek a földfelszín jellemző és egyszerűsített formáit és belső szerkezeti viszonyait együttesen is képes ábrázolni (14. ábra). A tartalmi kifejezés lehetőségei nem nagyok, mert az ábrázolás leíró jellege (felszín) miatt gyakorlatilag csak a domborzat és szerkezet közötti összefüggés bemutatására alkalmas.

14. ábra. Domborzat és szerkezet ábrázolása tömbszelvényvel

15. ábra. Egyszerűsített (szematikus) tömbszelvény

Fontos követelmény, hogy a részletek ne zsúfolódjanak. Leegyszerűsített formája (15. ábra) csak a legjellemzőbb földrajzi sajátosságot mutatja be, teljesen elhagyva az áttekinthetőséget zavaró részleteket. – A tömbszelvények egymásutánisága, vagy rajzi kivitelezése – a metszethez hasonlóan – a változás ábrázolását is lehetővé teszi.

(Befejező rész a következő számunkban)

A mechanikus jelleg oldása a helyesírás alapfokú gyakorlásában*

Az idegennyelvi helyesírás elsajátítása számos nehézséget tartalmazhat, különösen alapfokon, pl. az általános iskola idegennyelvi szakosított tantervű 3., 4., vagy pl. a nem szakosított 5., 6. osztályainak tanulói számára. Ezen a fokon ugyanis még nem tanítunk helyesírási szabályokat. Egyetlen lehetőség marad: a direkt módszer alkalmazása, melynek során igen nagy gonddal és sok fáradtsággal végzik a gyerekek a mechanikus szó-, mondat-, szövegmásolásokat. Bizonyosan az ilyesféle eljárásra is szokták mondani, hogy „lélektelen utánzás”. Lehet-e ezen valamit is könnyíteni?

Az orosznyelvi helyesírás alapfokú tanításában megfigyeltük, hogy ha valamely helyesírási formulát valamilyen más, emlékhagyó jelenséggel, például a helyesírási formulát magában foglaló szó (vagy szavak) jelentéstartalmának képi ábrázolásával kapcsoljuk össze; ez a kísérő jelenség a formulát erőteljesebben segíti a tanuló emlékezetébe vésni, és az alkalmazás céljára onnan valamivel nagyobb pontossággal előhívni. Ez az eljárás gyakorlat formában így ábrázolható:

Nézd meg a képeket, olvasd el a szavakat, azután másold le!

Мальчик. _____

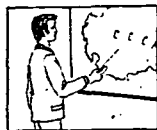
Школьник. _____

Megfigyeltük azt is, hogy bizonyos mértékig tovább fokozható az eredmény, ha a vizuális emlékhagyó eszközhöz (a képhez) nyelvi emléket hagyó eszközt is kapcsolunk. Természetesen a szavak, amelyek a gyakorolni kívánt helyesírási formulákat tartalmazzák, maguk is hagynak vizuális (szóképi) és nyelvi (fogalomképi) em-

* Az eljárás az előző számban (Módszertani Közlemények 1974/5.) ismertetett fémcsíkkal valósítható meg a legkönnyebben. A fémcsíkok segítségével a szaktanár saját maga, osztálya igényeire méretezve, a szükségleteknek megfelelően tudja a helyesírási gyakorlatokat összeállítani. A kiegészítésként használt képi szemléltetést az orosz nyelvi applikációs képek szolgáltatják: az orosz nyelvben majdnem teljes mértékben, más idegen nyelvekben elég nagymértékben, az anyanyelv vonatkozásában viszont csak kismértékben. Ez utóbbi esetben más, az alsó tagozat számára készült applikációs képek, esetleg saját készítésű színes rajzok is felhasználhatók. A képekhez kapcsolt kérdéseket krétával írjuk a táblára, a gyakorlatok elvégzésének módjára vonatkozó utasításokat. (információkat) pedig szóbelileg adjuk meg a tanulóknak.

lényemokat. Vizualisan azonban formálisak, nyelvileg pedig elszigeteltek. A nyelvi emlékhagyó eszköz szerepét ezért nem annyira az elszigetelt szó, illetve szavak, hanem azok nyelvi-gondolati környezetbe helyezett kapcsolatai, a mondat, illetve a mondatok töltik be. Ez az eljárás gyakorlat formában így fejezhető ki:

Nézd meg a képeket, olvasd el a mondatokat, azután másold le!

Учитель объясняет.

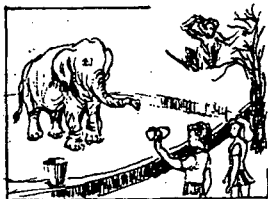
Учительница тоже объясняет.

Mindkét változat lényegileg alig ad újat (legfeljebb a gyakorlatformába rendezés), mert a helyesírás gyakorlása ezekben is elsősorban másoláson, utánzáson alapozik. Jellegét tekintve azonban már nem teljesen mechanikus másolás, mert a kéz „értelem nélküli” utánzó munkáját a képek, a második változatban pedig az értelmes gondolati egységeket tartalmazó mondatok is, a gondolati működés impulzusainak megindítása által valamely mértékig feloldják. Az ilyen gondolati impulzusok a helyesírási jelenségek és az őket környező nyelvi-fogalmi jelenségek között a mechanikus (direkt) eljárásénál hatékonyabb asszociációs kapcsolatok kialakulását segítik.

Ebből kiindulva vizsgálódásaink során felismertük, hogy a mechanikusság minél teljesebb feloldásának a lehetőségét a nyelv élő dinamizmusában, funkcionális működésében kell keresnünk. Mi hozza működésbe a nyelvi-gondolati mozgást (a beszédet)? Azt mondhatjuk: a tudás, illetve a tudni akarás. A tudás a közlésvágy forrása és a közlés tartalma is. A tudni akarás viszont (nyelvileg) maga a kérdezés. A kérdéstípusok áttekintése azután egy rendszert alakított ki, amely alkalmas a direkt módon végzett helyesírási gyakorlás mechanikus jellegének lehető legnagyobb mértékű feloldására. Tapasztalataink azt mutatják, hogy ez nemcsak az orosz, hanem más idegennyelvi, sőt az alapfokú anyanyelvi helyesírás gyakorlásában is eredményesen használható. Rendszere a kérdéstípusokból eredő fokozatosságra építhető. Hogyan néz ki ennek a rendszernek egyik típusváltozata például egy angolnyelvi helyesírási gyakorlatban?

1. Imitatív fokozat

A kép segítségével értsd meg a mondatot, azután másold le!

The elephant is in the Zoo.

2. Reproductív fokozat

Olvasd el a kérdést, azután írd rá választ a kép alapján!

Is the elephant in the Zoo?

3. Félproduktív fokozat

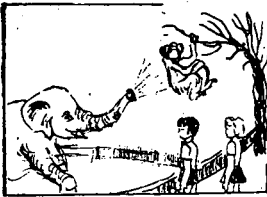
Írd válaszokat a kép segítségével!

Is the elephant in the Zoo?
Where is the elephant?

4. Produktív fokozat

Válaszolj írásban a kép segítségével!

Where is the elephant?

Nézzünk meg az anyanyelvi helyesírás alapfokon (pl. 2. osztályban) történő gyakorlására is egy gyakorlattípust a következő oldalon, közben beszéljünk, ha nagyon röviden is, az alkalmazott képekről.

A kép a maga univerzalitásával a helyesírási gyakorlatokban is megtalálhatja a maga sajátos helyét és szerepét. A képtípusoknak a közhasználatban szokásos elnevezése szerint szólva: mind a simplex, mind a komplex képek alkalmazása lehetséges. Hogy mikor melyik kerül előtérbe, didaktikai megfontolások határozzák meg. Bármelyiket is alkalmazzuk azonban, három alapvető szempont mindig köti az alkalmazót: *a)* egyszerűek legyenek, hogy a tanuló könnyen áttekinthesse azokat; *b)* kifejezőek legyenek, hogy a tanuló azt értse meg belőlük, ami a gyakorlásban végzendő munkájához szükséges; *c)* érdekesek legyenek, hogy a tanuló szívesen dolgozzék velük. Az érdekes képek egyfelől biztosabban indítják el a tanuló gondolatait, mint a kevésbé érdekesek, másfelől élményhatásuk nagyobb, következőképpen mélyebb emléknymokat hagynak, mint a kevésbé érdekesek.

A *cselekvéstelen* képek is lehetnek érdekesek, különösen, ha a hozzájuk kapcsolott kérdések is segítik ebben. A *cselekvéses* képek viszont nem egyszerűen cselekvéses jellegükből, sokkal inkább a rajtuk ábrázolt és a környezettel szorosan össze-

függő konkrét cselekvésből merítik a gyermek számára vonzó mivoltukat, amit azután a cselekvéssorok szellemes összefüggései egyre inkább fokoznak. Végül is az ilyen összefüggő cselekvéssorokból felépülő *történetképek* rendelkeznek a legerőteljesebb vizuális élmény és emlékhagyó tulajdonsággal, amit a direkt jellegű helyesírás gyakorlás is jól kiaknázhat a maga módján, a maga hasznára.

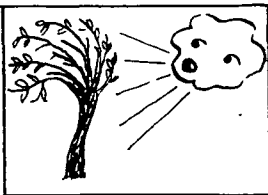
Vannak, akik azt tartják, hogy az idő felgyorsulása által felgyorsult emberi (és gyermeki) életritmus, valamint a mozi és különösen a televízió jóvoltából tömegesen, az „áradás elemi erejével” terjedő mozgóképek hatására a mai gyermek nem tud türelemmel és figyelemmel elidőzni az állóképek nézése fölött. Nem bizonyos, hogy az ilyenféle megállapítás körütekintő megfigyelésen nyugszik. A gyermek nemcsak elidőz nézésükkel, hanem színes ceruzát is kezébe vesz önként, és kifesti azokat; pontosabban csak azokat, amelyek érdekesekek, amelyek figyelmét megragadták, amelyek megtetszettek neki. Jól megfigyelhető ez az utóbbi években elterjedt munkafüzetek képes gyakorlatainak a használata kapcsán (hacsak a helyi szokások nem tiltják a füzetek „összefirkálását”).

Az alapfokú anyanyelvi képes helyesírási gyakorlatokat, vagy azok egy részét didaktikai felépítésükben úgy találhatjuk alkalmasabbaknak, mint ahogy az idegennyelvi hasonlókát szoktuk felépíteni: a gyakorlatokon belül már nem annyira utasítgat a tárgyra, inkább beszélget a tárgyban, illetve a tárgyról a tanulóval. Meghittebb ez így, s talán funkcionálisabb is, mert végső soron a nyelv – akár idegen, akár anyanyelv – a kétoldalú (kérdező–felelő) gondolatcsere eszköze. Az oktatás is ma már egyre inkább kétoldalú folyamat: nem annyira gondolatátadás tanulói passzív befogadással, hanem sokkal inkább gondolatcsere tanulói aktív, cselekvő részvétellel. Valahogy így:

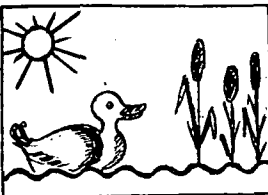
Nézd meg a képeket, olvasd el a kérdéseket, azután írd rövid válaszokat!

A kismalac túr?
Mit csinál a kismalac?

A szél túr, vagy fúj?
Mit csinál a szél?

A kiskacsa túr, fúj, vagy úszik?
Mit csinál a kiskacsa?

Milyen új betűt írtál a túr, fúj, úszik szavakban?

Amint kitűnik, az előző gyakorlatban az angol $pb=f$; az utóbbiban pedig a magyar hosszú u helyesírásának a gyakorlása a súlyponti kérdés. Mellettük azonban a mondatokban előforduló más helyesírási formulák sem szorulnak háttérbe. Ismeretes, hogy a mondatstruktúrák a nyelvi kifejezés állandó vázai, míg az azokat kitöltő, és különböző helyesírási formulákat tartalmazó szavak, szóalakok változóak, más szavakkal, szóalakokkal cserélhetők fel. Ez a helyesírás gyakorlásában is a szabályozás olyan lehetőségét adja kézbe, amely szerint a mondatoknak helyesírási szempontból kívánatos részei a tanuló gyakorló munkája számára szükség szerint állandósíthatók, illetve másokkal felcserélhetők.

A helyesírási készség direkt úton való fejlődését – ma már ez is bizonyítottá vált előttünk – nemcsak a gyakorlatok minősége, hanem azok alkalmazásának mennyisége is számottevően befolyásolja. S miközben a gyerekek az ilyen gyakorlatokban helyesírási készségüket fejlesztik, mivel azt a nyelv szabályaival működő íráseszköz gondolatközlő és gondolatrögzítő funkciója szerint teszik, általa a nyelvet, annak használatát is gyakorolják.

Szabó Tibor

Molnár Emil:

MATEMATIKAI VERSENYFELADATOK GYÜJTEMÉNYE 1947–1970

Tankönyvkiadó, 1974. 578. oldal

A matematikai versenyek gondolata a világon először hazánkban született meg, s valósult meg 1894-ben Eötvös Loránd elgondolásai alapján. Az őszi hónapokban megrendezett versenyeken az abban az évben érettségizett tanulók vehettek részt. Ezt a versenyt később előindítója tiszteletére Eötvös-versenynek nevezték, majd 1947-től Kürschák József nevét vette fel, mivel Eötvösről a Matematikai Társulattól külön vált Fizikai Társulatot, s a fizikai versenyeket nevezték el. A felszabadulás után a matematikai versenyek széles skálája alakult ki a középfokú oktatásban is:

I–II. osztályban Arany. Dániel matematikai verseny;

III–IV. osztályban országos középiskolai matematikai verseny;

(A speciális matematikai tagozatok részére más feladatokkal.)

Kürschák József matematikai verseny (az abban az évben érettségizettek, valamint középiskolások részére).

Megjegyezzük, hogy matematikai versenyek vannak az általános iskolások részére is (ütőtörő matematikai verseny). Országos versenyt szerveznek a tanárképző főiskolák is. A legmagasabb szintű matematikai verseny a Schweitzer-verseny, amelyen egyetemi és főiskolai hallgatók vesznek részt.

Az első nemzetközi matematikai versenyt (ún.

diákolimpiát) 1959-ben Románia rendezte, amire azóta is minden évben megrendezésre kerül más-más szocialista országban.) Az első években ugyanis csak a szocialista államok vettek részt, az utóbbi években a résztvevő országok köre Európán kívüli országokra is kiterjedt.)

A jelen gyűjtemény az 1947–1970 közötti országos középiskolai versenyek és az 1959–1970 közötti nemzetközi matematikai diákolimpiák feladatait és megoldásait tartalmazza. Igen tanulságos a könyv elején az érintett versenyek történetének, szervezésének, valamint módszertani és pedagógiai vonatkozásainak tárgyalása.

A gyűjtemény az említett versenyeken szereplő 233 feladatot témák szerint csoportosítva dolgozza fel, ami a felhasználást nagyon megkönnyíti. Esetenként több megoldás is szerepel. Rendkívül nagy segítséget és egyben kitekintést nyújt a könyv „Jegyzetek” című fejezete, amelyben a feladatokkal kapcsolatos elméleti ismeretanyag található.

A nagyon gondosan, áttekinthető formában összeállított feladatgyűjtemény példamutató.

Középiskolai tanárok mindennapi munkájukhoz, általános iskolai tanárok pedig szakmai továbbképzésükhöz méríthetnek állandóan a matematika szépségeit tükröző gyöngyszemek leírását tartalmazó gazdag gyűjteményből.

Dr. Szendrei János

SZEMLE

Dr. Jubász Lajos-dr. Vajon Imre

A TANULÓK MEGFIGYELÉSEINEK IRÁNYÍTÁSA

„Az Élővilágot csak a tankönyv szövegéből megismerni nem lehet! Megfigyelés is kell hozzá.” – írja az 5. osztályos tankönyv. Ehhez nyújt segítséget az „Élővilág-tanítás problémái” sorozat 4. füzeteként megjelent munka. Az iskolai ismeretszerzés folyamatában rendkívül fontos tanulói megfigyelések szervezéséhez, irányításához sorakoztat fel lehetőségeket a szaktanárok számára. A javasolt megfigyelési lehetőségek – igazodva a tankönyvi és munkafizeti feladatokhoz –, bő választékot biztosítanak.

A megfigyeléseket osztályok és témák szerint csoportosítják a szerzők. Így azok összhangban vannak a tanulók életkori sajátágaival. Az 5. osztály témái: ősszel a gyümölcsösben; a zöldségeskertben; mezőgazdasági haszonállatok, a ház körül élő állatok, tavasszal a gyümölcsösben és zöldségeskertben.

A 6. osztály megfigyelései a szántóföld, az erdő, a mező életével, a vizek és vízpartok élővilágával kapcsolatosak. A 7. osztály megfigyeléseinek témája: az állat és a virágos növények szervezete, a 8. osztályé: az ember szervezete.

A javasolt megfigyelések nagy része az Élővilág órák keretében megoldható. Kiseb- bük része szakköri feladat lehet. A türelemre, kitartásra, rendszeresre nevelő folyamatos megfigyelések szervezését segíti a „Megfigyelési naptár”. A jól tagolt, könnyen áttekinthető munkát 26 ábra és az ajánlott irodalom egészíti ki.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.)

Pósa Lajos

Kozma Tamás:

A NEVELÉSTUDOMÁNY SZAKNYELVE

Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.

(A Pedagógia időszerű kérdései külföldön)

A tudományosság egyik alapfeltétele a szabatoság. Ezért alakul ki minden tudományban úgynevezett szaknyelv, amelynek terminusai, azaz a tudományágban használt fogalmakat pontosan jelölő megnevezései hivatottak a félreértésmentesség biztosítására. Azonban azzal, hogy egy tudományág szakemberei ugyanazon hangnyelvi formát, ugyanazon szót használják a tudományág valamely fogalmának megjelölésére, még nem biztosított a szabatoság, ha ezen ter-

minussal jelölt fogalom tartalma nem azonos az ezt használó szakembereknél. Maga a terminus szava lehet egységesen ugyanaz különböző nemzetbeli tudósoknál valamilyen tudományos fogalom megjelölésénél, ez önmagában még nem biztosíték arra, hogy a nevezett fogalom tartalma is egységesek.

Kozma Tamás az összehasonlító pedagógia vonatkozásában a kulcsfogalmak számszerű kifejezhetőségével kapcsolatban jut el a pontos fogalmak követeléséig. S mivel minden terminus technikus olyan jel, mely egy hangsorból és a hozzá fűződő gondolati tartalomtól alakult, a fogalomelemzésnek – szerinte – kikerülhetetlen mozzanata a beszéd analízise. Ismertett műve, amely polgári – elsősorban angolszász – pedagógiai vitákat tartalmaz, saját véleménye szerint is a marxista neveléstudomány számára abból a szempontból tanulságos, hogy néhány kérdést megfogalmazva további kérdésekre és megfigyelésre ösztönözzön.

Valóban, ha arra gondolunk, hogy nemcsak a szakirodalomban, de a nevelés művelőinek egymás közti eszmecserejében is mennyire nem ügyelünk arra, hogy az általunk használt terminusok tartalmának pontos körülhatárolását is elvégezzük, érthető a sok felesleges és meddő vita és az ún. „egy malomban őrlés”.

A mű három fejezete közül (1. A nyelvlogikai analízis mint pedagógiatörténeti jelenség. 2. A nyelvlogikai analízis mint neveléseméleti probléma. 3. A nyelvlogikai analízis mint neveléstudományi módszer) különösen a harmadik az, mely a módszertani szakkikkek íróinak (és olvasóinak) hasznos gondolatokat nyújt a pedagógiai metaforák, pedagógiai jelzőszavak, pedagógiai meghatározások és pedagógiai fogalmak helyes értelmezése kérdésében.

Egyetértünk a szerzővel, hogy a neveléstudományi terminológia – marxista koncepcióba ágyazott – nyelvi logikai elemzésére a hazai pedagógiának is mind növekvő szüksége lesz.

dr. Zsámbéki László

Rónaszegi Miklós:

ÍGY ÉLT MARCO POLO

Világutazó. Hétszáz esztendővel ezelőtt szülővárosából, Velencéből indult útjára, hogy Ázsia hegyein, folyóin, sivatagjain keresztül eljusson Pekingbe.

Útjáról huszonegy év múlva tért vissza. Tollba mondta élményeit. Írása a középkor egyik legnagyobb könyvsikere lett. Marco Polo naplójának segítségével vezet el bennünket a szerző az izgalmas útra.

(Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1974.)

Második kiadásban jelenik meg
*„A korszerű matematikatanítás néhány
témaköre az általános iskolában”*
című kiadványunk

A Módszertani Közlemények 1974. szeptemberében megjelentette könyvtárának 5. kötetét:

„A korszerű matematikatanítás néhány témaköre az általános iskolában” címen.

Az első kiadás igen rövid idő alatt elfogyott. Ezért a kiadóhivatal elhatározta, hogy kartársaink segítése érdekében a könyvet második kiadásban is megjelenteti. A könyv június első napjaira jelenik meg, így a nyári továbbképzésben már kézikönyvként hasznosítható.

A kötet segítséget nyújt a pedagógusok továbbképzéséhez, mind az alsó, mind a felső tagozatban tanító kartársak számára, de lehetővé teszi, hogy az érdeklődő szülők is megismerkedhessenek az új matematikatanítás és tanulás módszereivel és tartalmával.

Kérjük, hogy előfizetőink megrendeléseiket postai levelezőlapon közöljék a Módszertani Közlemények Kiadóhivatalával.

Cím: Módszertani Közlemények Kiadóhivatala, Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Szakszervezeti Bizottsága, 6701 Szeged, Pf. 396. Április 4. útja 6. szám.